

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ DRUHÝ ROČNÍK

7

Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy

Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany

KE ZKVALITNĚNÍ PŘÍPRAVY VOJÁKŮ Z POVOLÁNÍ

XIV. sjezd KSČ jednoznačně ukázal, že zajištění spolehlivé obrany země a socialistických vymožeností našeho lidu je trvalým úkolem celé naší společnosti. Spolehlivého splnění tohoto úkolu můžeme dosáhnout v rámci jednotného úsilí států — účastníků Varšavské smlouvy v nerozborném přátelství a spolenectví se SSSR.

Vysoká politická a odborná připravenost velitelského sboru Československé lidové armády je rozhodujícím předpokladem pro plnění všech náročných úkolů, které vyplývají pro armádu z požadavků vysoké bojové pohotovosti vojsk. Rozvoj vědeckotechnické revoluce a jeho odraz ve vojenství vyžadují, aby si velitelský sbor plně osvojoval novou složitou bojovou techniku, aby zvládl stále složitější úkoly výchovy a výcviku vojsk v míru a aby byl všestranně připraven pro vedení bojové činnosti a řízení vojsk v soudobé válce vedené at konvenčními prostředky, nebo zbraněmi hromadného ničení. Vojáci z povolání plní významnou úlohu i při formování socialistického vědomí značné části našich mladých lidí, v jejich výchově k socialistickému vlastenectví a proletářskému internacionalismu.

To vše si zákonitě vynucuje, že systém přípravy velitelského sboru musí být stále ve středu pozornosti stranického a státního vedení a zejména velení armády. Prochází značně dynamickým vývojem a je poznamenán častými strukturálními změnami. V rozvoji systému přípravy vynakládá velení značné úsilí k dosažení vyššího stupně intenzifikace především vojenského školství, které tvoří hlavní článek vojenské vzdělávací soustavy.

Také v současné době prochází naše vojenské školství významnou etapou svého rozvoje, jejíž cílem je dosažení podstatně vyšší kvality přípravy kádru ČSLA, zejména **poskytováním vysokoškolského vzdělání postupně všem důstojníkům na vojenských vysokých školách.** Pro výkon vyšších funkcí v armádě má být toto vzdělání dále prohlubováno v postgraduálním studiu na vojenských akademiích.

Nový systém přípravy kádru Československé lidové armády je značně náročný. Jedním z prvních předpokladů úspěšné výstavby nového systému a dalšího rozvoje vojenského školství je hluboké pochopení příčin a smyslu změn, jakož i celkových záměrů a cest velení armády při zdokonalování vojenské školské soustavy. Proto

cílem tohoto článku je přispět alespoň skromným dílem k splnění shora uvedené předpokladu

Dosavadní vývoj našeho vojenského školství byl značně složitý. Ne vždy se podařilo dosáhnout všeho, co se očekávalo od některých strukturálních změn, ne

vždy byla správně pochopena a důsledně realizována i mnohá účelná opatření. Bude proto účelné ukázat i současně zaváděný systém přípravy kádru ČSLA a jeho některé problémy z pohledu dosavadního vývoje vojenského školství ČSLA, i když ve značně zjednodušené historické zkratce.

Vývoj vojenského školství po roce 1945

Vývoj vojenského školství po roce 1945 v poválečném období byl značně složitý. Komunistická strana Československa usilovala v oblasti branné politiky především o to, aby byl důsledně uplatňován Košický vládní program, aby se armáda stala skutečně lidovou, technicky soudobě vybavenou, aby byla schopna spolehlivě bránit nastoupenou cestu k socialismu. K tomu bylo nutné především vyřešit třídně politické zkvalitnění velitelského sboru. Nepříznivý vývoj mezinárodní situace, růst mezinárodního napětí a stupňování „studené války“ vyžadovaly urychleně povolání na velitelské, štábní a technické funkce v armádě mnoho mladých, straně oddaných příslušníků dělnické třídy, jimž bylo nutné poskytnout ve velmi krátké době potřebné vzdělání.

V zaměření tohoto vzdělání objektivně bylo třeba respektovat prudký rozvoj vojenství, vědy a techniky, jehož odrazem bylo zavedení do výzbroje armády velkého množství složité a na obsluhu velmi náročné techniky. Velitelský sbor bylo proto nutné připravit ve velmi krátké době k ovládnutí a správnému využívání této moderních techniky v bojové činnosti i v mírové přípravě vojsk.

Košický vládní program jasně ukazoval cestu i v oblasti vojenského školství — vždyť uváděl „Aby byla umožněna co nejúžší spolupráce s Rudou armádou, budou organizace, výzbroj a výcvik nové československé branné moci stejné, jako organizace, výzbroj a výcvik Rudé armády...“. Tento jednoznačný požadavek nebylo však možné v oblasti vojenského školství důsledně prosadit do té doby, pokud Únorové vítězství čs. pracujícího lidu v roce 1948 definitivně nerozhodlo o dalším charakteru našeho státu a tedy i jeho armády, velitelského sboru a o obsahové náplni výuky na vojenských školách.

V organizaci, obsahu, metodách i formách vojenského školství v prvních poválečných letech se odrážely jen velmi malým způsobem zkušenosti z přípravy důstojnických kádru slavné Sovětské armády. Daleko ve větším měřítku převažovaly zásady, názory a zkušenosti ze školení důstojníků předmnichovské republiky

a západních armád, zejména anglické armády.

V celku můžeme charakterizovat vznik a vývoj vojenského školství v období od roku 1945 do únorového vítězství a v dalším až do roku 1950 tak, že navazovalo na tradice a v podstatě přebíralo systém přípravy důstojnických kádru předmnichovské republiky. Těžce se vypořádávalo s důsledky šestiletého přerušení vývoje po dobu okupace a i s důsledky zásahů do soustavy občanského školství za války. Vztahy vojenské školské soustavy s civilním školstvím nebyly rozvinuty, rozvoj vojenského školství nebyl v podstatě ovlivňován základními dokumenty, učební dokumentace, plánování, systém kontrolní činnosti, řízení učebně výchovného procesu postrádalo vcelku zásadní usměrňující vliv ze strany MNO.

V rozvoji vojenského školství bylo nutné překonávat tendence některých příslušníků vedení armády, kteří se snažili brzditi a mařit realizaci zásad Košického vládního programu a omezovat příliv nových pokrokových sil do armády. Přispívalo k tomu i obsahové zaměření přípravy budoucích důstojníků, kterou zabezpečoval velitelský a učitelský sbor převážně složený z důstojníků předmnichovské armády, armády bývalého Slovenského štátu a příslušníků čs. jednotek na Západě. K omezování přílivu nových sil do armády byly zaměřeny i požadavky na uchazeče, zejména požadavek středoškolského vzdělání, který v tehdejších podmínkách znamenal, že ke studiu byli jenom v minimálním počtu přijímáni uchazeči dělnického a rolnického původu a uchazeči z řad pokrokové inteligence. To způsobovalo, že ve známém počtu školených kádru byla poměrně malá část členů KSČ. Projevovale se snaha postupně vytlačiti pokrokové kádry a příslušníky prvního čs. armádního sboru z armády a získat na svou stranu kádry politicky nevyhraněné.

Celkový vývoj této etapy však zásadně ovlivňovalo úspěšné vedení boje KSČ za pokrokový vývoj osvobozené republiky a ten se odrážel stále zřetelněji jak ve vývoji armády, tak i ve vývoji vojenského školství. Úmysl udržet charakter vojen-

ského školství z doby buržoazní republiky se neuskutečnil. Vítězství pracujícího lidu v Únoru 1948 umožnilo prohloubit vliv strany na tvořivé uplatňování pokrokových vývojových tendencí vojenského školství v dalších etapách. V průběhu a zvláště ke konci této etapy se začalo uskutečňovat školení kádru na sovětských vojenských akademích a kursech, kam byli vysíláni mladí a straně oddaní příslušníci velitelského sboru.

Mnozí z nich po návratu do vlasti odcházeli do vojenských škol, aby jako řídící orgány anebo pedagogičtí pracovníci přídávali jak získané poznatky, tak i své zkušenosti z války novému velitelskému sboru.

Ale ani potom zdaleka nešlo vše ve vojenském školství již snadno a bez nedostatků. Pedagogicko-vychovatelský sbor v tehdejší válečné škole a učilištích bylo nutné po únorovém vítězství v roce 1948 a 1949 především očistit od protilidových a reakčních živlů. Bylo nutné rozvinout politickovychovnou práci na základech marxismu-leninismu, ustanovit stranické organizace a vytvořit stranické orgány. Přijímání posluchačů do vojenských učilišť i na vysokou vojenskou školu musili provádět splňovat základní požadavek — třídní, politickou vyspělost, uvědomělost a oddanost socialismu. Na druhé straně však upevnění velitelského sboru armády jako nástroje dělnické moci a její sblížení s lidem politickými prostředky bylo mnohdy nezbytné doprovázeno snížením civilního a i odborného vzdělání u posluchačů.

Před vojenským školstvím v období let 1945—1950 stály v důsledku toho velmi náročné úkoly — připravit velitelský sbor s vysokou politickou úrovní, který by byl schopen plnit i po vojenskoodborné stránce vysoké požadavky kladené na velitele jak v soudobém boji, tak i v mírové přípravě a výchově vojsk. Naléhavá potřeba velitelských kádru u vojsk a ve štábech limitovala ve značné míře dobu i metody školení. Proto odborná příprava byla řešena hlavně cestou značně úzkých specializací. Důraz byl kladen na přesnou a hlubokou znalost vojenských řádů a platných předpisů, na znalost bojové techniky u vojsk, na uvědomělou kázeň, přesnost, vytrvalost a tělesnou zdatnost. Důstojník byl připravován především z hlediska znalostí a návyků konkrétní soudobé praxe a potřeby vojsk tak, aby mohl plnit funkci, pro niž byl školen, již od samého začátku svého nástupu na funkci.

Vývoj přípravy kádru a vojenské školské soustavy v období let 1950—1959 můžeme charakterizovat jako období prohlubování vlivu linie strany v armádě, která

se na počátku etapy projevila v přijetí usnesení vojenského komitétu ÚV KSČ z 29. 6. 1949 a z 21. 10. 1949. Období můžeme také charakterizovat jako hlubší využívání zkušeností z budování Sovětské armády a sovětského vojenského školství. Projevilo se to především v pomoci poradců a v převzetí základní učební dokumentace vojenských učilišť a akademií Sovětské armády. Kromě toho byla vydána celá řada stranických dokumentů, jako bylo usnesení ÚV KSČ z 16. 4. 1956 „O zvýšení úrovně a o dalším rozvoji vojenských škol“, usnesení ÚV KSČ k vojenskému školství z roku 1957 a 1958 a další. V této etapě byl podstatně položen základ pro vytvoření vojenské školské soustavy, která byla ovlivněna pokračujícím procesem postupného dotváření jednotlivých druhů vojsk a služeb, dalším doplňováním důstojnického sboru z řad příslušníků dělnické třídy, technizací armády, zaváděním nových řádů, předpisů a bojových prostředků, růstem počtu útvarů, svazků apod. Obsahově byla příprava kádru ve vojenských školách ovlivněna zavedením jaderných a raketových zbraní v Sovětské armádě, což si vyžádalo zásadní obsahové změny ve výuce i změny v učební dokumentaci. Celý tento komplex činitelů znamenal vznik podstatně vyšších kvalitativních i kvantitativních nároků na vojenskou školskou soustavu.

Pro přípravu vojáků z povolání vznikla tato vojenská školská soustava:

- vojenské přípravné školy s charakterem středních občanských škol (Vojenské školy Jana Žižky z Trocnova, Školy důstojnického dorostu),

- vojenská učiliště druhů vojsk a služeb, která poskytovala základní důstojnickou přípravu absolventům středních škol s maturitou,

- vyšší školy důstojníků pro další přípravu důstojníků,

- vojenské akademie, které poskytovaly vojenské vysokoškolské vzdělání příslušné odbornosti (Vojenská akademie, Vojenská politická akademie, Vojenská technická akademie, Vojenská lékařská akademie).

Vojenské školství převzalo v tomto období v podstatě osvědčený systém přípravy kádru Sovětské armády. Prodělalo však i v této etapě řadu obsahových a zejména organizačních změn. Podstatným organizačním zásahem do rozvoje vojenského školství bylo usnesení politického byra ÚV KSČ z 29. 4. 1958 „Organizace vojenského školství“. Samostatné vyšší školy důstojníků se zrušily a staly se součástí vojenských učilišť, sloučila se příprava

směru chemického, topografického a železničního do Ženíně technického učiliště a přípravu důstojnických kádrů pěchoty a tankového vojska do vojenského učiliště. Zrušily se školy důstojnického dorostu, sloučila se Vojenská akademie Klementa Gottwalda s Vojenskou technickou akademií Antonína Zápotockého a byla vytvořena Vojenská akademie Antonína Zápotockého v Brně. Spojením těchto vysokých škol byla sledována jednak ekonomická hlediska, jednak hlediska zvýšení kvality v přípravě kádrů. Byly vytvořeny předpoklady pro technizaci výuky velitelských kádrů. Sloučení obou akademií přispělo k užšímu zkroubení výuky operačně taktických, teoretickotechnických a technických disciplín.

Rada těchto opatření však proběhla bez hlubších rozborů, bez komplexního postihnutí obecně se prosazujících tendencí v rozvoji vojenství, společnosti i školství. V soustavě vojenského školství začaly se projevovat určité disproporce, které však nebyly způsobeny samotným systémem přípravy kádrů v ČSSR, ale vyplynuly z celého komplexu vlivů mezinárodních, vnitropolitických a vnitroarmádních změn. Tak např. vznikly některé samostatné školy i v těch případech, kdy bylo možné po hlubším uvážení a po důkladnějších ekonomických rozborech vytvořit raději větší společná školící střediska, popřípadě školit některé málo početné specializace na bázi civilních škol. Rozvoj školské soustavy a její organizační struktury byl olivněn i nedostatečně ujasněnými požadavky na počty školených posluchačů. Plánování, organizace školení a počty posluchačů se někdy určovaly podle okamžitých potřeb a nikoli z hlediska perspektivního rozvoje jednotlivých druhů vojsk a služeb. To vedlo v některých případech i k tomu, že ke studiu byli přijímáni uchazeči, kteří neměli mnohdy předpoklady pro ukončení studia. Někteří z nich se pak nedokázali ztotožnit s požadavky vojenského života a nesetrvávali v poměru vojáka z povolání. Přes tyto dílčí negativní jevy došlo však v této etapě k vytvoření kvalitativně nového systému v přípravě kádrů, i když jeho formy byly někdy — především po vnější stránce — shodné s formami dřívější etapy. Rozhodující skutečností však bylo, že se v zásadě změnil obsah a funkce vojenského školství.

V období let 1959—1964 došlo k výraznému zvýšení nároků na přípravu velitelského sboru v důsledku dalšího odrazu vědeckotechnické revoluce ve vojenství. ČSLA byla postupně vyzbrojena novou bojovou technikou, značně náročnější a složitější než v předcházejících le-

tech. Technický rozvoj armády zákonitě kladl vyšší požadavky na všeobecně teoretickou a technickou přípravu kádrů. Potřeba změn ve vojenském školství nebyla chápána pouze z hlediska dalšího zařazování jednotlivých technických předmětů do učebních plánů a programů, zvyšování počtu hodin a tím i prodlužování celkové délky přípravy, nýbrž bylo projevováno též vysoké úsilí, aby celý učebně výchovný proces byl zaměřen k získání hlubšího všeobecného a politického vzdělání, širšího technického rozhledu u velitelských směrů a zvýšení přípravy pro praktickou výchovnou práci u důstojníků technických směrů.

Systém přípravy kádrů ČSLA v tomto období se vyznačoval poslopností vzdělání a tím, že zabezpečoval diferencované vzdělání pro jednotlivé funkce armády. Z této zásady bylo tehdy nutné vycházet proto, že důstojnický sbor měl i v této etapě značně různorodé základní i vysokéškolské vzdělání. (Jednoleté, dvouleté a tříleté školení ve vojenských učilištích, dvouleté a tříleté školení ve vojenských akademích.) Kromě toho byla v armádě řada důstojníků, kteří byli školeni ve vojenských školách ještě v době, kdy vedení bojové činnosti se předpokládalo jen za použití klasických zbraní. Další skutečností byla nízká úroveň všeobecného vzdělání u značné části důstojnického sboru. Z celkového počtu důstojníků absolvovalo vysokou školu jen 4,2 %, školu zakončenou maturitou pouze 20,1 % a ostatní školy 68,7 %. K zabezpečení souladu úrovně vzdělání a požadavků zvládnutí složité techniky byla přijata zásada, že ke studiu na vojenských učilištích budou přijímáni pouze uchazeči s úplným středním nebo odborným vzděláním. Kromě toho byla učiněna opatření k doplnění všeobecného vzdělání u značného množství mladých důstojníků, a to organizováním jednoletých a dvouletých maturitních kursů v posádkách.

Na základě skutečného stavu výkolenosti velitelského sboru, organizace a systému školství a potřeb doplňování armády byl v roce 1959 poprvé ve vývoji ČSLA zpracován a schválen průběh služby a přípravy důstojníka ČSLA, který vycházel v podstatě ze zásady, že zastávání každé funkce vyžaduje diferencované vzdělání. Systém předpokládal, že po absolvování školní jednotky (délka školení 1 rok u vojsk) a vojenského učiliště (délka školení 2 roky) bude absolvent 4—6 roků ve funkci velitele čety, 4—5 roků ve funkci velitele roty. V průběhu praxe na stupni velitele roty měli být důstojníci vybíráni do kursů středních velitelů,

jejichž absolventi by byli ustanovováni do funkcí velitelů rot, pracovníků štábů praporů, velitelů praporů a pracovníků štábu pluku. V průběhu plnění těchto funkcí měla být část důstojníků vybírána do jednoletého akademického kursu. Tento kurs byl určen pro důstojníky — neabsolventy vojenských akademií, kteří plnili své povinnosti ve vyšších funkcích a byli fyzicky starší, což jim neumožňovalo ucházet se o řádné studium na vojenských akademích a pro absolventy kursů středních velitelů, kteří se osvědčili v praxi a měli předpoklady pro ustanovení do funkcí ve vyšších stábech. Druhá část důstojníků byla vybírána ke studiu na Vojenské akademii.

Po absolvování Vojenské akademie byli důstojníci ustanovováni na funkce velitelů, zástupců a náčelníků štábů pluků a na funkce do štábu divize. Dále bylo stanoveno, že vybraní absolventi vojenských akademií po 6—8leté praxi budou povoláni do jednoletého vyššího akademického kursu, popřípadě na studium Nejvyšší vojenské akademie generálního štábu Sovětské armády. Obdobný průběh služby byl stanoven i pro důstojníky technických směrů s tím rozdílem, že jejich vysokoskolské studium bylo o 1—2 roky delší.

Tento systém přípravy kádru kromě několika organizačních změn platil až do roku 1966. Vojenská školská soustava se tedy po reorganizaci v roce 1959 skládala ze tří stupňů, a to z:

- vojenských přípravných škol,
- vojenských učilišť a
- vysokých vojenských škol [vojenských akademií].

Kromě toho byla však doplňována řadou kursů, které odrážely specifikum jednotlivých funkcí, velitelských stupňů a služeb v armádě. [Kursy středních velitelů, akademické zdokonalovací kursy, později vyšší zdokonalovací kursy a akademické zdokonalovací kursy.]

Pro přípravu praporčíků z povolání byly zřízeny dvouleté Vojenské odborné školy a soustava kvalifikačních kursů a zkoušek.

Vedle výrazného zvýšení nároků na přípravu vojáků z povolání došlo v první polovině šedesátých let k závažnému poklesu zájmu mládeže o studium na vojenských školách. Jako reakce na tento vážný problém, zejména u velitelských směrů, byla přijata některá dílčí opatření v obsahu přípravy těchto směrů.

V letech 1960—1963 byla postupně přebudována některá Vojenská učiliště na Vyšší vojenská učiliště. Vyšší typ vojen-

ských učilišť poskytoval absolventům vedle vojenské odborné přípravy na úrovni velitelů čet a rot (baterie) i **vysokoškolské civilní vzdělání na úrovni pedagogických fakult**, popřípadě vyšší odborné vzdělání ve strojírenských a elektrotechnických oborech absolventům některých vyšších vojenských technických učilišť. Opatření sledovala další prohloubení zejména přírodovědního vzdělání důstojníků a současně zvýšení zájmu mládeže o studium na těchto školách.

Na druhé straně se velmi záhy ukázaly i některé negativní jevy těchto opatření, která v podstatě totiž nepřispěla k významnějšímu zvýšení zájmu mládeže o studium na těchto nových typech vojenských škol. Navíc značně zkomplikovala učební výchovný proces na těchto školách.

Vyšší vojenská učiliště a vojenská učiliště kromě přípravy středních velitelských a technických kádru zabezpečovala nadále přípravu důstojníků v dlouhodobých zdokonalovacích kursech, v krátkodobých účelových kursech a přípravu praporčíků ve dvouletých vojenskoodborných školách praporčíků a v krátkodobých účelových kursech. Na bázi vojenských učilišť byli školeni i záložní důstojníci (v ŠDZ), poddůstojníci některých druhů vojsk ve školách mladších specialistů a uchazeči o přijetí do vojenských učilišť v jednoletých maturitních kursech. Ve vojenských učilištích byla tedy v podstatě mimo základní přípravu důstojníka organizována řada dalších stupňů školení, a to počínaje vojáky v základní službě a konče kursy důstojníků na stupni pluku.

V roce 1962 dochází k prohloubení vazeb vojenské školské soustavy na občanské školství. Byla přijata aplikace „Školského zákona“ a „Vysokoškolského zákona“ na podmínky armády, na základě zásady, že vojenské školství je nedílnou součástí jednotné školské soustavy. Bylo sice dořešeno zrovnoprávnění vzdělání, které poskytovala vojenská školská soustava se vzděláním, které poskytují občanské školy, avšak na druhé straně se projevil tendence potlačit vojenskoodbornou specifikou, zejména vojenských vysokých škol.

V dalších letech stále naléhavěji vystupuje do popředí otázka, zda systém přípravy kádru, který doposud plnil postvenné úkoly, bude moci plnit tyto úkoly i v dalším perspektivním rozvoji naší společnosti i armády. Hlavní nedostatky dosavadního systému přípravy kádru a vojenské školské soustavy byly:

- roztržitost vojenských škol, kursů, studijních oborů a specializací do velkého množství různých typů a stupňů;

— skutečnost, že každá funkce v armádě vyžadovala v podstatě speciální školení;

— systém přípravy kádru v ČSLA byl ekonomicky vysoce nákladný;

— požadavek připravit důstojníka úzké specializace okamžitě použitelného k výkonu funkce u vojsk je pro vojenské vysoké školy těžko splnitelný a stává se brzdou širší teoretické přípravy na škole. Při nedostatku času na další sebevzdělávání důstojníků u vojsk bylo stále více voláno po přeškolení důstojníků při přechodu z jedné funkce na druhou. To bylo možné řešit jedině rozšiřováním počtu kursů, specializací a předmětů;

— kromě toho takové speciální vzdě-

lávání pro každou funkci způsobovalo značné oddalování důstojníků od vojsk a narušovalo bojovou pohotovost útvarů;

— dosavadní systém přípravy kádru byl i přes zrovnoprávnění vzdělání s civilními školami málo přitažlivý;

— vojenské školství při značném množství typů o stupňů škol a kursů rozptylovalo přidělené prostředky finanční i materiální a neumožňovalo vybudování moderně vybavených středisek školení;

— přijatý způsob školení kádru armády vyžadovalo značné množství velitelského a učitelského sboru, administrativně organizačního aparátu, takže se vzdělávací systém jevil jako ekonomicky velmi nákladný.

Systém přípravy kádru ČSLA z r. 1966

V roce 1964–1965 vedly rozsáhlé rozbor dosavadní školské soustavy k návrhu nového systému přípravy kádru ČSLA, schváleného předsednictvem ÚV KSČ dne 8. 3. 1966. Nový systém (ve vojenské veřejnosti často označovaný jako „nový model“) měl odstranit dva stále narůstající rozpory:

1. mezi vysokými požadavky na kvalitu velitelského sboru armády a již zastávajícím systémem jeho přípravy,

2. mezi potřebou značného počtu kvalifikovaných vojáků z povolání a stále hůře plněným nábořem do vojenských škol.

Kvalita velitelského sboru se měla v novém systému zvýšit především tím, že základní důstojnická příprava měla být poskytována absolventům středních škol s maturitou na vysokoškolské úrovni. Vzdělávání důstojníků pro vyšší funkce mělo být zabezpečováno především postgraduálním studiem.

Nedostatek kvalifikovaných kádru v důsledku nedostatečně plněného náboru měl být ve značné míře řešen převodem značného množství důstojnických funkcí na funkce praporčíků, které měly být obsazovány praporčíky, absolventy čtyřletých Vojenských středních odborných škol s maturitou. Náborová základna do vojenských škol se měla tak rozšířit o mládež přecházející ze škol II. stupně.

Vojáky z povolání v novém systému podle pracovní náplně funkcí a zejména podle požadavků na vzdělání bylo možné zařadit do těchto čtyř skupin:

— kádry s odborným vojenským vzděláním (vojáci v další službě),

— kádry s úplnou vojenskou střední odbornou přípravou (příslušníci sboru praporčíků),

— kádry s vysokoškolským vzděláním (důstojníci),

— kádry, pro které je nezbytné specializované vzdělání jako nadstavba nad vysokoškolskou kvalifikací.

V průběhu realizace nového systému přípravy vojáků z povolání ukázaly se však velmi záhy vážné problémy. Některé z nich vyplynuly ze značně urychleného zavádění nového systému v život, ač nebyly ještě vytvořeny všechny základní předpoklady pro jeho realizaci. Další problémy vznikly z toho, že nebyla včas zpracována koncepce přechodného období na nový systém přípravy kádru. Negativně se projevila skutečnost, že **nový systém ve značné míře narušil obvyklou strukturu důstojnických funkcí v Sovětské armádě i v ostatních armádách států Varšavské smlouvy**. Nový systém nebyl dostatečně objasněn velitelskému sboru, setkával se proto s nepochopením, zejména když **nijak nepomohl řešit složitou situaci u vojsk ve vážném nedostatku základních důstojnických funkcí — veliteli čet a rot (baterií)**. Vojska vytýkala novému systému přemíru teorie a značné potlačení vojenské specifiky v přípravě velitelských kádru. Mohl bych uvést ještě celou řadu výhrad oprávněných i méně oprávněných, objektivních i někdy naopak značně subjektivního charakteru.

Na druhé straně nemůžeme však nevidět i značné progresivní stránky tohoto systému, která i dnes jak z hlediska jednání XIV. sjezdu KSČ, tak z vyhodnocení zkušeností vojenského školství SSSR i ostatních armád Varšavské smlouvy, zůstává plně platná. **Je to zejména ta část usnesení PUV KSČ z 8. 3. 1966, která jednoznačně orientuje systém přípravy kádru ČSLA na další prohlubování vzdělanosti velitelského sboru.**

Léta 1967—1971 jasně ukázala, že **přijatý systém nebyl schopen sám o sobě podstatněji zvýšit zájem mládeže o vojenské povolání**. Je pravda, že poměrně uspokojivě byl plněn nábor patnáctileté mládeže do nově zřízených vojenských středních odborných škol pro praporčíky. Na doplnění velitelského sboru ČSLA (zejména rozhodujících oborů, jako je např. vševojskový velitelský) neměl však nový systém prakticky žádný pozitivnější vliv. Nepříznivý stav v doplnění nejnižších funkcí velitelského sboru byl naopak ještě dále zhoršován značnými úbytky po-

sluchačů vojenských škol již v průběhu studia. Vážná situace u vojsk v nenaplnění důstojnického sboru na základních důstojnických funkcích ukázala na nerealnost přípravy velitelských kádrů **jen formou 4—5letého studia**, jak to předpokládalo usnesení PÚV KSČ z 8. 3. 1966. Velení armády muselo proto přijmout **mimořádná opatření** k urychlenému doplnění a přípravě důstojnického sboru. K 1. 9. 1970 byly zřízeny **Roční důstojnické školy** pro maturanty (RDŠ) a v roce 1971 **Dvouleté důstojnické školy** pro vyučenou dělnickou a rolnickou mládež (DDŠ).

Hlavní zásady současného rozvoje vojenského školství a cesty k jeho dalšímu zdokonalování

Rezoluce XIV. sjezdu Komunistické strany Československa v oblasti školské politiky ukládá „důsledně uskutečňovat jednotnou celostátní školskou politiku, zvyšovat účinnost řízení, postupně a cílevědomě zkvalitňovat celý školský systém, pokračovat v rozšiřování a modernizaci hmotné základny školství“. Tento úkol se plně vztahuje i na vojenské školství, které v současné zaváděném systému přípravy vojáků z povolání usiluje o důsledné naplnění Rezoluce a jednání XIV. sjezdu v oblasti komunistické výchovy a dalšího vzdělávání naší mládeže. Nutnost a cesty dalšího zkvalitňování vzdělání důstojníků jsou chápány a budou uskutečňovány tak, jak to výstižně vyjádřil ministr národní obrany maršál Sovětského svazu A. A. Grečko v knize „Na stráž míru a výstavby komunismu“, kde mimo jiné uvádí: „Avšak vojenský nestojí na místě. Zbraně a bojová technika se neustále zdokonalují. V souladu s tím se stupňují i požadavky na všechny vojáky, především důstojníky. Nynější důstojník musí kromě vojenské teorie znát matematiku, jadernou fyziku, radioelektroniku. Všichni vojáci, a především velitelé, důstojníci štábu a političtí pracovníci musí včas a důsledně studovat nejnovější poznatky vědy a techniky. Spojování vysoké ideovosti, vojenskoteoretické a technické připravenosti umožní úspěšně řešit úkoly vojenské profese.“

Potřeba zvyšování vzdělanosti důstojnického sboru a splnění shora uvedených požadavků mají být realizovány **poskytováním základní vysokoškolské přípravy všem důstojníkům na Vysokých vojenských školách (VVS)**. Tam získají absolventi velitelských oborů střední vojenské vzdělání [např. u motostřeleckého a tankového vojska pro zastávání velitelských funkcí do funkce velitele praporu v to] a **vysokoškolské inženýrské vzdělání v oblasti provozu (exploatace) vojenské techniky**. Po

několikaleté úspěšné praxi u vojsk budou vybraní důstojníci — absolventi velitelských oborů Vysokých vojenských škol vysíláni na Vojenskou akademii, kde se jim dostane **vysokého vojenského vzdělání** formou postgraduálního studia velitelsko-štabního oboru. Úspěšným absolventem tohoto studia budou připraveni pro zastávání velitelských a štabních funkcí na stupni útvar a na jiné vyšší funkce podle stanovené nomenklatury. Pro velitelské a některé štabní funkce od svazku výše se předpokládá i nadále vysílat nejperspektivnější důstojníky do Akademie Generálního štábu Sovětské armády, případně ke studiu jiných sovětských vojenských škol a kursů.

Délka studia velitelských oborů na Vysokých vojenských školách má být čtyři léta, studium na Vojenských akademích dva roky, celková doba přípravy důstojníků velitelských oborů na obou školách neměla by přesáhnout dobu 8, výjimečně 7 let.

Důstojníci vojenskotechnických oborů mají být školeni jednak ve 4letém studiu na **Vysokých vojenských technických školách**, jednak v 5letém studiu na **inženýrských fakultách Vojenské akademie** pro speciální vojenskoinženýrské funkce u vojsk, v opravárenských a výrobních závodech a ve výzkumných zařízeních. Předpokladem přijetí na tyto vysoké vojenské technické školy je obdobně jako u velitelských oborů maturita.

Vysoké vojenské technické školy poskytují svým absolventům **střední vojenské a vysokoškolské inženýrské vzdělání v oblasti provozu a oprav vojenské techniky**. Jsou zařazováni na základní funkce důstojníků — techniků v rotách a praporech.

Po několikaleté úspěšné praxi u vojsk nebo na závodech dostane se vybraným absolventům Vysokých vojenských škol

možnost získat **vysoké vojenské vzdělání a prohloubit si své vojensko-inženýrské vzdělání** na VAAZ v délce 3 let. Absolováním studia jsou připraveni zastávat funkce technických zástupců velitelů útvarů nebo vyšší technické funkce ve štábech.

Předpokládá se, že na některé technické funkce budou přeškolení i důstojníci z velitelských oborů. Budou moci být přeškoleni buď v různých technických kurzech pro výkon středních technických funkcí nebo formou postgraduálního velitelsko-inženýrského studia na Vojenské akademii A. Zápatockého v tříletém studiu. **V tomto případě získají vysoké vojenské vzdělání a prohloubí si inženýrsko-technické vzdělání.**

Důstojníci týlových specializací budou školeni obdobně jako velitelské obory ve 4letém studiu na Vysoké vojenské škole, kde se jim dostane **středního vojenského a vysokoškolského inženýrsko-ekonomického vzdělání.** Po absolvování školy budou zastávat základní a střední funkce v týlu, v týlových službách a ve finanční službě. Rovněž u nich po několikaleté úspěšné praxi budou někteří vybráni na dvouleté postgraduální studium na Vojenské akademii, aby mohli zastávat uvedené funkce na stupni útvar a výše.

Nový vzdělávací systém respektuje specifiku povolání a tedy také nutnou odlišnost v přípravě **důstojníků pilotů** od důstojníků pozemního vojska. Jejich přípravu má zabezpečovat **Důstojnická pilotní škola**, kam budou přijímáni maturanti z civilních škol a maturanti absolventi Vojenských středních odborných škol letecká a vojsk PVOS. Délka studia pro občanskou mládež se předpokládá v trvání 3 let, pro absolventy VSOŠ 2 léta. Absolventi Vojenské pilotní školy budou vyřazováni v hodnosti poručíků. Jejich další vzdělání má být obdobné jako u důstojníků pozemního vojska — po několikaleté vojskové praxi budou vybráni z nich školeni na VAAZ pro velitelské, štábní anebo i technické funkce v letectvu.

Příprava důstojníků stranického a politického aparátu má být řešena podle stejných zásad jako u důstojníků velitelsko-štábních směrů. Maturanti vojenských a civilních škol, členové a kandidáti KSČ, budou přijímáni na 4leté studium **Vysoké vojenské politické školy**, kde se jim dostane **středního vojenského a vysokoškolského společenskovo-vědního vzdělání.** Po absolvování školy budou vyřazeni v hodnosti poručíků a budou zastávat funkce politických zástupců velitelů rot a praporů. Také z nich po určité době úspěšné praxe budou vybíráni někteří důstojníci pro

postgraduální studium na Vojenské politické akademii. Předpokládá se, že v tříletém studiu prohloubí svoje vojenské i společenskovo-vědní vzdělání a budou pak vykonávat vyšší funkce ve stranickém a politickém aparátu především u útvarů a svazků.

Jak již vřede jsem uvedl, **bude realizován nový systém přípravy kádrů ČSLA postupně.** Po určitou dobu bude ještě dobíhat školení důstojníků a praporčíků, kteří začali studovat podle učebních plánů dosavadního řádného systému (tedy systému schváleného v roce 1966 zahrnující studium na Vojenské akademii AZ, Vyšších vojenských učilištích, Vojenských učilištích a Vojenských středních odborných školách) i dříve schválených forem přípravy maturantů v Ročních důstojnických školách a mladých dělníků a rolníků v Dvouletých důstojnických školách.

Nový systém pamatuje i na **další vzdělávání důstojníků, kteří absolvovali dřívější Vojenská a Vyšší vojenská učiliště.** Předpokládá se, že vybraným z nich (zpravidla mladším 35 let), kteří mají politické, odborné i zdravotní předpoklady, se dostane vysokého vojenského vzdělání na VAAZ ve velitelsko-štábních a týlových oborech pro výkon funkcí na stupni útvar a svazek, případně i pro některé další odpovídající funkce. Studium bude 2—3leté podle toho, zda půjde o absolventy bývalých Vyšších vojenských škol anebo Vojenských učilišť.

Ve velitelsko-inženýrských oborech se dostane absolventům bývalých technických učilišť na VAAZ za analogických podmínek vysokého vojenského vzdělání a vysokoškolského inženýrskotechnického vzdělání. Tito důstojníci budou po absolvování VAAZ vykonávat funkce zástupců velitelů útvarů pro technické věci, vyšší technické funkce u vojsk nebo jiné jimi na roveň postavené funkce.

Obdobně bude řešeno i **další vzdělávání důstojníků politického a stranického aparátu z dřívějších forem školení** na Vojenské politické akademii ve 4letém studiu.

Pro důstojníky absolventy bývalých Vojenských a Vyšších vojenských učilišť, kteří nemají potřebné předpoklady pro studium na vojenských akademích anebo jsou věkově starší, budou organizovány **různé kurzy podle potřeby velení ČSLA.** Vzdělávání důstojníků absolventů bývalých Vyšších vojenských učilišť (4letých) bude považováno za rovnocenné vzdělání absolventů Vojenských vojenských škol.

Nenaplněnost v základních důstojnických funkcích u vojsk si vynucuje, **aby ještě po určitou dobu pokračovala pří-**

prava podporučíků z povolání v RDŠ a DDS. Předpokládá se, že do základních důstojnických funkcí budou ustanovováni i vybraní absolventi Vojenských středních odborných škol a praporčiči s maturitou, kteří budou po přiměřené praxi a složení důstojnických zkoušek jmenováni podporučíky z povolání. Školení v RDŠ a DDS bude postupně omezováno a zrušeno až náborů z řad maturantů a vyřazované první ročníky absolventů nových Vysokých vojenských škol pokryjí potřebné počty základních důstojnických funkcí.

Získání vysokoškolského vzdělání bude umožněno také nejspokojenějším absolventům RDŠ, DDS a podporučíkům jmenovaným z řad praporčíků. Po odpovídající praxi mohou získat další vzdělání na Vysokých vojenských školách nebo na vojenskoinženýrských oborech VAAZ v případě, že se rozhodnou natrvalo zůstat v ČSLA jako důstojníci z povolání. V tomto případě se

u nich předpokládá zkrátit stanovenou dobu vysokoškolské přípravy o jeden rok. Ostatní podporučíci z povolání podle potřeby zastáváním funkcí budou školeni v různých krátkodobých kurzech.

Pokud se týče přípravy praporčíků v novém systému vychází se ze zásady, že má být realizována s ohledem na předpokládané změny ve struktuře velitelského sboru. V důsledku těchto změn se má postupně omezovat příprava praporčíků na Vojenských středních odborných školách jen na počty, které budou nutné pro obsazení nejnáročnějších praporčických funkcí, pro něž bude vyžadováno absolvování VSOŠ s maturitou. Většina praporčíků má být však připravována především v krátkodobých, dvou až šestiměsíčních kurzech. Příprava některých náročnějších praporčických funkcí bude v jednoročním školení na Vojenských odborných školách.

— * —

Zkušenosti vzdělávacích systémů v celém světě a ve všech oblastech lidské činnosti ukazují, že neexistují takové ideální vzdělávací soustavy, které by v průběhu kratšího či delšího období nezastaraly, které by nepotřebovaly určitých úprav, inovací nebo i podstatných změn.

Vzdělávací systémy vojáků z povolání procházejí zvláště v posledních deseti až patnácti letech prudkým, dynamickým vývojem. Mezi hlavní příčiny tohoto objektivního jevu je skutečnost, že v jejich charakteru, struktuře, obsahu i metodách se výrazně odražejí změny vyplývající z proměn samotné povahy důstojnické profese. Nové náročné požadavky na vojáka z povolání v socialistických armádách jsou přímým odrazem jak sociálně politických a vojenskopolitických faktorů, tak faktorů vojenskoodborných a vlivů proměn, které celosvětově probíhají v charakteru vzdělávacích systémů.

Také vojenské školství naší socialistické republiky usiluje o to, aby se v jeho vzdělávacím systému, v principech a kritériích přípravy vojáků z povolání, co nejvíce odrážely vlivy růstu vzdělanosti naší mládeže i ostatního rozvoje naší socialistické společnosti, aby v charakteru přípravy velitelských kádřů byly respektovány vlivy vědeckotechnické revoluce ve vojenství a požadavky rozvoje objektivně se prosazující jednoty vojenských vzdělávacích systémů států účastníků Varšavské smlouvy.

Krátký přehled vývoje našeho vojenského školství, jeho úspěchy i některé nedostatky názorně ukazují, že bychom ani

v novém systému přípravy vojáků z povolání neměli podceňovat ty minulé zkušenosti, které neztratily svůj význam. Na druhé straně stejně škodlivá by byla fetišizace minulých zkušeností a zvyklostí, zejména v podmínkách soudobých podstatných změn ve vojenství. Podstatné kvalitativní změny ve všech oblastech vojenství, stejně jako značná složitost mezinárodní situace mají významný vliv na charakter vojenského povolání a činí učebně výchovný proces všech vojáků mnohem složitější, mnohostrannější a dynamičtější. Absolventi vojenských škol setkávají se ve své každodenní práci stále více s mnoha otázkami, jejichž kvalifikované řešení závisí ve značné míře na tom, jak je dokázaly tyto školy připravit. Tyto skutečnosti kladou na vojenské školství, zejména před vojenské vysoké školy a vojenské akademie nové složité otázky, které výrazně zvyšují jejich úlohu v celoarmdním organismu, při zvyšování vysoké bojové schopnosti a zabezpečení trvalé bojové pohotovosti celé naší armády.

Zaváděný systém odpovídá současným poznatkům a požadavkům vojenského školství v socialistickém státě. Je schopen se dále rozvíjet a obohacovat o nové společenské poznatky i o výsledky rozvoje teorie a praxe vojenství. Opírá se o bohaté zkušenosti a vynikající výsledky sovětského vojenského školství. Jeho institucionální zabezpečení je řešeno a bude vyřešeno v nejbližší době. Přesto však všichni, zejména pracovníci vojenského školství, musíme si být vědomi, že zavedení samotného systému, byť sebedokona-

lejšího, nemůže samo o sobě vyřešit všechny dosavadní problémy a přinést okamžité výsledky. Ve vzdělávacích systémech, v přípravě na náročná povolání, se zázraky nedějí, tím méně v době několika měsíců či 1—2 let. Je to dlouhodobý proces, v pravém slova smyslu zápas s minulým, přežitým způsobem přípravy při postupném zlepšování celého učeně výchovného systému, při postupném překonávání návyků jak vžitých norem, tak obsahu i metod a při dosahování nových postupných cílů.

Nový systém přípravy vojáků z povolání zahrnuje rozsáhlý komplex nejružnějších opatření, aby mohl ve svém celku fungovat jako ucelený výchovně vzdělávací systém. Za jeden z nejdůležitějších problémů je třeba v současné době považovat řešení otázek náboru uchazečů a výběru posluchačů do vojenských škol. Je

to problém daleko širší, než aby se mohlo podařit úspěšně vyřešit jen resortu ministerstva národní obrany. Je to otázka, která úzce souvisí s procesem formování morálně politických a morálně bojových kvalit našich občanů a s formováním jejich uvědomělých postojů k obraně socialistické vlasti a socialistického tábora.

Základem fungování nového systému přípravy vojáků z povolání jsou a zůstávají pedagogičtí pracovníci, velitelský sbor, politické a stranické orgány, stranické a mládežnické organizace, posluchači a vlastní prostředí a režim našich vojenských škol. Na jejich přístupu k novému systému vzdělání důstojníků a praporčíků, na jejich cítění, obětavé, trpělivé a kvalitní práci bude v prvé řadě záviset postup a realizace nového systému a dosahování kvalitativně vyšších výsledků v přípravě nových kádrů ČSLA.

Vlastenecký a internacionální charakter spolupráce socialistických zemí v boji za mír

Historické zkušenosti nejen Sovětského svazu, ale i ostatních socialistických zemí přesvědčivě ukázaly, že vedoucí úloha marxisticko-leninských stran ve všech oblastech společného života je rozhodující subjektivní faktor úspěšného spojení vlastenectví a internacionalismu v součinnosti národů světové socialistické soustavy. V tom spočívá jedna z důležitých zákonitostí rozvoje světové socialistické soustavy.

Podstatu této zákonitosti formulovaly bratrské strany v Dopise ústřednímu výboru komunistické strany Československa: „Síla a pevnost našich svazků spočívá na vnitřní síle socialistického zřízení jednotlivých bratrských zemí, na marxisticko-leninské politice našich stran, které plní vedoucí úlohu v politickém a společenském životě svých národů a států. Podlomení vedoucí úlohy komunistických stran vede k likvidaci socialistické demokracie a socialistického zřízení. Tím se ohrožují základy našeho svazku a bezpečnost našich zemí.“¹⁾

Mnohostranná činnost komunistických a dělnických stran nejen napomáhá nebo brzdí politickou realizaci jednoty internacionalismu a vlastenectví, ale je jejím rozhodujícím faktorem, bez kterého je jednotu neuskutečnitelná.

Realizace organické jednoty socialistického internacionalismu a vlastenectví je možná jen na základě ideové jednoty marxistických stran, jejichž úloha

neustále roste. Růst úlohy ideové jednoty komunistických a dělnických stran je podmíněn zákonitým posílením národního faktoru v životě národů na straně jedné a růstem nutnosti internacionální semknutosti na straně druhé.

Problém jednoty internacionalismu a vlastenectví v obraně socialistické vlasti, boj za odvrácení světové války, za prosazení mírového soužití se nevyčerpává studiem vlasteneckého a internacionálního charakteru tohoto boje. Důležitým aspektem realizace tohoto problému je vědecké rozpracování a praktická realizace takového programu činnosti, který by možnost odvrácení světové rakety jaderné války změnil. V této souvislosti v socialistické literatuře poslední doby autoři operují s termínem „strategie míru“. Co představuje?

Díla klasiků marxismu-leninismu, dokumenty KSSS a ostatních marxisticko-leninských stran všestranně zdůvodňují postuláty této strategie. „Síla Sovětského svazu a socialistických zemí vytváří reálnou protiváhu agresivním silám imperialismu a je nesmírně důležitým faktorem v boji za odvrácení nové světové války a za zachování míru“²⁾

Proto, aby imperialisté byli nuceni zřít se války jako prostředku svých dobovacích politických cílů, je nutné mít takovou převahu socialistických zemí nad kapitalistickými, aby imperialistické státy

¹⁾ Pravda, 16. 7. 1968

²⁾ „50 let Velké říjnové socialistické revoluce“. Teze ÚV KSSS. „Nová mysl“, 1967, č. 14, s. 34

nebyly žádnou nadějí na vítězství při střetnutí se socialistickými státy. "... současně s mírovými kroky — zdůrazňoval V. I. Lenin — musíme udržovat všechny naše síly v bojové pohotovosti, rozhodně nesmíme naši armádu odzbrojovat."³⁾

Vojenská připravenost socialistických zemí představuje takovou úroveň ekonomického, vědeckého, morálně politického a vlastního vojenského potenciálu, který zabezpečí neodvratnou porážku jakéhokoli agresora. Koncentrovaným výrazem vojenské síly a připravenosti socialistických zemí je bojová pohotovost a bojeschopnost jejich ozbrojených sil. "... musíme stůj co stůj — doporučoval V. I. Lenin — uchovat naši Rudou armádu v plné bojové pohotovosti a zvýšit její bojeschopnost."⁴⁾

Růst bojové pohotovosti a bojeschopnosti bratrských armád je hlavním faktorem upevnění vojenské síly socialistických zemí, zachování míru a bezpečnosti národů. Upevnění vojenské síly socialistických zemí vytváří nevdané možnosti zmařit pokusy imperialistického exportu kontrarevoluce do zemí, kde se rozvíjí vítězný revoluční boj; tvoří důležitý materiální základ politické podpory mladých národních států. Umožňuje poskytnout pomoc zbraněmi a bojovou technikou těm národům, které jsou nuceny vést ozbrojený boj s imperialismem.

Vojenská síla socialistických zemí tak představuje nejen nejúčinnější prostředek boje za odvrácení světové války, ale i důležitý prostředek poskytnutí pomoci revolučním silám v jejich boji s imperialismem.

Důležitým předpokladem odvrácení světové raketové jaderné války, zachování míru, je všeobecné a úplné odzbrojení. Jeho realizace by spolehlivě zabezpečila lidstvo před novou válkou. Nynější vedoucí činitelé představitelé spatřují v ideji všeobecného a úplného odzbrojení ústup od principů vlastenectví a internacionalismu „rozšiřování iluzí“, „záměrné klamání národů“ a „pomoc imperialismu v realizaci jeho politiky války a agrese“.⁵⁾ Ve skutečnosti však záporný postoj k odzbrojování je v rozporu s internacionalismem a vlastenectvím.

Marxismus-leninismus nikdy nepovažoval možnost odzbrojení za iluzi. Engels např. tvrdil, že „odzbrojení a tím zabezpečení míru je možné“.⁶⁾ Lenin zdůraz-

ňoval, že „odzbrojení je ideálem socialismu“.⁷⁾ Z jeho iniciativy návrh na úplné nebo částečné odzbrojení poprvé přednesla sovětská vláda na Janovské konferenci v r. 1922. V současně době je pro odzbrojení všechno pokrokové lidstvo. Ideu všeobecného a úplného odzbrojení, vytyčenou sovětskou vládou, přijala OSN. Svědčí to o životnosti této myšlenky.

Boj za všeobecné a úplné odzbrojení neznamená „pomoc imperialismu v realizaci jeho politiky a agrese“, jak tvrdí činitelé představitelů. Dialektika boje za odzbrojení spočívá především v tom, že vojenská převaha socialistických zemí nad spojenými silami imperialismu vystupuje jako hlavní faktor, který je schopen přinutit vládnoucí imperialistické kruhy, aby přistoupily na odzbrojení; souvisí spolu jako příčina a důsledek. Jak odvrácení světové raketové jaderné války, tak dosažení všeobecného a úplného odzbrojení je možné jen v důsledku všestranného posílení vojenské síly socialistických zemí.

Důležitou podmínkou odvrácení nové světové války je semknutost socialistických států, dělnické třídy a všech revolučních osvobozených a pokrokových sil dneška v boji proti agresivní politice imperialismu. Již K. Marx ve své době zdůrazňoval: „spojení dělnické třídy v různých zemích učiní války mezi národy dokonce nemožnými“.⁸⁾ Nakolik vojenská síla socialistických zemí představuje hlavní faktor odvrácení války, potom jednota zahraničně politické činnosti a vojenskopolitická spolupráce, má zvlášť důležitý význam.

Světová socialistická soustava je velmi složitý společenský produkt. Tvoří ji státy tří kontinentů. Každý z nich má specifické geografické a vojenskostrategické podmínky obrany, zahraničně politické vztahy s nesocialistickými státy apod. To zákonitě plodí množství různých organizačních forem vojenskopolitické spolupráce.

Z různorodosti organizačních forem, zabezpečující společnou kolektivní obranu jednotlivých států a celého socialistického společenství před agresí mezinárodního imperialismu, je nutné vyčlenit především dvě formy.

Vojenskopolitické smlouvy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci, jakou je organizace Varšavské smlouvy, mnohostranný vojenský svazek evropských socialistických států a dvoustranné smlouvy

³⁾ V. I. Lenin, Spisy, SNPL Praha, 1955, sv. 30, s. 459

⁴⁾ V. I. Lenin, Spisy, SNPL Praha, 1955, sv. 31, s. 489

⁵⁾ ÚV KSSS, Dopis ústřednímu výboru komunistické strany Číny, Pravda, 14. 7. 1963

⁶⁾ Marx K., B. Engels, Spisy, sv. 22, s. 387

⁷⁾ V. I. Lenin, Spisy, SNPL Praha, 1955, sv. 23, s. 98

⁸⁾ K. Marx, B. Engels, Spisy, sv. 16, s. 556

uzavřené mezi ČSSR, SSSR, PLR, NDR, MLR, RSR, mezi těmito a dalšími socialistickými státy (KDR, MLR) navzájem. Všechny tyto smlouvy mají mezinárodní charakter. Jejich existence není podmíněna podstatou socialismu, nýbrž nebezpečím imperialistické akrese. Z podstaty socialismu vyplývá solidarita v obraně revolučních vymožeností, připravenost jednoho státu vystoupit v případě nutnosti na ozbrojenou obranu jiného státu nezávisle na tom, je-li mezi nimi uzavřena smlouva o vzájemné pomoci nebo ne. V tom spočívá druhá forma internacionalismu a vlastenectví ve vojenskopolitické spolupráci socialismu.

Internacionální solidarita, její morálně politický charakter, je obsaženější než smluvně právní povinnosti socialistických států. Tyto dvě stránky socialistického internacionalismu se navzájem doplňují. Takto chápáná socialistická solidarita je součástí převahy socialismu nad kapitalismem.

Sovětský svaz a Kuba neuzavřeli mezi sebou smlouvu o vzájemné pomoci; nehledě na to může kubánský lid počítat s pomocí Sovětského svazu. „Máme pocit jistoty, cítíme se bezpečni, jsme schopni se postavit na odpor imperialismu, jsme schopni s ním bojovat — ukazoval F. Castro — neboť máme dostatek soudobé výzbroje, kterou jsme dostali včas a bezplatně od Sovětského svazu“.⁹⁾

Vietnamská demokratická republika není spojena smlouvou o vzájemné pomoci s SSSR a ostatními socialistickými státy. Vietnamský lid ve svém hrdinném boji s americkým imperialismem se však opírá o širokou pomoc Sovětského svazu a ostatních socialistických zemí. Podle amerického časopisu U. S. News and World Report výzbroj obránců VDR je více než z 80 % zabezpečena dodávkami ze socialistických států. Dodávky zbraní a munice, dopravních a ženijních prostředků, potravin, oděvů, jakož i jiné formy projevu internacionální solidarity socialistických zemí, pomáhají vietnamským vlastencům v jejich boji. Tato internacionální pomoc, prohlásil na společném slavnostním zasedání ÚV KSSS, Nejvyššího sovětu SSSR a Nejvyššího sovětu RSFSR 1. tajemník ÚV Vietnamské strany práce Le Duan, „je důležitým faktorem pro vítězství vietnamského lidu“.¹⁰⁾

Existující organizační formy společné obrany socialistických států vyjadřují jednotu internacionalismu a vlastenectví:

— odpovídají národním a internacionálním zájmům;

— mají obranný charakter, pomáhají udržení míru a bezpečnosti národů;

— zabezpečují nezbytnou pružnost a mobilnost využití současných možností a převahy socialistických zemí k odvrácení imperialistické agrese a porážku nepřitele v případě jejího rozpoutání.

Vojenské svazky se vytvářejí na základě společenských zájmů a cílů určitých států. V současné době buď k udržení panství monopolů, přerozdělení světa a vybojování světové nadvlády imperialismu, tj. s cílem zmocnit se cizích území a potlačení jejich národů, k udržení svého panství v koloniích, polokoloniích a závislých zemí, nebo mohou sledovat osvobozené, spravedlivé cíle, osvobození národů ze jha imperialistické buržoazie, odvrácení imperialistické agrese, obranu svobody a nezávislosti národů. Vojenské svazky se tak odlišují hlavně svými cíli. Mohou být dobovyatelské nebo naopak osvobozené.

Toto zdůrazňují proto, že buržoazie a její ideologové ztotožňují vojenské svazky socialistických zemí s agresivními imperialistickými bloky.

Specifika soudobých imperialistických vojenských bloků spočívá v tom, že při zachování dřívějších politických cílů a obsahu získaly novou kvalitativní zvláštnost a zaměření. Vznikly nejen s cílem likvidace socialismu, který se stal světovou soustavou, ale i k udržení rozpadající se kapitalistické světové soustavy. V důsledku toho všechny imperialistické bloky přímo nebo nepřímo směřují hlavně proti socialistickým zemím, jakož i mezinárodní dělnické třídě a národně osvobozenému hnutí. Imperialistické vojenské bloky vůbec a NATO především jsou konkrétním výrazem sjednocené fronty imperialistických států, zaměřené proti socialistickým zemím.

Socialistické vojenské svazky jsou vynucené. Vznikají jako odvetná opatření na formování imperialistických bloků. Varšavská smlouva o přátelství, spolupráci vzájemné pomoci byla uzavřena jako odpověď na vytvoření agresivního vojenského bloku NATO a začlenění NSR do něj. Socialismus, na rozdíl od imperialismu, nepodílí války a nepotřebuje vytvářet vojenské bloky. Proto socialistické země mohou důsledně vystupovat proti jejich formování.

Jasným důkazem vynuceného charakteru Varšavské smlouvy je připravenost jejich členských států na to, že pozbuje platnosti v případě vytvoření celoevrop-

⁹⁾ Pravda, 21. 5. 1965

¹⁰⁾ Pravda, 4. 11. 1967

ského systému kolektivní bezpečnosti. V úvodní části smlouvy se zdůrazňuje, že státy které ji podepsaly, potvrdily, „své úsilí o vytvoření systému kolektivní bezpečnosti v Evropě, založeného na účasti všech evropských států bez ohledu na jejich společenské a státní zřízení, což by umožnilo sjednotit jejich úsilí v zájmu zajištění míru v Evropě.“¹¹⁾ V článku 11 Varšavské smlouvy se uvádí, že v případě vytvoření evropského systému kolektivní bezpečnosti, pozbude tato smlouva platnosti.¹²⁾

Na poradě v Bukurešti v červnu 1966 znovu slavnostně vyjádřily členské státy svou ochotu „již nyní dosáhnout dohody o likvidaci vojenských organizací jak Severoatlantického bloku, tak Varšavské smlouvy.“¹³⁾ Také další zasedání Politického poradního výboru organizace Varšavské smlouvy, tj. budapeštské z března r. 1969 a berlínské z prosince r. 1970, potvrdily platnost opatření, obsažených v Deklaraci o upevnění míru a bezpečnosti v Evropě z června r. 1966. V důsledku toho, že imperialisté USA a dalších zemí neuvažují zatím o rozpuštění NATO, že nebezpečí války rozpoutané čelními zeměmi tohoto bloku vzrůstá, evropské socialistické země jsou nuceny ponechat Varšavskou smlouvu a odpovídajícím způsobem ji zdokonalovat.

Obranný charakter Varšavské smlouvy vyplývá z toho, že jeho členské země vystupují proti horečnému zbrojení, za všeobecné a úplné odzbrojení. Článek 2 této smlouvy zavazuje členské státy, „usilovat o to, aby v dohodě s jinými státy, které si budou přát spolupracovat v této věci, byla učiněna účinná opatření k všeobecnému snížení zbrojení a k zákazu atomových a vodíkových, jakož i jiných druhů ZHN.“¹⁴⁾ V souhlase s mírumilovnou zahraniční politikou a v duchu smlouvy, bez ohledu na neexistenci mezinárodní dohody o odzbrojení, socialistické země snížily počty svých ozbrojených sil. Sovětský svaz, po dohodě s ostatními socialistickými zeměmi, předložil v r. 1959 konkrétní program všeobecného a úplného odzbrojení; jeho podstatou je zničení všech zbraní, rozpuštění všech ozbrojených sil, čímž by byla plně vyloučena možnost vzniku války.

Obranný charakter Varšavské smlouvy vyplývá také z toho, že na rozdíl od

NATO a imperialistických paktů, nemá uzavřený charakter. Umožňuje přístup jiných států, nezávisle na jejich společenském státním zřízení. Tzn., že socialistické země se mohou nacházet v koalici s kapitalistickými zeměmi. Není to v rozporu s národními a internacionálními zájmy socialistických zemí, principy marxismu-leninismu? Nebude to ústupem od socialistického vlastnictví a proletářského internacionalismu?

Principiální názory marxisticko-leninských stran na vztah socialistických zemí k vojenským smlouvám s kapitalistickými státy vyjádřil již V. I. Lenin. V odpovědi na otázku bude-li se republika Sovětů v případě napadení bránit ve spoju s imperialistickou Amerikou, V. I. Lenin zdůraznil, že „pro upevnění socialistické republiky spolek s jedním imperialistickým státem proti druhému není principiálně nepřijatelný.“¹⁵⁾ V květnu 1918 potom prohlásuje: „Třebaže nikterak zásadně neodmítáme vojenskou dohodu s jednou imperialistickou koalicí proti druhé v takových případech, jestliže taková dohoda neporušuje základy sovětské moci a mohla by upevnit její postavení a paralyzovat nápor kterékoli imperialistické mocnosti proti ní, nemůžeme nyní přistoupit na vojenskou dohodu s anglo-francouzskou koalicí.“¹⁶⁾

Z těchto vyjádření V. I. Lenina vyplývá, že vstup socialistického státu do spolku s imperialistickým státem se určuje konkrétními historickými podmínkami, kdy:

— tato účast nenaruší základy socialistického státu, tj. nedotýká se jeho vnitřních záležitostí a národní suverenity;

— směřuje k upevnění síly socialistického státu, k úspěšnému boji proti agresivním imperialistickým velmocem, které nejvíce ohrožují svobodu a nezávislost národů;

— taková účast je uvědoměle podpořena naprostou většinou obyvatelstva socialistických zemí.

Jasným příkladem správné marxisticko-leninské realizace těchto tezí V. I. Lenina byla účast Sovětského svazu v antihitlerovské koalici v letech druhé světové války. Vstup do protihitlerovské koalice umožnil využít síly imperialistických zemí USA, Anglie aj. proti nejagresivnějším a nejreakčnějším silám fašistického bloku.

¹¹⁾ J. Rys - J. Zdeněk: Pět let Varšavské smlouvy, SNPL Praha 1960, str. 69

¹²⁾ Tamtéž, str. 75

¹³⁾ Rudé právo, 9. 7. 1966

¹⁴⁾ Vývoj vojenskopolitické situace v Evropě a obranný systém socialistických států. HPS — ČSLA, NV 1970, s. 66

¹⁵⁾ V. I. Lenin, Závěrečné slovo k referátu o konsekvencích na frakci RKS/b VIII. sjezdu Sovětů. „Kommunist“, 1963, č. 6, s. 8

¹⁶⁾ V. I. Lenin, Spisy, SNPL Praha, 1955, sv. 30, s. 327

Socialistické země umožňují nyní kterékoli kapitalistické země vstup do Varšavské smlouvy. Podmínkou pro jejich přijetí je souhlas členských států smlouvy a ochota přijímaných zemí napomáhat sjednocení úsilí všech mírumilovných zemí v zajištění míru a bezpečnosti národů.

Vlastenecký a internacionální charakter Varšavské smlouvy spočívá v tom, že tato organizace slouží upevnění národní suverenity jednotlivých socialistických zemí, jejich svobody a nezávislosti.

Smlouva je založena na prosté rovnoprávnosti a nevměšování do vnitřních věcí příslušných států.

Západoněmecký revanšismus a vojenskoprůmyslový komplex NSR představuje vážné nebezpečí pro národní nezávislost evropských socialistických států. Jak zdůrazňuje Prohlášení karlovarské porady komunistických a dělnických stran, „imperialismus jí (NSR) přisoudil úlohu představené antikomunistické výspy“.¹⁷⁾ Západoněmečtí revanšisté přicházejí dnes, stejně jako dříve, s plány na opětné přisvojení československého a polského území, pohlcení NDR. V této situaci bezpečnost NDR, ČSSR a PLR, podobně jako ostatních socialistických států, nemůže spočívat jen na vlastních silách nebo dokonce na tzv. zárukách Západu.

Vládnoucí kruhy buržoazního Československa a beckovského Polska zakládaly národní nezávislost svých zemí na zárukách Anglie, Francie a dalších západních států. Historie ukázala, že tyto záruky neměly žádný reálný obsah. Osud národů Československa, Polska a lidí jiných zemí byl vládním západních států zcela lhostejný. V důsledku hanebného Mnichovského diktátu bylo nejdříve okupováno rozsáhlé pohraniční území ČSSR a nakonec, nehlédě na odpor lidí, byl okupován zbytek Československa. Polsko, přes hrdinný odpor svého lidu, rovněž okupovali německofašističtí utlačovatelé. Ztratilo 6 miliónů obyvatel (220 na každých 1000). „Ve světle těchto historických zkušeností — prohlásil J. Cyrankiewicz — kde můžeme a musíme hledat pomoc přátel? Tam, kde ona je reálnou a konkrétní.“¹⁸⁾

Jen pomoc Sovětského svazu a dalších socialistických zemí sjednocených ve Varšavské smlouvě, spolehlivě garantuje svobodu a národní nezávislost československého, polského lidu, stejně jako ostatních národů evropských socialistických zemí. „Polsko bez společenství se svět-

ským svazem, by se nemohlo ubránit a udržet své západní území, nemohlo by se postavit proti německému imperialismu, nemohlo by existovat jako nezávislý stát.“¹⁹⁾ Varšavská smlouva jako výraz internacionální spolupráce socialistických zemí znemožňuje realizaci agresivních cílů západoněmeckých militaristů a revanšistů, především ve vztahu k NDR, která je nedílnou součástí světové socialistické soustavy. „Její suverenity — prohlásil W. Ulbricht — je stejně spolehlivě zajištěna, jako suverenity jiných států Varšavské smlouvy.“²⁰⁾

Rozhodnost socialistických států spolehlivě zabezpečit nedotknutelnost svých hranic, hranic socialistického společenství se projevila v praxi jejich společnými opatřeními ke zmaření snah vnitřní kontrarevoluce podporované mezinárodním imperialismem v srpnu 1968 v Československu a uzavřením Československo-sovětské smlouvy o podmínkách dočasného pobytu sovětských vojsk na území ČSSR; tato opatření ztělesňují organickou jednotu internacionalismu a vlasteneckví v praxi, která spočívá v tom že:

— má splnit dva vzájemně spojené úkoly: vytvořit spolehlivou záruku bezpečnosti ČSSR, stejně jako spolehlivě zajistit zájmy celého socialistického společenství před nebezpečím imperialistické agrese;

— nenarušuje suverenitu Československa. „Sovětská vojska — uvádí článek 2 smlouvy, — se nevměšují do vnitřních záležitostí ČSSR“.²¹⁾ budou dodržovat její zákony a právní normy. Sovětská vojska v Československu nejen nenarušují, ale naopak brání jeho národní suverenitu. Je to určeno tím faktem, že národní zájmy jednotlivých zemí mohou být v dnešní době zabezpečeny jen společnými opatřeními socialistického společenství.

Rozruch způsobený světovou reakcí a v podstatě v těchto intencích působícími „levicovými“ a pravicovými oportunisty v důsledku prý okupace Československa spojeneckými vojsky, nebyl nic jiného než snůžkou lži a líceměrnosti.

Existence a činnost Varšavské smlouvy má neobyčejný význam nejen pro členské země, ale pro všechny mírumilovné země a národy světa. Proto nejen národy socialistických zemí, ale všechny antiimperialistické síly světa jsou niterně zainteresovány na upevnění kolektivní obranyschopnosti socialistických zemí, vítají každý krok vedoucí k tomuto cíli.

¹⁷⁾ Rudé právo, 27. 4. 1967

¹⁸⁾ Trybuna ludu, 22. 3. 1968

¹⁹⁾ Trybuna ludu, 22. 3. 1968

²⁰⁾ Neues Deutschland, 29. 4. 1967

²¹⁾ Rudé právo, 19. 10. 1968

V posledním desetiletí výrazně vzrostla nutnost koordinované zahraniční politiky socialistických zemí, což je podmíněno:

— revolučním charakterem naší epochy, kdy ve světě dochází k rychlým změnám, které se dotýkají víceméně zájmů všech států a vyžadují, aby se na ně příslušným způsobem reagovalo;

— růstem intenzity styku v zahraničně politické činnosti socialistických států ve vztahu k různým oddílům světového revolučního hnutí, růstem úlohy lidových mas, podléhajících se na boji za odvrácení války;

— růstem militarizace zahraniční politiky imperialistických států, kdy vojenská síla a hrozba jejího použití se stávají základním prostředkem její působnosti a účinnosti v době míru. V této souvislosti odvrácení války a zajištění bezpečnosti socialistických států závisí v mnohém na koordinaci jejich zahraničně politické činnosti, zaměřené na včasné zmaření agresivních záměrů imperialismu.

V praxi politické spolupráce jsou vypracována efektivní opatření zahraničně politických akcí socialistických zemí k odvrácení války a zachování míru. Patří k nim: systematická výměna informací, vzájemné konzultace k zahraničně politickým otázkám, výměna stranických a vládních delegací, porady Politického poradního výboru členských států Varšavské smlouvy, setkání a porady vedoucích představitelů stran a vlád socialistických zemí apod. Jejich efektivnost byla prokázána např. v době izraelské agrese proti arabským zemím. V době vrcholu krize na Středním východě, která mohla přerůst ve světovou válku, se uskutečnila v Moskvě 9. června 1967 porada prvních tajemníků ÚV komunistických a dělnických stran evropských socialistických zemí. Společné prohlášení přijaté na této poradě, prokázalo připravenost zastoupených zemí ke společné akci s cílem zabránit agresi a zachování míru. Rychlá, rozhodná a společná činnost Sovětského svazu a ostatních socialistických zemí sehrály důležitou úlohu v zastavení agrese na Středním Východě. Znovu se ukázalo, že společná činnost socialistických zemí je účinným faktorem v boji proti agresivním záměrům mezinárodního imperialismu.

Efektivnost koordinovaných zahraničně politických akcí socialistických zemí je určována plněním souboru principů vyjadřujících jednotu vlastenectví a socialistického internacionalismu:

— dodržování povinností vyplývajících z mezinárodních smluv a dohod;

— koordinace politiky, která by organicky spojovala národní a internacionální zájmy, při prvořadém sledování zájmů světového socialistického společenství;

— nepřipustnost zahraničně politických akcí, které by se mohly stát příčinou rozpoutání války;

— odpovědný přístup jednotlivých zemí k plnění kolektivně přijatých opatření, plný souhlas oficiálních projevů vyjadřujících mezinárodní solidaritu s praktickou činností k odvrácení imperialistické agrese;

— politický kurs jednotlivých socialistických zemí vylučující národní izolovanost v uskutečňování zahraniční politiky, ignorování internacionálních zájmů a antisovětismus. Principiálně je nepřijatelné a prakticky neúčelné, aby vládnoucí komunistická strana nebo marxistická strana usilující o moc, dokazovala svoji samostatnost antisovětismem.

Boj socialistických států za odvrácení světové války vystupuje jako důležitá podmínka obrany socialistických zemí. Má vysoce vlastenecký a internacionální charakter. Rozhodujícím faktorem odvrácení imperialistické agrese je vojensko-politická spolupráce socialistických zemí, upevňování a zvyšování jejich vojenské síly a vojenské připravenosti. „Abychom zkontrolovali mezinárodní reakci a nedovolili jí zavléci lidstvo do propasti světové války, musíme být neustále bdělí, musíme mobilizovat všechny mírumilovné síly a národy, aby byly připraveny postavit se agresivním akcím imperialismu na odpor.“²²⁾

Z válečných plánů představitelů soudobého monopolního kapitálu zejména USA víme, že stupňují své úsilí, aby všemi prostředky prosadili imperialistickou globální strategii. Upevňují osu Washington — Bonn, aktivizují vojenský pakt NATO a zvyšují vojenský potenciál v Evropě. Pokoušejí se stále rafinovanějšími metodami psychologické války a ideologické diverze rozložit socialistické státy zevnitř, proniknout do nich, oddělit je od Sovětského svazu, získat je na svou stranu a tím změnit poměr sil ve svůj prospěch.

Toto nebezpečí není možné v žádném případě podceňovat. Vážné varování v tomto směru zaznělo v projevu s. Brežněva i na nedávném XXIV. sjezdu KSSS: „Pokusy imperialismu zvrátit vývoj dějin v jeho prospěch jsou odsouzeny k ne-

²²⁾ „50 let Velké říjnové socialistické revoluce“ Teze ÚV KSSS. „Nová mysl“, 1967, č. 14, s. 62

zdaru — o tom nepochybujeme. My, komunisté, však dobře víme, že není místo pro sebeuspokojení a pasivitu. Bojovníkům proti kapitalistickému útlaku čelí poslední, ale nejsilnější ze všech vykořisťovatelských systémů, které kdy byly. Proto nás čeká ještě těžký a dlouhý boj.²³⁾

Odvracení světové války, upevnění míru v současném třídně rozděleném světě, závisí při známých konečných cílech imperialismu především na celkové, tj. politické, ekonomické, vojenské a ideologické síle a připravenosti světové socialistické soustavy. Neobyčejně významnou úlohu zde hraje vojenská síla zemí socialistického společenství. Právě ona plní úlohu obranného prostředku vůči těm, kdož by chtěli prosazovat imperialistické agresivní záměry vůči kterékoliv socialistické zemi. Socialistické státy usilují o zajištění bezpečnosti všech zemí proti agresivním silám kdekoli na světě o zachování míru a spolupráce národů.

Tato mírová politika, vojenská moc a semknutost socialistických států v čele se Sovětským svazem přinesla nemalé výsledky. Ve zprávě o činnosti ÚV KSSS

XXIV. sjezdu uvádí L. I. Brežněv: „Náš lid žije už přes 25 let v míru. Už čtvrt století bylo lidstvo ušetřeno světové války. Sovětská země a její zahraniční politika významně přispěly i k této historické vymoženosti národů. Síly agrese a militarismu byly sice zatlačeny, ne však zneškodněny. V poválečných letech rozpoutaly přes 30 válek a ozbrojených konfliktů různého rozsahu. Za zcela odstranění nelze považovat ani nebezpečí nové světové války. Nepřipustit, aby se toto nebezpečí změnilo v realitu, je životním zájmem všech mírumilovných států, všech národů.“²⁴⁾

Proti agresivní politice imperialismu staví Sovětský svaz politiku aktivní obrany míru a upevňování mezinárodní bezpečnosti. XXIV. sjezd Komunistické strany Sovětského svazu před stranu a před sovětský stát vytyčil v této oblasti řadu úkolů a opatření.

Ve stejném duchu se vyslovil i XIV. sjezd KSČ. „Aktivně budeme napomáhat realizaci mírového programu Sovětského svazu, který byl vyjádřen v zahraničně politické linii XXIV. sjezdu a je ve shodě s našimi státními a národními zájmy.“²⁵⁾

Koordinovaný postup socialistických zemí v oblasti hospodářské, politické, ideologické a vojenské jim dává sílu, o niž se rozbíje podvrtné úsilí soudobého imperialismu. Současně přináší řadu důkazů o tom, že pouze široká plodná spolupráce socialistických zemí, mezinárodního komunistického hnutí, všech demokratických a protimperialistických sil světa je předpokladem a zárukou splnění revolučních národních a třídních zájmů pracujícího lidu v jednotlivých zemích. Socialistické vlastnictví a proletářský internacionalismus tak nestojí proti sobě, ale jsou v plném souladu; jsou dvěma stranami jedné a téže mince.

²³⁾ Zpráva o činnosti ÚV KSSS XXIV. sjezdu KSSS, XXIV. sjezd KSSS, Svoboda, 1971, s. 16

²⁴⁾ Projev generálního tajemníka ÚV KSSS L. I. Brežněva, XXIV. sjezd KSSS, Svoboda, 1971, s. 25–28

²⁵⁾ Rezoluce XIV. sjezdu KSČ, Život strany, č. 11–12/71, s. 70

Principy výchovy a výcviku v socialistické armádě

Rezoluce XIV. sjezdu Komunistické strany Československa věnuje zvláštní pozornost zkvalitňování obranyschopnosti naší socialistické vlasti. Ke zvyšování bojové síly Československé lidové armády stanoví pro nejbližší pětileté období v podstatě tři skupiny úkolů:

— rozvíjet stranickopolitickou práci a třídně vyhraněnou politickoideovou výchovu s důrazem na upevňování vědomí socialistického vlastenectví a proletářského internacionalismu,

— ve výstavbě armády a formování jejího velitelského sboru důsledně vycházet z třídně politických hledisek,

— upevňovat kázeň, organizovanost života a vysokou bojovou pohotovost vojsk, zdokonalovat systém velení.

Tyto úkoly můžeme splnit jedině za předpokladu, že budeme využívat poznatků marxisticko-leninské vojenské vědy a zkušeností bratrských socialistických zemí a budeme znát a ve své každodenní činnosti se řídit základními pravidly a zásadami budování socialistických armád. Největší zkušenosti z výstavby ozbrojených sil má Sovětská armáda. Je to dáno nejen její více jak padesátiletou existencí, ale zejména tím, že je první armádou socialistického typu, že se řídí ve své činnosti marxisticko-leninským učením. Budování Sovětské armády je nerozlučně spjato s důsledným uplatňováním leninských principů její výstavby.

Principy výstavby socialistického státu, které formuloval ve své podstatě V. I.

Lenin, mají obecnou platnost pro všechny armády Varšavské smlouvy, pro výstavbu armád všech socialistických států. Odklon od těchto principů a jejich nerespektování vede vždy k oslabování socialistického charakteru armády, podlamuje její bojeschopnost, znamená deformace socialistické podstaty vojenské výstavby. O tom svědčí i naše nedávná skutečnost, kdy soustavné narušování leninských principů výstavby socialistické armády současně znamenalo podstatné narušení obranyschopnosti naší vlasti se všemi teoretickými i praktickými důsledky.

Principy výstavby socialistických armád vyplývají ze zákonitostí vývoje socialistické společnosti, jsou podmíněny společenským a státním zřízením, společenskými vztahy, zvláštěnostmi válek současné epochy, charakterem prostředků a způsobů ozbrojeného zápasu. Každý princip budování socialistické armády postihuje jednu nebo více stránek výstavby socialistické armády. Všechny se uplatňují ve vzájemné jednotě a vzájemně se prolínají. Ve svých důsledcích se dotýkají všech stránek výstavby armády a každého jejího příslušníka.

Vzhledem k mnohostrannosti a složitosti budování socialistické armády, principy výstavby socialistických armád zpravidla rozdělujeme do tří skupin:

- sociálně politické principy,
- organizační principy,
- principy výcviku a výchovy.

V článku se budu zabývat poslední skupinou.

Principy výchovy a výcviku se bezprostředně vztahují k formování osobnosti vojáka. Jde o principy, které mají pro budování armády bezprostřední význam.

Úroveň ozbrojených sil je vždy dána jednotou dvou neoddelitelných stránek — úrovní techniky a člověka, přičemž rozhodující místo v tomto vztahu přísluší člověku. Soudobý boj klade mimořádně vysoké požadavky na morálně politické a bojové vlastnosti příslušníků armády. Z těchto důvodů se stává výchovná práce v armádě složitým procesem a vyžaduje od vojenských vychovatelů nemalou energii, organizačních schopností, vědomostí i zkušeností, vyžaduje pedagogické mistrovství, tak i umění přistupovat k podřízeným a získávat jejich důvěru.

V článku se nemohu zabývat celou bohatostí problematiky vojenské výchovy a výcviku. To je širší okruh otázek, které zkoumá zejména socialistická vojenská pedagogika. Výchova a výcvik v armádě je specifickou oblastí společenského života, přípravou lidí především z hlediska potřeb obrany socialistické vlasti, požadavků války a ozbrojeného zápasu. To znamená, že v samotných základech principů výchovy a výcviku vojáků musíme vidět složitě působení zákonitostí a potřeb rozvoje naší socialistické společnosti a potřeb soudobého vojenství. Principy výchovy a výcviku přímo navazují a vycházejí ze sociálně politických a organizačních principů výstavby socialistických armád. Kromě toho objektivním základem těchto principů jsou samozřejmě zákonitosti rozvoje samotného objektu výchovného působení — vojáků. V principech výchovy a výcviku, jsou zkoncentrovány a zobecněny mnohaleté zkušenosti z výchovy a výcviku, jsou v nich odraženy potřeby poznatých objektivních zákonů a zákonitostí procesu výchovy a výcviku.

Principy výchovy a výcviku jsou výchozí obecná hlediska (obecně platné teze), které určují systém požadavků na zaměření, obsah, organizaci a metodiku výchovného a výcvikového procesu vojáků. Porozumění a znalost podstaty principů výchovy a výcviku umožňuje vojenským vychovatelům uvědoměle a tvůrčím způsobem řešit úkoly výchovy a výcviku, uskutečňovat výchovnou činnost cílevědomě a systematicky.

Nejsložitějším problémem bylo a v současné době i zůstává stanovení té nejvhodnější soustavy zásad výchovy a výcviku. Tato otázka je velmi diskutabilní jak v obecné, tak i ve vojenské pedagogické literatuře a zatím jednotná soustava výchovných a výcvikových zásad neexistuje. Socialistická vojenská

pedagogika hovoří zvlášť o zásadách výchovy a zvlášť o zásadách vojenského vyučování a výcviku (didaktických principech).¹⁾ Je to z toho důvodu, že výchova v porovnání s prací vzdělávací má své zvláštnosti. Vojenský vychovatel by měl znát některé základní zvláštnosti výchovy v porovnání se vzděláváním a proto je uvádím:

— V první řadě by si měl každý vojenský vychovatel uvědomit, že dosažení úspěchu ve výchovné práci je daleko obtížnější a složitější než ve vzdělávání. Ve vzdělávací práci (v osvojování vědomostí a získávání dovedností a návyků) vidí vojenský vychovatel poměrně brzy výsledek své práce. Ve výchovné práci se však úspěch dostavuje až po delší době, po cílevědomém a trpělivém působení.

— Ve vzdělávací práci si může vojenský vychovatel poměrně snadno a rychle ověřit kvalitu své činnosti i činnosti podřízených. Ve výchovné práci není problém tak jednoduchý a každá chyba vojenského vychovatele má značné následky, které se zpravidla obtížně a dlouhodobě odstraňují.

— Individuální zvláštnosti podřízených se ve vzdělávací práci neprojevují tak intenzivně jako ve výchově. Zkušený vychovatel potvrdí, že jedno a totéž opatření ve výchově, jeden a týž výchovný zásah má na každého podřízeného jiný účinek.

— Ve vzdělávací práci může vojenský vychovatel dosáhnout úspěchu relativně nezávisle na jiných vychovatelích. Ve výchovné práci jednotlivý osamocený vychovatel mnoho neudělá, ale úspěch závisí na cílevědomém, organizovaném a sladěném činnosti všech výchovných činitelů, závisí na vytvoření uceleného a účinného systému komunistické výchovy.

Zda existuje jednotná soustava výchovných a výcvikových zásad, není ale zásadní a hlavní. Podstatné je, aby existující výchovné výcvikové zásady vycházely ve své dialektické jednotě z obec-

¹⁾ Jednotlivé zásady a jejich soustavy zaznamenávají neustálý rozvoj. V současné době nejpráhodnějšími soustavami jsou tyto:

a) soustava zásad komunistické výchovy: komunistická cílevědomost a stranickost, výchova vojáků v procesu vojenské činnosti, výchova v kolektivu a kolektivem, individuální přístup, jednotná náročnost a úcty k osobnosti, opora a kladné rysy osobnosti a kolektivu (zásady pozitivnosti), jednotná a sladěná výchovného působení;

b) soustava zásad vojenského vyučování a výcviku: komunistická stranickost a vědeckost, učít vojska tomu, co budou potřebovat v boji, uvědomělost a aktivita, náročnost, soustavnost, přiměřenost a individuální přístup, trvalost osvojovaných poznatků.

ných cílů a úkolů komunistické výchovy vojáků, odrážely poznání zákonů a zákonitostí výchovného a výcvikového procesu a vycházely z marxistické koncepce podstaty člověka.

Soustavu principů výchovy a výcviku v armádách Varšavské smlouvy tvoří tyto základní principy:

- komunistická cílevědomost a stranickost,
- jednotu výcviku a výchovy,
- učít vojska tomu, co potřebují v soudobém boji,
- výchova v kolektivu a kolektivem,
- individuální přístup k vojákům.

Princip komunistické cílevědomosti a stranickosti odráží zákonitou a objektivní závislost výchovy na třídních hlediscích, politice a ideologii komunistické strany, závislost výchovy a výcviku na požadavcích soudobého vojenství.

Podstata principu spočívá v pochopení a aktivním uskutečňování cílů a úkolů komunistické výchovy. Soudruh Husák na XIV. sjezdu KSČ zdůraznil odpovědnost a poslání vychovatelů slovy: „Obraťme se k našim učitelům. Oni rozhodují o úrovni a výsledcích pedagogické práce, oni mají zaručovat, aby naše mladá generace byla připravena pro život v souladu s programem socialistického rozvoje.“²⁾

Výchova vždy byla odrazem ekonomických, politických i kulturních potřeb a zájmů společnosti. Vychovatel v naší armádě nemůže tedy ve výchovném a výcvikovém procesu vystupovat jako „soukromá osoba“. Je nositelem požadavků socialistické společnosti vyvěrajících ze zájmů obrany socialistické vlasti a celého socialistického tábora. Zprostředkovává potřeby naší společnosti a požadavky soudobého vojenství, uskutečňuje cíle naší komunistické strany v oblasti vojenské výchovy. Výchova v buržoazních armádách popírá těsnou závislost výchovy na politice nebo ji zamlčuje. My se k této úzké spjatosti otevřeně hlásíme. Říkáme se slovy V. I. Lenina, že škola mimo život, mimo politiku je lež a pokrytectví. Příprava na válku s potenciálním nepřítelem má vyhraněný politický ráz. Vítězství v soudobém boji mohou dosáhnout jen morálně pevní a ideově přesvědčení vojáci, bezmezně oddaní ideám socialismu, oddaní socialistické vlasti, věrní zásadám proletářského internacionalismu. Škody napáchané v tomto směru byrokratickými tendencemi před lednem 1968 a zejména revizionistickou a pravicově oportunistickou vlnou v letech 1968 — 1969, jsou obrovské. Posilovat socialistický charakter armády, upevňovat vedoucí úlohu strany v armádě a formovat v průběhu výchovy a výcviku poli-

ticky uvědomělého, morálně připraveného obránce socialistických vymožeností je proto povinností každého vojenského vychovatele.

Postupná realizace cílů a úkolů komunistické výchovy vojáků předpokládá perspektivní a průběžné plánování výchovné práce. Plán vnáší cílevědomost a jednotu do výchovné činnosti, umožňuje obsáhnout všechny její stránky a odstraňuje prvky živelnosti ve výchově. Rozvinutí a upevnění kterékoli morálně politické nebo bojové vlastnosti vyžaduje systematického výchovného působení, vyžaduje, aby každá činnost vojáků byla důsledně promyšlena a stala se organickou součástí výchovného systému. Soustavnost musí být uskutečňována i ve výcvikovém procesu, protože jedině tehdy si vojáci osvojí vědomosti, dovednosti a návyky v ucelené soustavě. To vyžaduje vytvoření a dodržování logicky uspořádaného systému v jednotlivých druzích bojové a politické přípravy, spojování nového učiva již s probraným, združňování podstatného, používání vědomostí v praxi a zapojování vojáků do praktické činnosti, soustavné opakování a pravidelné zkoušení a hodnocení. Jde rovněž o dodržování posloupnosti ve výchově a výcviku, logicky uspořádaný postup od známého k neznámému, od lehčího k těžšímu, od konkrétního k abstraktnímu, od méně náročných k nejnáročnějším úkolům.

Uskutečňování principu komunistické cílevědomosti a stranickosti znamená především:³⁾

- od celého procesu výchovy a výcviku požadujeme, aby byl proniknut marxisticko-leninským světovým názorem a nesmiřitelností k buržoazní ideologii, politice a morálce,
- veškerá výchova vojáků je těsně spjata s politikou KSČ, vychází z ní a usiluje o maximální angažovanost všech vojáků za její důslednou realizaci v praxi,
- výchovná práce v armádě vychází z obecného cíle komunistické výchovy a z jasných představ o kvalitách, které vo-

²⁾ XIV. sjezd KSČ, Praha, Svoboda 191, str. 61

³⁾ Fultner J.: Lidová armáda 9/1971, str. 28

ják nezbytně musí mít k úspěšnému vedení boje v soudobé válce. Nejdůležitější z morálních vlastností vojáka socialistické armády obsahuje morální kodex budovatele komunismu a konkretizuje je vojenská přísaha a vojenské řády.

Výchovné cíle jsou úspěšně realizovány tehdy, jestliže samotní vojáci přistupují k jejich plnění uvědoměle a aktivně a stanou se cíli vojenského kolektivu. V. I. Lenin ve svém projevu k mládeži říká, že „...učit se komunismu, neznamená osvojit si souhrn vědomostí, který je vyložen v komunistických učebnicích, brožurách a spisech...“⁴⁾ Tímto způsobem, jak tvrdí, by se mohli vychovat „knihomolové“, jejichž přínos pro výstavbu socialismu by byl velmi malý. V. I. Lenin vytyčuje ideu sepětí studia marxismu-leninismu s bojem za uskutečnění těchto ideí.

To předpokládá angažovanou účast vojenských vychovatelů při získávání vojáků pro politiku KSČ, úzké sepětí výcviku a vyučování s aktuálními problémy strany a aktivní účast vojáků při uskutečňování marxisticko-leninských ideí v praktickém životě jednotek a na veřejnosti. Výhradní orientace na zvyšování politické a mravní uvědomělosti nebo na zvyšování pouhé odbornosti, ani výhradní orientace na praktickou aktivní činnost nepřinášejí ve výchově úspěch. Úspěchu je možné dosáhnout jen úzkým sepětím výchovy a vzdělání s výchovou v procesu vojenské činnosti. To v sobě zahrnují i další dva principy výchovy a výcviku.

Princip jednoty výcviku a výchovy vyplývá ze vzájemné a zákonité závislosti a podmíněnosti výcviku (výuky) a výchovy. Výcvik (výuka) je předpokladem výchovy a na druhé straně výchova podmiňuje účinnost výcviku (výuky).

„Naše škola musí být školou socialistickou, oporou socialistického zřízení; její práce musí vycházet z **principu jednoty výchovy a výuky** a spojení školy se životem. V současné době stojí v popředí kvalit pedagogické práce, výuky a komunistické výchovy.“⁵⁾ Komunistická výchova vojáků se uskutečňuje ve specifických vojenských podmínkách a formách: ve vojenském vyučování a výcviku, prostřednictvím výchovného působení různých vojenských nebo vojensky modifikovaných činností (např. kulturně osvětovou činností, sportovní činností, řídicí a organizátorskou činností atd.), výchovou vojenským prostředím, vojenským režimem. Je ovlivňována a uskutečňována prostřednictvím různých činitelů, především osobnos-

tí vojenského vychovatele, stranickými a mládežnickými organizacemi, kolektivem jednotky a osobností vojáka jako subjektu výchovy. Účinnost komunistické výchovy vojáků vyžaduje, aby výchovné působení všech výchovných činitelů a všech forem výchovy bylo jednotné a sladěné. Nejednotnost vede k narušení celého výchovného procesu a může vést až k úplnému jeho rozkladu.

Na první pohled je jasné a není třeba zvlášť zdůvodňovat, že hlavní formou komunistické výchovy vojáků je pro svoji cílevědomost, organizovanost a zaměřenost vyučovací a výcvikový proces a rozhodujícím jejím činitelem je vojenský vychovatel. Vyučovací a výcvikový proces je hlavním prostředkem komunistické výchovy vojáků. Proto je nutné, aby veškerý výcvik a vyučování byly zároveň výchovným procesem, v němž má každé zaměstnání nejen odbornou, nýbrž i politicko-výchovný a mravně výchovný účel a smysl. Přesto se setkáváme v praktické činnosti některých vojenských vychovatelů s častými zjednodušeními a nesprávnostmi. Někteří dosud chápou vyučovací a výcvikový proces jen jako odbornou záležitost, tvrdí, že jejich hlavním posláním je pouze vyučovat, působit jen v oblasti rozumové.

V nedávné minulosti, zejména na vojenských školách, jsme se setkávali u některých učitelů s přemrštěným chápáním tzv. intelektuální výchovy, s názory na „odideologizování“ vyučování a v zájmu „nezavislosti“ odstraňovali postupně z vyučovacích hodin vše, co by směřovalo k objasňování aktuálních úkolů politiky naší strany a přispívalo k upevnění třídního a politického uvědomění žáků a posluchačů. Tyto tendence byly velmi nebezpečné, ve svých důsledcích narušují celkovou účinnost komunistické výchovy vojáků, narušují soustavnost výchovného působení a brání všestrannému rozvoji osobnosti vojáka.

Princip jednoty výcviku a výchovy v první řadě vyžaduje, aby veškerý výcvik a vyučování vycházely z třídních hledisek, byly v souladu s požadavky naší společnosti a soudobého vojenství a uskutečňovaly cíle komunistické strany v oblasti komunistické výchovy vojáků. Jeho uskutečňování především znamená:

— přesvědčivým způsobem vymezit ideové poslání a praktický význam každého zaměstnání (každého druhu bojové a politické přípravy),

— všechny učební otázky vysvětlovat pravidlivě (vědecky) na základě nejnovějších poznatků vědy a techniky,

— organicky spojovat učivo s každo-

⁴⁾ V. I. Lenin, Spisy, sv. 31, SNPL, Praha 1955, str. 280

⁵⁾ XIV. sjezd KSČ, Svoboda, Praha 1971, str. 582

denní praxí, se životem země a našeho lidu,

— uskutečňovat výchovu z třídních hledisek, odhalovat a odsuzovat buržoazní ideologii, bojovat proti revizionismu a pravicovému oportunismu,

— odsuzovat a pomocí argumentů kritizovat válečnou politiku imperialistických států,

— výchovnou prací odstraňovat přežitky ve vědomí a chování vojáků,

— projevovat nesmiřitelnost k nedostatkům ve výcvikovém a vyučovacím procesu, správně jej organizovat.

Vše přispívá k ideově politické výchově vojáků, k výchově vědeckého světového názoru a komunistického přesvědčení, socialistického vlastenectví a proletářského imperialismu, nenávisti k nepřítelům socialismu.

Výchovnost výcviku a vyučování ovlivňuje jeho obsah, osobnost vojenského vychovatele, správné metody a organizace zaměstnání a kvalita kolektivu (skupiny) vojáků, kteří se výcviku zúčastní.

Kvalita obsahu výcviku a vyučování spočívá na schopnostech a dovednostech vychovatele, jak dovede učební látku vojákům vysvětlit, zda vychází z nejnovějších poznatků vědy a techniky, zda spojuje teorii s praxí. Spočívá v první řadě na ideovém zaměření vyučování a výcviku.

Výchovný ráz výcviku a vyučování do značné míry závisí na osobnosti vojenského vychovatele, protože svoji výchovnou a organizační činnost naplňuje cíle komunistické výchovy vojáků. Jeho autorita závisí na politické uvědomělosti, kvalifikaci, přesnosti a důslednosti v práci a na vlastnostech jeho charakteru. Vojáci se snaží svého velitele napodobovat, je jim příkladem.

Výchovnost výcviku a vyučování zajišťují i správné metody a organizace. Promyšlená organizace zaměstnání a správná volba výcvikových a vyučovacích metod zabezpečují podmínky pro úspěšný průběh vyučovacího a výcvikového procesu. Každý voják musí cítit, že u jednotky vládne cílevědomost a organizovanost, že je efektivně využíván čas, že každé zaměstnání má své přesně vymezené poslání a cíl.

Výchovnou účinnost výcviku a vyučování podstatně ovlivňuje aktivita vojáků. Utváření uvědomělého a aktivního vztahu vojáků k výcviku a vyučování, vzbuzení zájmu o probíranou látku a vytváření kladné motivace, je prvořadou povinností vojenského vychovatele. Jedině tak se stanou vědomosti vojáků výsledkem jejich vlastního přemýšlení, jejich aktivní práce řízené velitelem. Osvojené poznatky pře-

jdou v přesvědčení a jejich činnost v průběhu vojenské služby se stane aktivní, iniciativní, samostatnou a uvědomělou činností. Uvědomělý a aktivní vztah vojáků k výcviku a vyučování je jedním z předpokladů vytvoření socialistického kolektivu, schopného plnit ty nejnáročnější požadavky vojenské služby.

V průběhu vojenského výcviku a vyučování se uskutečňuje v jednotě vzdělávání a výchova vojáků. Vzdělávání a výchova izolovaně neexistuje. Jde o to, aby výchovné působení v průběhu výcviku a vyučování bylo v souladu se zájmy naší socialistické společnosti a její obrany, aby nebylo živelné, ale cílevědomé a plánovitě.

Princip učit vojska tomu, co potřebují v soudobém boji odráží zákonitou závislost výcviku a vyučování na vojenskotechnickém faktoru a potřebě zákona modelování činnosti vyučovatelů i vyučujících v souladu s potřebami boje.

Požadavek učit vojska tomu, co potřebují v soudobém boji, se stal jedním ze základních principů přípravy vojsk Sovětské armády od samého počátku jejího vzniku. Ve spojitosti s revolučními změnami ve vojenství se jeho obsah kvalitativně změnil.

Uskutečňovat princip učit vojska tomu, co potřebují v soudobém boji především znamená:

— pochopit zvláštnosti soudobé války a boje, znát základy socialistické vojenské vědy a vojenské doktríny všemi veliteli; jejich dodržování ve výchovném a výcvikovém procesu je základní podmínkou úspěšné realizace tohoto principu;

— hluboce teoreticky a prakticky si osvojit moderní bojovou techniku a způsoby jejího použití v boji;

— znát pravděpodobného nepřítele, způsoby jeho bojové činnosti a nepřipouštět přeceňování ani podceňování jeho možností;

— osvojit si bojové vlastnosti zbraní hromadného ničení a získat praktické návyky ochrany proti nim;

— věnovat hlavní pozornost polnímu výcviku, přibližovat jej podmínkám skutečného boje;

— řídit výcvik osádek, družstev a obsluh zbraní s možností vzájemné zaměnitelnosti ve funkcích;

— znát zkušenosti minulých válek, zejména zkušenosti z Velké vlastenecké války a využívat jich při zaměstnáních v souladu s požadavky soudobé války;

— učit vojska smělé a rychlé bojové činnosti;

— uplatňovat při vyučování a výcviku sepětí teorie s praxí.

Jedním z hlavních požadavků principu učít vojska tomu, co potřebují v soudobém boji, je maximální přiblížení polního výcviku a všech praktických zaměstnání reálným podmínkám soudobého boje. Jeho splnění zabezpečuje vytvoření ideální představy o činnosti v boji, upevňuje teoretické vědomosti vojáků, formuluje jejich praktické návyky a dovednosti, rozvíjí jejich morálně bojové vlastnosti. Realizování tohoto požadavku není jednoduchou záležitostí a závisí na materiálních možnostech, na povaze a druhu bojové přípravy, na možnostech terénu. Především je nutné u vojáků docílit zvýšeného duševního, fyzického a psychologického napětí, podobnému napětí v podmínkách skutečného boje. Toho můžeme dosáhnout různými prostředky: složitostí a náročností bojového úkolu, ohraničenými časovými lhůtami, nepředvídanou a rychlou změnou bojové situace, překonáváním přirozených překážek, délkou pobytu v těžkých a nepřijemných podmínkách, použitím imitačních prostředků, úpravou terénu [např. jeho částečným zaplavením, zabahněním atd.].

Princip výchovy v kolektivu a kolektivem v podmínkách armády, kde vojenská činnost je typická svým kolektivním charakterem, nabývá zvláštního významu. Kolektiv v socialistické společnosti není jenom formou seskupení lidí s cílem společného plnění společensky prospěšných úkolů, ale vystupuje současně v úloze vychovatele.

Vojenský kolektiv se vyznačuje značnou výchovnou silou. V kolektivu a kolektivem se rychleji a všestranněji poznávají individuální zvláštnosti vojáků, jejich schopnosti, charakterové rysy, zájmy, přičiny jejich úspěchu nebo neúspěchu ve výcviku a vyučování, v kázni. Rozmanitě meziosobní vztahy a kontakty, zdravá soutěživost, snaha vyrovnat se těm nejlepším, vzájemná pomoc a další prvky typické v životě a činnosti kolektivu, urychlují proces všestranného rozvoje osobnosti každého vojáka. Výchovná síla kolektivu spočívá zejména v síle jeho veřejného mínění, v nepřetržitém působení na členy kolektivu prostřednictvím požadavků a v možnostech uskutečňování stálé kontroly.

Výchovně nemůže automaticky působit každá vojenská jednotka či skupina. Výchovnou sílu kolektivu určuje stupeň jeho zralosti, cílevědomost, aktivita a bojovnost, jednota, odpovědnost. Vytvoření a rozvoj kolektivu je určován řadou podmínek, jako je znalost a uskutečňování obecných cílů kolektivu bojové a politické

ké přípravy, upevňování uvědomělé kázně, hodnocení dosahovaných výsledků kolektivu a jejich porovnávání s výsledky jiných (sousedních) kolektivů, vytváření správných a služebních i mimoslužebních vztahů, vedení členů kolektivu k samostatnosti a iniciativě při plnění úkolů, rozšiřování oblasti kolektivního života a činnosti vojáků s cílem výchovy zvyků podřizování individuálních zájmů společenským, vzájemně pomoci a odpovědnosti. Důležitou úlohu při tvorbě kolektivu má velitel. Jedině on může být organizátorem a duší vojenského kolektivu. Přitom musí úzce spolupracovat s nejuvědomělejšími členy kolektivu, se stranickou a mládežnickou organizací jednotky.

Důležitým prostředkem výchovy kolektivnosti je vojenský výcvik a vyučování. Velitel jej řídí tak, aby při něm využíval sil a vlastností kolektivu, aby každý jednotlivec cítil zodpovědnost za kvalitu své přípravy k vedení úspěšné bojové činnosti v jednotce. Proto vojákům od prvních dnů jejich služby v armádě vymezuje požadavky kolektivní spolupráce, jejich podíl na úspěchu v boji, organizuje krátkodobé i dlouhodobé soutěže mezi jednotkami, využívá vlivu stranických a mládežnických organizací na jednotlivce při přípravě a řízení výcviku vyučování.

Výchova skutečného socialistického kolektivu vyžaduje, aby život jednotky se nesoustředil a neuzavíral jen do svých skupinových zájmů. Každý základní kolektiv je částí kolektivu útvaru, svazku, vojenské školy a současně organickou součástí naší lidové armády a ozbrojených sil Varšavské smlouvy. Socialistický kolektivismus zahrnuje v sobě cit přátelství a spolupráce se všemi armádami Varšavské smlouvy, cit internacionální solidarity s mezinárodním komunistickým hnutím. Princip výchovy kolektivu a kolektivem předpokládá proto zároveň výchovu vojáků k socialistickému vlastenectví a proletářskému internacionalismu, výchovu přátelství a spolupráce s bratrskými armádami socialistických států, zejména se Sovětskou armádou.

Princip individuálního přístupu odráží zákonitou závislost výchovy a výcviku na individuálních psychických a fyzických zvláštnostech vychovávaných.

Členové každého vojenského kolektivu se od sebe v mnohém liší, např. životními zkušenostmi, třídni a politickou uvědomělostí, vzděláním, zájmy a schopnostmi, charakterovými vlastnostmi, tělesnou zdatností. Zároveň mohou mít určité kategorie vychovávaných některé obecné rysy, typické pro určitý věk, povolání atd. Proto prvním požadavkem uplatňování principu

individuálního přístupu k vojákům je hluboké poznání individuálních a typických zvláštností každého vojáka.

Individuální přístup umožňuje předvídat chování vychovávaných, volbu nejefektivnějšího výchovného opatření v souladu s jejich schopnostmi a možnostmi, upozorňování na jejich chyby a nedostatky, umožňuje správně řešit vznikající konfliktní situace a vytvářet odpovídající služební i mimoslužební vztahy.

Dodržování individuálního přístupu neznamena slevování z náročnosti ve výchově a výcviku. Bez ní nelze vychovávat žádoucí morálně politické a bojové vlastnosti, ani zajistit potřebné vědomosti a návyky. Uplatňování náročnosti vyžaduje odpovídající stupňování požadavků na vojáky v souladu s absolvovaným již výcvikem, věnování zvláštní pozornosti a poskytování zvýšené pomoci méně připraveným, slabším a zaostávajícím vojákům, volbu přiměřeného obsahu a rozsahu učiva,

vyžaduje organické sepětí vysoké náročnosti s dokonalou péčí o podřízené po všech stránkách.

Dodržování principu individuálního přístupu neznamena rovněž, že se zaměřujeme ve výchovné práci jen na poznání chyb a nedostatků vojáků a vojenského kolektivu, na jejich jednostranné vytýkání a kritiku. U některých špatných velitelů uvedený negativistický přístup ve výchově převládá. Komunistická výchova samozřejmě neodmítá boj s nedostatky. Chápe jej ale především jako výchovu rozvíjením kladných kvalit člověka. Opora a kladné kvality člověka a kolektivu, jejich poznání a rozvoj, tvoří základní stránku boje proti nedostatkům. Optimistický přístup vojenského vychovatele k podřízeným a využívání všeho kladného z osobnosti vychovávaného přispívá zároveň k rozvoji víry ve vlastní síly a schopnosti podřízeného, k jeho uvědomělému vztahu k výchově a jejím požadavkům.

Tolik k základním principům výchovy a výcviku v armádách Varšavské smlouvy. Všechny tyto principy se uplatňují ve veškerém výchovném a výcvikovém procesu současně, vzájemně se prolínají a doplňují. Ve výchovném a výcvikovém procesu sice vystupuje někdy určitý princip do popředí, a proto jeho uplatnění vyžaduje zvláštní pozornosti. Přesto nemůžeme vytvářet mezi principy ostrou a markantní hranici. Kvalita dodržování jednoho závisí na uplatňování ostatních. Principy jako výchozí výchovná hlediska jsou realizovány v obsahu, metodách, prostředcích, formách a organizaci výchovné a vzdělávací práce.

VELIKOST ZTRÁT

*jako ukazatel
stupně bojeschopnosti*

V rozhodovacích a plánovacích procesech, zejména v průběhu boje a operace, je velmi často nutné vyhodnotit stupeň bojeschopnosti protivníka. Při hodnocení vycházíme vždy z toho o kolik byla snížena bojeschopnost protivníka v porovnání s původním stavem, neboli kolik ztrát utrpěl protivník v důsledku naší bojové činnosti.

Velikost ztrát se tedy všeobecně používá jako ukazatel stupně zničení. Ze stupně zničení protivníka posuzujeme zpětně i stupeň bojeschopnosti. Kritickým mezníkem velikosti ztrát je dosažení takového stupně zničení, při kterém nepřítel ztrácí schopnost klást útočícím vojskům organizovaný odpor. K stanovení číselného vyjádření kritického mezníku velikosti ztrát využíváme v podmínkách vedení boje bez použití jaderných zbraní zkušenosti z minulých válek. Za Velké vlastenecké války SSSR se pokládala divize, jež utrpěla více než 50 % ztrát původního stavu, za nebojeschopnou a při ztrátách více než 75 % za zcela zničenou. Podle výsledků výzkumu jednotlivých bojů za druhé světové války jednotky, útvary a svazky pozemních vojsk přerušovaly zteč již při 20–40 % ztrátách a ztrácely v obraně odolnost při ztrátách 50–60 % (v porovnání s původním stavem). Zkušenosti Sovětské armády z minulé války však rovněž přesvědčivě ukazují, že je možné pokračovat v aktivní útočné činnosti i při větších ztrátách (více než 40 %), v podmínkách nevýrazné převahy nebo i při rovnováze sil, ovšem proti nepříteli, jež ztratil morální odolnost.*).

Všechny takto vyjadřované ztráty se vztahují na početní stavy vojsk, tj. osoby, bez ohledu organizačního začlenění a logicky se vyvozuje, že současně

*) Viz Vojennaja mysl, 1970, č. 7, str. 37–43.

bude ve stejné výši zničena i bojová technika (buď přímo zničena, nebo nebude bojeschopná v důsledku zničení obsluhy).

Vzniká otázka, zda v soudobých podmínkách, zejména při vedení boje s použitím jaderných zbraní, platí stejné číselné ukazatele a metoda jejich stanovení pro hodnocení stupně ničení nepřítele. A dále, zda při soudobé nasycenosti vojsk bojovou technikou zcela odlišné kvality a při podstatně zvýšené ochraně živé síly na bojišti, jsou pro stanovení stupně bojeschopnosti rozhodující ztráty, vyjádřené jen v osobách.

Použití jaderných zbraní nutně vyžaduje zahrnout jako ukazatel bojeschopnosti, mimo dosud všeobecně používané, i psychologický stav vojsk po skutečných jaderných úderech. Při rostoucí mechanizaci a automatizaci jak zbraňových systémů, tak i procesů velení mohou ztráty v této „pomocné“ technice podstatně ovlivnit i skutečný stav bojeschopnosti vojsk. K dočasné ztrátě bojeschopnosti může dojít i v důsledku vyřazení řídicích prvků, aniž by byla zničena vlastní zbraň s obsluhou. Opačně pak ničivými účinky zbraní hromadného ničení je možné zničit živou sílu (obsluhu), aniž by byly zničeny vlastní zbraně. Jen tyto, určitě ne všechny, uvedené skutečnosti, které charakterizují soudobé podmínky vedení boje, by měly ovlivnit dosavadní názory na ukazatele hodnocení stavu bojeschopnosti vojsk na základě jim způsobených ztrát. Jako rozhodující ukazatel pro zhodnocení stavu bojeschopnosti vojsk bývají zpravidla uváděny:

- početnost (kvantita) vojsk a bojové techniky,
- kvalita (vycvičenosti) osob a bojové techniky,
- morální stav vojsk,
- umění velitelského sboru.

Pro naši problematiku, tj. hodnocení stavu bojeschopnosti na základě ztrát, bude rozhodující zkoumat ukazatele kvantity a kvality. Předem je třeba uvést, že jeden z rozhodujících ukazatelů, morální stav vojsk, lze velmi těžko vyjádřit číselně, i když je bezpodmínečně nutné s ním počítat při konečných úvahách a rozhodnutích.

Budeme-li hodnotit bojeschopnost na základě ztrát u dvou proti sobě stojících stran, které jsou naprosto shodné ve všech ukazatelích, pak menší ztráty u jedné strany vyjadřují současně vyšší bojeschopnost a převahu nad druhou stranou.

Víme však, že v konkrétních podmínkách se vojska protivníků budou od sebe lišit prakticky ve všech ukazatelích. Stanovení reálných a správných ukazatelů, které můžeme vyjádřit i číselně a zahrnout všechna kritéria hodnocení, je rozhodující při výpočtu poměru sil. Zaměříme se proto jenom na možné metody stanovení stupně bojeschopnosti na základě ztrát u protivníka, bez srovnání se stavem vlastních vojsk. Tento způsob je nutný při plánování i rozhodování, kdy na základě již vypočítaného poměru sil máme určit, jaké ztráty musíme způsobit nepříteli, abychom dosáhli výhodného poměru sil, nebo kdy na základě jaderných úderů máme stanovit o kolik byla snížena bojeschopnost protivníka.

Každý útvar, svazek, svaz, atd. se skládá organizačně z určitého počtu jednotek, útvarů, svazků, obecně tedy prvků bojové sestavy, které však z hlediska bojeschopnosti nemají stejnou hodnotu, tj. stejnou měrou k vytváření stupně bojeschopnosti. Pro názornost posuzujeme z tohoto hlediska motorizovanou divizi NSR. Za rozhodující prvky její sestavy můžeme považovat:

- motorizované a tankové prapory,

- baterii Honest John,
- smíšený dělostřelecký oddíl (203 mm H, 175 mm K, 110 mm RM),
- dělostřelecké oddíly 155 mm H,
- velitelské stanoviště divize.

Ostatní prvky sestavy (ženijní, PVO, průzkumné, atd.) jsou předurčeny k zabezpečení bojové činnosti těchto rozhodujících prvků. Protitankové prapory v tomto konkrétním případě nepočítáme za samostatné prvky sestavy, protože v bojové situaci budou působit po částech v sestavách praporů.

Stav těchto rozhodujících prvků sestavy divize vyjadřuje i hodnotu její bojové schopnosti. To znamená, že i ztráty v těchto rozhodujících prvcích podstatně ovlivní hodnotu bojové schopnosti divize.

Z hlediska použití jaderných zbraní, tvoří tyto prvky sestavy divize i základní cíle pro jaderné údery. To znamená, že pro úplné zničení (100 %) motorizované divize NSR by bylo třeba zničit všechny tyto rozhodující prvky. Ve skutečnosti představují tyto prvky do 20 cílů pro jaderné údery:

- mopr a tpr 9 cílů
- baterie HJ 1 cíl
- smíšený dělostřelecký oddíl ... 3—5 cílů
- dělostřelecké oddíly 155 mm 3 cíle
- VS divize 1 cíl

celkem 17—19 cílů (bez posilových prostředků).

Proto můžeme říci, že stupeň bojové schopnosti motorizované divize NSR určují ztráty v těchto rozhodujících prvcích její bojové sestavy.

Příklad:

Po jaderných úderech na mod (NSR) bylo zničeno:

- dva mopr a dva tpr,
- baterie HJ,
- dva dělostřelecké oddíly 155,
- VS divize.

To je celkem 8 rozhodujících prvků z celkového počtu 18, čili 44 % ztrát — bojová schopnost divize je snížena na 56 % původního stavu.

Další otázkou je při jakém stupni ztrát v soudobých podmínkách je ještě divize bojová, kdy bojová schopnost ztrácí a kdy je zcela zničena. Při vedení boje **bez použití jaderných zbraní** můžeme plně aplikovat zkušenosti z Velké vlastenecké války. Při ztrátách více než 50 % hodnot divizi jako celek neboje schopnou. Bojová činnost zbylých částí nebude organizovaně řízena a tyto části jsou schopny pouze na jednotlivých úsecích plnit dočasně dílčí úkoly. Převyšší-li ztráty 75 %, je divize zničena a nebude schopna klást útočícím vojskům jakýkoliv organizovaný odpor.

Při použití jaderných zbraní musíme brát v úvahu, i při stanovení stupně bojové schopnosti na základě ztrát, rozhodující kritérium morální a psychický stav těch vojsk, které nebyly přímo jadernými údery zasaženy a nemají fyzické ztráty. Můžeme očekávat, že zejména na morálně méně odolná vojska budou jaderné údery v jejich blízkosti mít značný vliv. Zejména půjde-li o první jaderné

úderu, naprosto nový jev, dosud pro vojska neznámý, ale s „teoreticky“ známými možnými důsledky (zejména strach z účinků pronikavé radiace). Psychika vojsk a tím i jejich schopnost pokračovat v boji se stejnou intenzitou, bude určitě narušena. Lze tedy předkládat, že i při nižších fyzických ztrátách k vyššímu snížení bojeschopnosti, než v boji vedeném bez použití jaderných zbraní.

Názory na tuto otázku jsou různé. Někteří autoři (zejména západní vojenská teoretikové) uvádějí, že již při 20 % ztrátách, způsobených jadernými úderu, může celý svazek ztratit bojeschopnost, alespoň dočasně. Reálnější jsou jistě názory sovětských autorů, kteří doporučují počítat se stupněm fyzických ztrát asi o 10 % nižším. To znamená, že při 40 % ztrátách, způsobených převážně jadernými úderu, by svazek jako celek ztratil bojeschopnost a při ztrátách nad 60 % by došlo k jeho úplnému zničení.

Přijetí takových orientačních norem může podstatně ovlivnit plánovací a rozhodovací proces velitelů a štábů. Zejména plánování použití jaderných zbraní, tj. stanovení počtu jaderných úderů, nutných k zničení nepřátelských uskupení pozemních vojsk.

Vyjdeme-li z těchto norem, bude třeba ke zničení nepřátelského svazku jadernými zbraněmi plánovat tolik jaderných úderů, aby bylo zničeno od 40 do 60 % hlavních prvků bojové sestavy svazků, tj. těch, které vytvářejí jeho bojeschopnost. Jestliže jsme tedy vyhodnotili, že rozhodující prvky sestavy nepřátelské divize představují okolo 20 cílů pro jaderné úderu, bude třeba k dosažení ztráty bojeschopnosti svazku plánovat nejméně 8 úderů a ke zničení nejméně 12 jaderných úderů odpovídající mohutnosti. Při konkrétním plánování nemůžeme brát jen počet úderů, ale i mohutnost, protože v uvedené normě předpokládáme zničit daný prvek sestavy svazku jedním úderem. Při nedostačující mohutnosti úderu bude prakticky třeba plánovat na jeden cíl i více úderů, které nahrazují potřebnou kilotonáž, zaručují zničené cíle.

Zda jsou orientační normy opodstatněné a zdůvodněné, to by prokázala až praxe. Jsem však přesvědčen, že metoda hodnocení stavu bojeschopnosti na základě ztrát je pro soudobé podmínky, zejména při vedení boje s použitím jaderných zbraní, zcela reálná. Její přijetí a aplikace by ovlivnila i plánování použití jaderných zbraní na stupni armáda a front.

UPEVNĚOVÁNÍ BOJOVÉ POGOTOVOSTI

V tomto roce bude realizována nová Směrnice pro uvádění ČSLA do bojové pohotovosti. Zpracovat takovou směrnici je jistě složitý úkol, na kterém se podílí na stupni MNO řada zkušených odborníků.

Při rozpracování této směrnice na nižších stupních velení nesmíme přistupovat mechanicky, ale s vysoce tvůrčím a aktivním přístupem. Právě u vojsk, kde máme možnost spojit teorii s praxí, musíme při realizaci této Směrnice využít všech zkušeností.

Z tohoto hlediska chci uvést několik námětů.

Bojová pohotovost je závislá na řadě činitelů, jejichž vzájemná skloubenost a vazba vytváří předpoklady pro plnění hlavního úkolu — přejít z mírové činnosti k organizovanému plnění bojového úkolu v určeném čase a prostoru a vést úspěšně bojovou činnost.

Z těchto činitelů se chci zabývat jen otázkami působení na morální a politické uvědomění a vysokou kázeň všech vojáků, rychlým a organizovaným vyvedením vojsk do prostorů rozptýlení a některými problémy zabezpečení nepřetržitého spojení.

Je reálný předpoklad, že „Směrnice pro uvádění ČSLA do bojové pohotovosti“ se budou zabývat převážně organizačními opatřeními a otázkami závislosti bojové pohotovosti na vysokém morálním a politickém uvědomění a kázni všech vojáků se budou dotýkat jen okrajově. Přitom jsme v krizovém období naší společnosti získali zkušenosti, že tento činitel má prvořadý význam a jeho nedocnění přímo ohrožuje bojeschopnost armády.

Mladí lidé, kteří přicházejí do armády, mají různé představy o svém poslání a úloze jako příslušníka ozbrojených sil. Jejich názory se před nástupem vojenské služby utvářely v závislosti na tom, v jakém pracovním prostředí žili, jak na ně působila rodina a škola. Z praxe víme, jak mnozí z nich zkresleně chápou např. nutnost pevné, uvědomělé kázně, nedoceňují poslání vojáků

z povolání, nechápou životní nutnost existence kolektivní smlouvy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci mezi socialistickými státy Evropy. Nedovedou si vysvětlit, proč na jedné straně usiluje tábor socialismu o uskutečnění mírového soužití mezi národy, o snížení nukleární výzbroje, o uskutečnění mezinárodní konference o evropské bezpečnosti a na druhé straně vynakládá úsilí o neustálé zvyšování připravenosti armád a upevňování obranyschopnosti svých zemí.

Odpověď na tyto otázky by měli mladí vojáci dostat ihned po nástupu do vojenské služby. Politické školení by v této době měli vést nejzkušenější vychovatelé—velitelé a pracovníci štábů, protože toto období seznamování s vojenskou službou a základního výcviku má mnohdy rozhodující význam pro vztah vojáka k jeho povinnostem.

V komplexu další politické přípravy příslušníků armády by pak měly být z hlediska upevňování bojové pohotovosti zvýrazněny především tyto otázky:

- třídně politické principy výstavby armády.
- vedoucí úloha KSČ;
- jednotu armády a lidu;
- internacionální hlediska při posuzování mezinárodně politických otázek.

Z uvádění vojsk do bojové pohotovosti jsme v posledních letech získali některé zkušenosti s vyčleňováním sil a prostředků předurčených k plnění bojových úkolů ihned po vyhlášení bojového poplachu. Protože normy pro dosažení bojové pohotovosti jsou dosud platné (staré) směrnice jednotné pro celý útvar, bude vhodné při aplikaci nové „Směrnice“ tento problém řešit a najít nejsprávnější řešení.

Na nižších stupních velení se ještě dosud projevují některé nejasnosti o úloze a významu vyčleňovaných operačních skupin. Tyto otázky vyvstávají nejvíce u jednotek II a III kategorie. V každém případě bude výhodné, aby nadřazený stupeň velení upřesnil a ujednotil přímo podřízeným stupňům **cíle a poslání** a z toho vyplývající konkrétní úkoly a způsob jejich plnění operačních skupin.

Předpokládám, že v nové „Směrnici“ dojde k novým pohledům na úkoly operačních skupin. Nižší stupeň velení musí však přistupovat k řešení tohoto problému pružně a cílevědomě podle konkrétních podmínek útvaru.

Velitelství svazů a svazků při stanovení poplachových prostorů a časových norem ne vždy plně respektují možnosti rozmístování vojsk a konkrétní stavebně ubytovací situaci útvarů. Komunikační situace neumožňuje např. ve všech případech určovat pro každý prapor (oddíl) samostatnou osu přesunu do poplachových prostorů. I když je v silách útvaru zvýšit počet výjezdových bran z parku, konečný efekt se ztrácí, protože jednotlivé proudy se hned po výjezdu sejdou na stejné komunikaci.

Proto zákonitě dochází k situacím, že útvary ve větších posádkách mají stanoveny rozdílné časové normy. Domnívám se, že k řešení této situace může napomoci těsnější spolupráce všech velitelů útvarů ve větších posádkách.

Stálým problémem je odvelování jednotek a skupin. I když se odvelování nevyhne, můžeme organizačními opatřeními alespoň snížit jeho nepříznivý vliv na bojovou pohotovost útvaru. Nám se osvědčuje určovat na odvelení po

omezenou dobu celé jednotky, které vyjmem z plnění úkolů bojové pohotovosti a zabezpečíme tak plnou bojeschopnost a nerušený výcvik ostatním útvarům. Po návratu z odvelení bylo by však správné určit dobu potřebnou ke sládní útvaru a k upevnění návyků vojáků při plnění úkolů bojové pohotovosti.

Velmi nepříjemné je odvelování vojáků speciálních civilních odborností. Útvar musí určit vojáky bez ohledu na jejich zařazení k jednotce i ke zbraní, čímž se ovlivňuje bojová pohotovost několika jednotek najednou — mnohdy na velmi dlouhou dobu. Zde může pomoci jen přehodnocení požadavků na odvelení v celoarmádním měřítku.

Základním opatřením při zabezpečování nepřetržité bojové pohotovosti zůstává reálně zpracované, důsledně a přesně uskutečňované bojové rozdělení na všech stupních. Postupem času se vytvořil určitý systém, který různě ovlivňovaly jednotlivé stupně velení. Vzhledem k důležitosti tohoto úkolu, bude žádoucí, aby nadřízený stupeň upřesnil svým podřízeným systém a metodu rozdělení, popřípadě stanovil i formu dokumentů a přesný řád v hlášení výsledků bojového rozdělení nadřízeným velitelským stupňům. Je třeba posoudit a určit, jaký přehled musí mít jednotlivý štáb o podřízených útvech a jednotkách, do kdy a jak hlásit výsledky bojového rozdělení a počty vyvedených sil a prostředků po dosažení pohotovosti. Přitom vezmeme v úvahu možnosti utajení předávaných zpráv zejména mezi útvarem a svazkem a vytvoříme pro to potřebné podmínky.

Řadu otázek musíme dořešit v oblasti organizačního a materiálního zabezpečení nepřetržitého spojení.

Dosavadní systém linkového spojení umožňuje pronikání signálů bojové pohotovosti buď po linii dozorcích orgánů, nebo po linii ústředí. Do doby vybudování jiného systému spojení je nutné diferencovat úkoly předávání signálů mezi dozorcí orgány a posádkové ústředny tak, aby nenarušoval činnost jeden druhému.

Zatím nepříznivě se projevuje postupné zavádění automatizace telefonního spojení. Dozorčí orgán, který má zabezpečovat uvedení svého útvaru do bojové pohotovosti, je napojen na automatickou ústřednu jako jeden z účastníků. Automatická telefonní ústředna neumožňuje spojit oběžníkem všechny dozorcí útvarů v posádce, aby mohl předat signál najednou. To značně komplikuje situaci nadřízeného dozorcího orgánu a prodlužuje dobu předání signálu zejména ve velkých posádkách. Různé zlepšovací návrhy realizované v některých posádkách jsou jen improvizací, která neodpovídá projektu ústředny.

Závažnost úkolů bojové pohotovosti by vyžadovala řešit problém spojení účelněji, např. pomocí samostatných vedení mezi dozorcími orgány, mimo mírové spojovací uzly, přes poplachové prostory, s výrazně lepší kvalitou slyšitelnosti než dosud, s odolností proti účinkům jaderných zbraní a spolu s tím vyřešit i otázku utajení hovorů. Materiální prostředky, vynakládané na údržbu a vylepšování dosavadního systému spojení, nemohou přinést potřebný efekt.

Důležitým činitelem při splnění úkolů bojové pohotovosti je vycvičenost vojsk a štábů. Této dosahujeme pravidelnými metodickými nácviky, kde vojska získávají potřebné znalosti a upevňují získané návyky.

Rozsah nácviků určuje příslušná směrnice. Metodika nácviků je tvůrčí činností každého velitele a vyžaduje značnou zkušenost a zevrubné znalosti všech úkolů, které má jednotka, útvar nebo štáb plnit. Základ tvoří nácviky v jednotkách. Nejprve je nutné vojáky naučit tomu, co mají při bojovém poplachu dělat a pak systematickým tréninkem upevňovat potřebné návyky. Této skladbě výcviku je třeba přizpůsobit počty výcvikových hodin. Vojáci postupně zvládají činnost za bojového poplachu v jednotlivých fázích, až dosáhneme výcvičnosti celé jednotky.

V dalším období se zaměříme na procvičování a upevňování získaných znalostí v jednotkách a zahájíme komplexní nácvik v celém útvaru. Tento nácvik probíhá po etapách s přestávkami pro vyhodnocení činnosti a k opakování nezládnutých úkolů.

Komplexní nácvik štábu svazku je výhodné uskutečnit bez vojsk, jen s jednotkami zabezpečujícími činnost štábů. Jde o procvičení otázek velení, průzkumu a PVO, předávání zpráv a hlášení.

Metodické nácviky v rámci posádek je výhodné organizovat až po zvládnutí úkolů bojové pohotovosti u útvarů. Při nácviku klademe důraz na sladění činnosti útvarů při vyvádění z posádky a na procvičení posádkových úkolů, na kterých se podílejí jednotlivé útvary.

Prověrky bojové pohotovosti ukazují, že stálou slabinou ve vycvičenosti vojsk je činnost v průchodištích, zabezpečení bojové činnosti a hlášení počtů vyvedených sil a prostředků. Těmto otázkám proto věnujeme zvláštní pozornost již do samého počátku výcviku jednotek.

INFORMACE

o stavu bojové a politické přípravy

(Pokračování z VM č. 5)

Ve snaze vyloučit a nebo alespoň omezit vliv prvků subjektivismu, které tak zlohubně působí na kvalitu informace a tím i na kvalitu celého procesu řízení (jež není ničím jiným než „... procesem sběru, předávání a zpracování informací uskutečňovaným speciálními prostředky ...“ N. P. Buslenko, „Modělirovanie složnych systém“ — Leningrad 1968), obrací se pozornost stále více k otázce zpracování informací moderními výpočetními metodami.

Pokud jde o otázky bojové a politické přípravy, a zejména pak o zpracování informací z oblasti polního výcviku vojsk, zde kromě pokusů o základní evidenci výsledků střelby nebyla dosud aplikace žádné z moderních metod v praxi rozpracována ani využita.

Chci naznačit, jak přistoupit k uplatnění moderních způsobů zpracování informací v dané oblasti a naznačit i metodu řešení dané problematiky. Zdůrazňuji, že zde nejde o nic více než právě jen o naznačení jednoho z možných přístupů a metod k řešení daného problému. Jistě po získání zkušeností z praktického řešení daných problémů najdou se efektivnější přístupy a metody řešení dané problematiky. (Některé z těchto metod lze předvídat už dnes, avšak jejich podrobnější analýza a popis by daleko překročily možnosti a rozsah tohoto článku).

K řešení strojového zpracování informace z oblasti polní přípravy vojsk bude v současné době nejvýhodnější využít možností, které poskytuje teorie organizačních modelů. Příkladem využití této teorie může být případ určení pravděpodobného výsledku taktického cvičení jednotky na základě znalosti některých podmínek (jako jsou: připravenost jednotky, terén aj.) a správného stanovení jejich vzájemných závislostí.

Především, že všechny údaje v příkladech (jako jsou výchozí podmínky, jejich hodnoty, jejich vzájemné vazby apod.) jsem volil s cílem co nejjednodušeji demonstrovat metodu řešení úkolu pomocí organizačního modelu. Hodnoty a vazby podmínek při řešení skutečných případů cvičení v praxi budou tedy často zcela jiné (to však pro znázornění metod řešení není podstatné).

Tak např. na základě studia a vyhodnocení určitého počtu taktických cvičení s bojovou střelbou na stupni prapor může být vytyčen takovýto souhrn podmínek zabezpečujících cvičení:

- úspěšné TC s BOS na stupni rota,
- 1—2 TPZ na stupni prapor,
- splnění cvičení střelby jednotlivce č. 1 a 3,
- úspěšné uskutečnění velitelského cvičení na pomocných vozidlech,
- spojovací trenýrovka s veliteli rot,
- úspěšné splnění cvičení v házení RG č. 5,
- vhodný terén,
- zkušenosti řidičů OT a tanků,
- dobrá úroveň štábu praporu a určitá zkušenost z řízení TC s BOS.
- atd., atd.

Každé z těchto podmínek můžeme přiřadit určitou pravděpodobnou hodnotu vyjadřující její význam z hlediska vlivu na celkový výsledek cvičení.

Kromě toho mezi některými z vytyčených podmínek můžeme stanovit kritické vazby určující jejich vzájemnou závislost i její důsledky. (Tak např. je to vztah hodnoty, kterou vyjádříme vycvičenost řidičů tanků a OT k hodnotě, kterou vyjádříme vlastnosti terénu, neboť dobře vycvičení řidiči vliv záporných vlastností terénu na průběh cvičení — pokud cvičení probíhá převážně na vozidlech, — sníží, či případně zcela anulují, atd.).

Obtížnost přiřazení hodnot jednotlivým podmínkám cvičení bude různá. Poměrně snadno lze stanovit hodnotu takové podmínky, jakou je „splnění cvičení v házení RG“, neboť zde zřejmě vystačíme s běžnou známkovou stupnicí o rozsahu 1—5 (přičemž ovšem jednotlivé známky této stupnice nemusí být totožné s čísly, kterými bude vyjádřena jejich hodnota). Daleko složitější záležitostí bude však např. stanovení hodnoty terénu a vyjádření této hodnoty příslušnou číselnou symbolikou, neboť mnohotvárnost terénu nelze popsat tak snadno jako výsledek házení RG. Nicméně, možnost nalezení a vyjádření hodnoty terénu je zcela reálná. Zde (stejně jako v řadě jiných podmínek) bude nutné podmínku „**terén**“ rozdělit na celou řadu podmínek dílčích, jejichž hodnoty a vzájemné vazby určí výslednou hodnotu podmínky „**terén**“, (tak např. v těchto dílčích hodnotách bude vyjádřeno, zda a nakolik je terén v prostoru cvičení vojskům či velitelům známý, či neznámý, stupeň sjezdnosti terénu, jeho stav vzhledem k danému počasí (déšť, sucho, mlha atd.), ale i jednotlivé charakteristiky konfigurace terénu, které mají vliv na činnost jednotek v něm (např. to, že terén v předpokládaném prostoru zasazení druhého sledu je porostlý a bez příčné komunikace, což značně ztěžuje orientaci a rozčlenění druhého sledu atd.

Na první pohled se může zdát, že celý proces výběru a určení dílčích hodnot, a na jejich základě stanovení celkové hodnoty každé z podmínek cvičení, je velmi zdoluhavá záležitost. To však je skutečně jenom zdání. V podmínkách použití moderní výpočetní techniky proběhne celá tato činnost ve velmi krátké

době, a za předpokladu automatického programování při využití některého z vyšších programovacích jazyků dokonce ve zlomku vteřiny. Při použití např. takového programovacího jazyka, jakým je GLOBOL, lze mít za to, že výslednou hodnotu takové podmínky cvičení, jako je „terén“, bude možné získat na základě prostého popisu terénu — běžnou vojenskou mluvu — předaného písemně a v budoucnu možná dokonce ústně, do SA ++ PO.

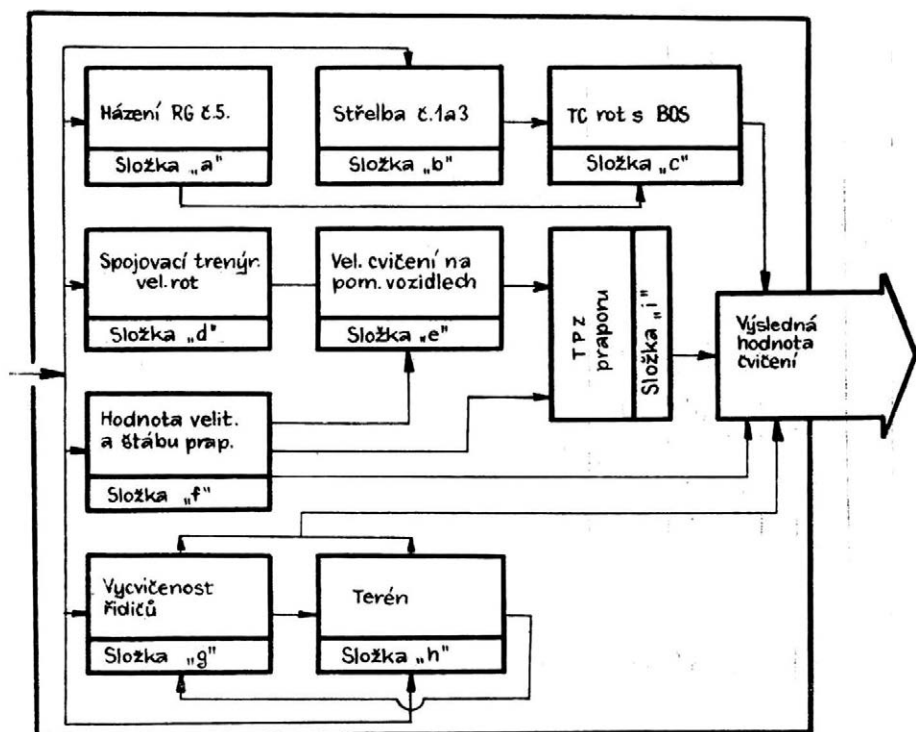
Složitým a zdoluhavým procesem bude sestavení programů pro počítačové stroje, ale to už je jiná stránka věci.

K řešení úkolu přistoupíme za těchto předpokladů:

Celý experiment shrneme pod pojmem „taktické cvičení“ a budeme jej chápat jako soustavu vytvořenou z jednotlivých složek, jejichž vzájemné hodnoty a vztahy určují výslednou známku experimentu. Tuto soustavu a závislosti složek v ní vyjádříme schématicky — viz schéma 1.

Na schématu soustavy jsou vyjádřeny vzájemné vazby a závislosti jednotlivých složek i jejich vliv na výslednou hodnotu experimentu „taktické cvičení“. (Tak např. je to vliv výsledků házení RG a střelby č. 1 a 3 z ručních zbraní na úroveň a výsledek TC rot s BOS, nebo vzájemná závislost složky „terén“ a složky „vycvičenost řidičů“, nebo vliv spojovacího trenýrovky velitelů rot na úroveň velitelského cvičení na pomocných vozidlech, a dále vliv tohoto cvičení na úroveň TPZ praporu, atd.).

Schéma 1

Jednotlivé složky této soustavy jsou tvořeny prvky. Vůči nim pak má každá složka sama charakter soustavy, jak vyplývá z dalšího příkladu schematického vyjádření jedné ze složek, tj. složky „h“ — „Terén“ — viz schéma 2.

Také zde jsou ve vzájemné závislosti a interakci jednotlivé prvky dané složky, podobně jako v soustavě „taktické cvičení“ byly ve vzájemné závislosti složky této soustavy. (Mezi jednotlivými součástmi soustavy existuje dialektický vztah, který se projevuje v tom, že složku lze z hlediska prvků chránit jako soustavu, zatímco sama soustava ve vztahu k vyšší nadřazené soustavě může figurovat jako složka. (Takovou nadřazenou soustavou může být např. „Celkové hodnocení jednotky“).

Vlastní stanovení pravděpodobného výsledku experimentu (tj. taktického cvičení vševojskového praporu) potom získáme:

a) využitím kritických vazeb v soustavě (kombinací funkcí Boleovy algebry),

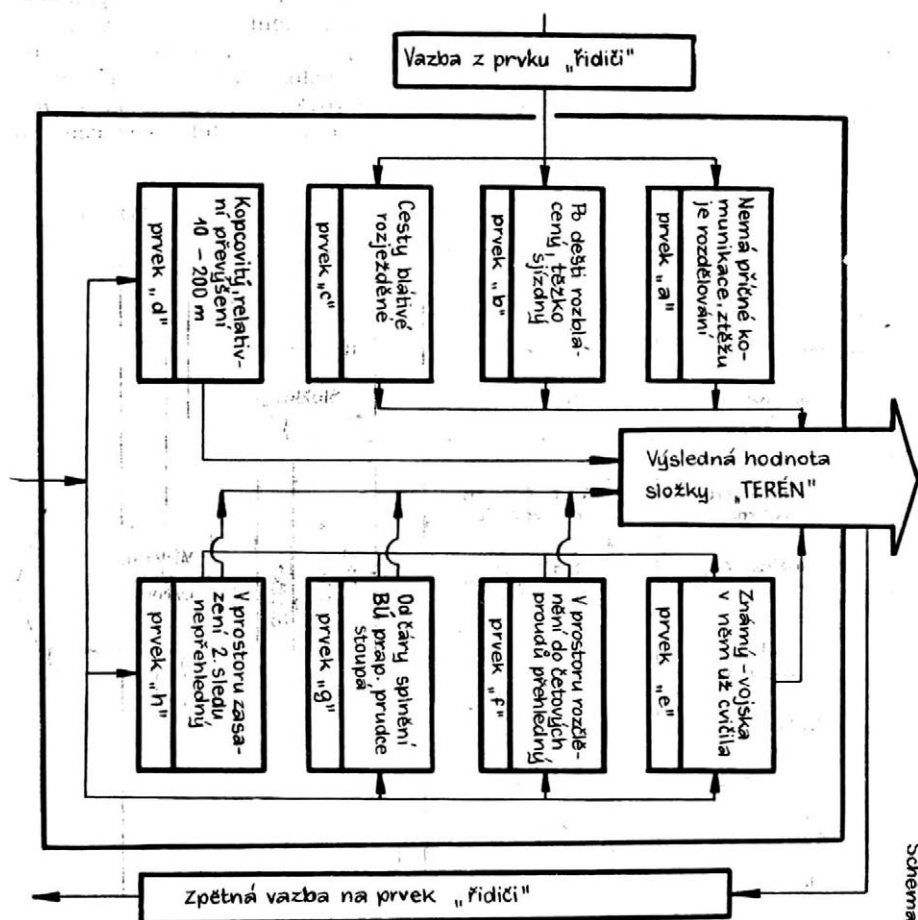

Schéma 2.

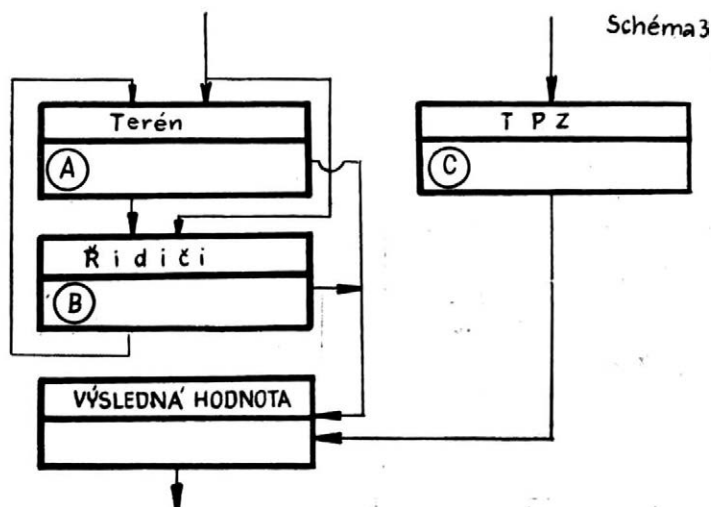
b) rozбором kritických časů průběhu procesu v soustavě.

Pomocí kritických vazeb můžeme určit obecně pravděpodobnost úspěchu či neúspěchu cvičení a pomocí kritických časů průběhu procesu v soustavě konkrétní hodnotu cvičení (včetně jejího vyjádření příslušnou známkou).

Schéma „Taktické cvičení“ obsahuje řadu prvků a znázorňuje jejich vzájemné závislosti i vazby mezi nimi. Vysvětlovat na tomto schématu způsob rozboru kritických vazeb a jejich vliv na stanovení hodnoty taktického cvičení všeojskového praporu by bylo neúnosně složité. Pro potřebu jednoduchého vysvětlení principu rozboru kritických vazeb při stanovení výsledku experimentu si vytvoříme soustavu o třech prvcích, vyjdeme ze zjednodušeného předpokladu, že o výsledku cvičení rozhodují jen 3 věci a to:

- terén, „A“
- řidiči, „B“
- takticko-pořadové zaměstnání, „C“.

Soustava složená z těchto tří prvků se základními závislostmi a vazbami bude vypadat — viz schéma 3.

Rovněž možné hodnoty jednotlivých prvků soustavy v zájmu věci maximálně zjednodušíme:

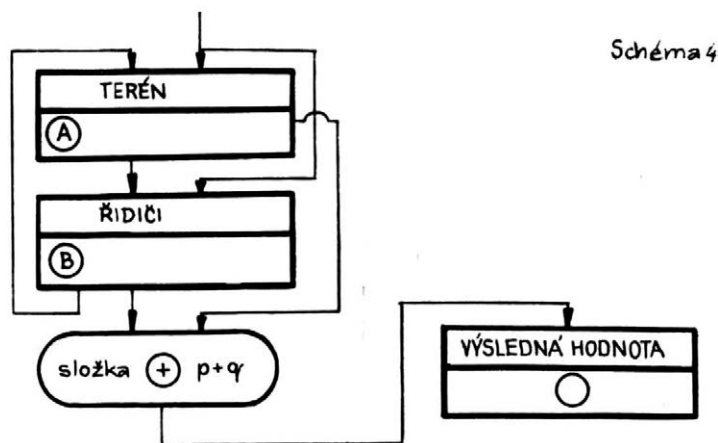
Terén:	— příznivý: hodnota = 1
	— nepříznivý: hodnota = 0
Řidiči:	— zkušený: hodnota = 1
	— nezkušený: hodnota = 0
TPZ:	— provedeno: hodnota = 1
	— neprovedeno: hodnota = 0

Za těchto předpokladů je celkový reálný počet možných kritických vazeb v soustavě pět. Jsou to:

1. Terén příznivý (=1)
- Řidiči zkušený (=1)
- TPZ provedeno (=1)

2. Terén nepříznivý (= 0)
Řidiči zkušeni (= 1)
TPZ provedeno (= 1)
3. Terén nepříznivý (= 0)
Řidiči zkušeni (= 1)
TPZ neprovedeno (= 0)
4. Terén příznivý (= 1)
Řidiči nezkušení (= 0)
TPZ provedeno (= 1)
5. Terén nepříznivý (= 0)
Řidiči nezkušení (= 0)
TPZ provedeno (= 1)

Nyní jde o to, aby vazby mezi jednotlivými prvky v soustavě správně vyjadřovaly vztahy a závislosti prvků ve skutečnosti. Toho docílíme správnou volbou funkčního typu svodných složek, kterými vazby mezi prvky procházejí.

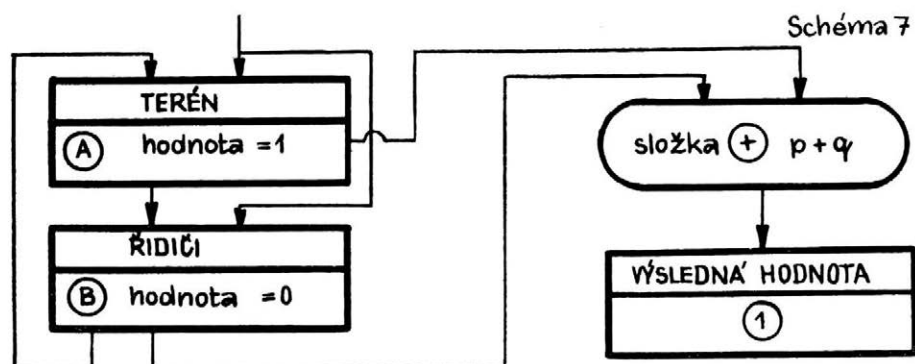
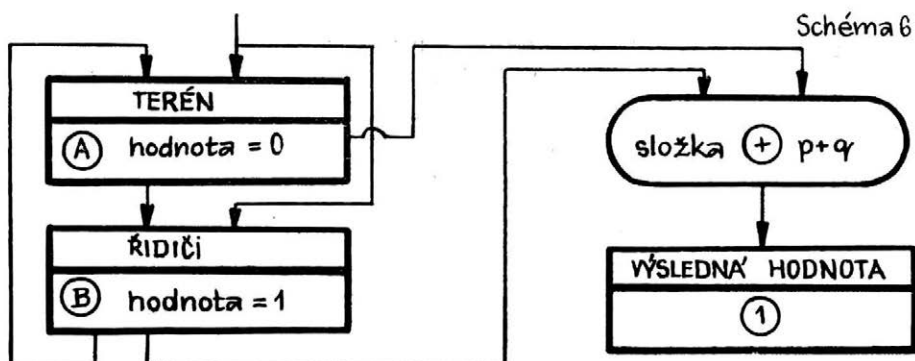
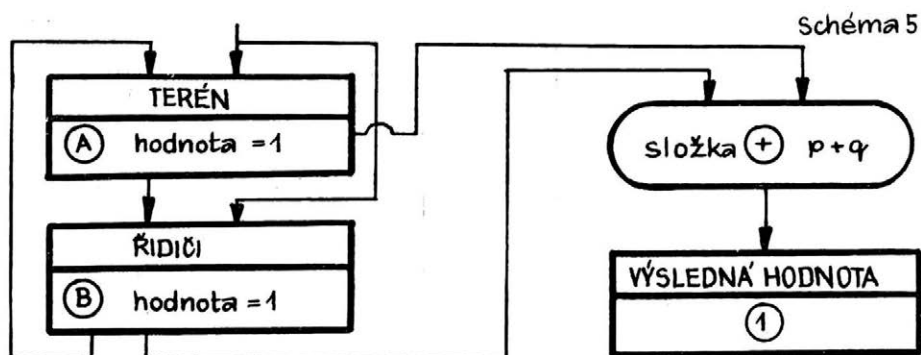

Tak např. z praxe jsme získali poznatek o vzájemné závislosti stavu terénu a stupně vycvičenosti řidičů a o vlivu této závislosti na celkovou úroveň a výsledek taktického cvičení. Tento poznatek říká, že dobře vycvičení řidiči dokáží vyloučit (nebo podstatně snížit) vliv nepříznivého terénu na průběh a výsledek taktického cvičení (a ovšem i naopak, že příznivý terén umožní i poměrně málo vycvičeným řidičům splnit úkoly taktického cvičení). K vyjádření tohoto vztahu povedeme vazbu z prvku „Řidiči“ a „Terén“ přes svodnou složku disjunktivního charakteru (tj. typu $p + q$) — viz schéma 4.

Za tohoto předpokladu získáme:

Kladnou reakci složky v případě:

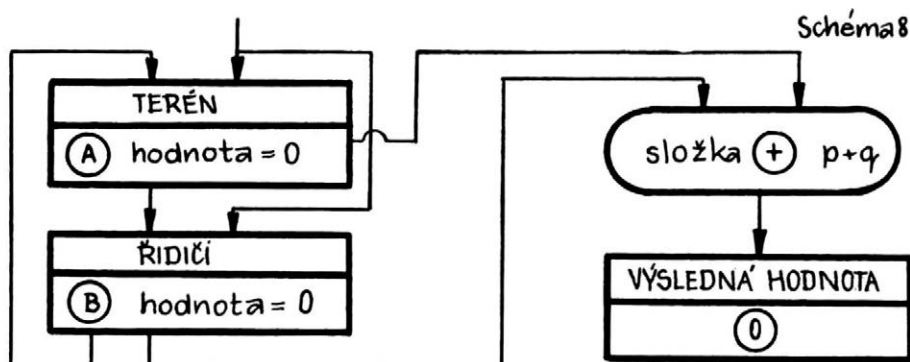
- a) kladných hodnot prvků „řidiči“ a „terén“ — viz schéma 5.
- b) kladné hodnoty prvku „řidiči“ a záporné hodnoty prvku „terén“ — viz schéma 6.
- c) záporné hodnoty prvku „řidiči“ a kladné hodnoty prvku „terén“ — viz schéma 7.

Zápornou reakci složky v případě záporných hodnot „řidiči“ a „terén“ — viz schéma 8.

Tohoto schématu vazeb můžeme využít pro nalezení alternativní odpovědi na otázku vlivu vzájemného vztahu zkušeností řidičů a kvality terénu na výsledek cvičení.

V příkladu, který jsme přijali za základ pro vysvětlení principu rozboru kritických vazeb v soustavě, je jako třetí prvek rozhodující o výsledku cvičení

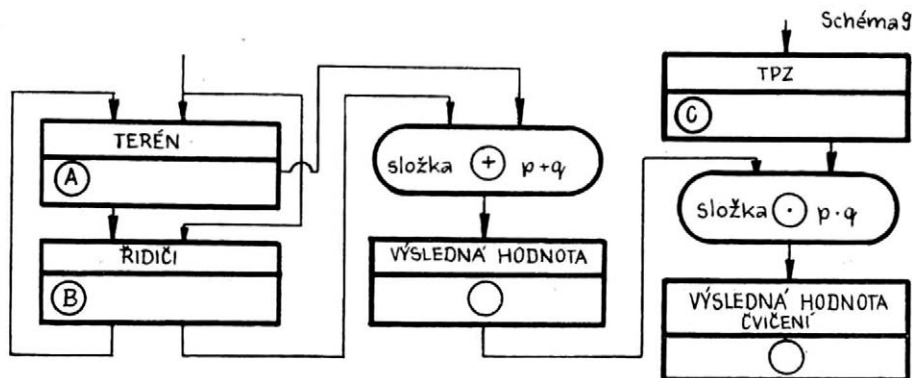
uvedeno „Takticko-pořadové zaměstnání“. Pokud jde o tento prvek, zde na rozdíl od prvků „terén“ a „řidiči“, jejichž hodnoty se mohou vzájemně nahrazovat, budeme vycházet z předpokladu, že jej ničím nahradit nelze a že bez předcházejícího TPZ nelze uskutečnit úspěšně taktické cvičení. (Znovu připomínám, že v praxi tomu tak vždy nemusí být, že např. vliv, který má TPZ na celkový výsledek cvičení, může být kompenzován bohatými zkušenostmi velitelů jednotek, které cvičí apod. Zvolená závislost je nutná pro vysvětlení využití principu kritických vazeb v soustavě).

Vyjádření tohoto vztahu a závislosti v soustavě docílíme tím, že vazbu mezi prvky „takticko-pořadového zaměstnání“ a výslednou hodnotou vztahu prvků „řidiči“ a „terén“, povedeme přes svodnou složku typu konjunktivního, tj. typu $p \cdot q$ — viz schéma 9.

Za tohoto předpokladu jsou pak celkem 4 možné kombinace. Z toho kladná výsledná hodnota v jednom případě a ve zbývajících případech bude tato výsledná hodnota vždy záporná.

Možné kombinace zde jsou:

a) Kladná hodnota prvku „TPZ“ a kladná výsledná hodnota vzájemného vztahu prvků „řidiči“ a „terén“. Celková výsledná hodnota experimentu bude kladná, tj. cvičení bude úspěšné.

b) Kladná hodnota prvku „TPZ“ a záporná výsledná hodnota vzájemného vztahu prvků „řidičů“ a „terén“. Celková výsledná hodnota experimentu je záporná, tj. cvičení bude neúspěšné.

c) Záporná hodnota prvku „TPZ“ a kladná výsledná hodnota vzájemného vztahu prvků „řidičů“ a „terén“. Celková výsledná hodnota experimentu je záporná, tj. cvičení bude neúspěšné.

d) Záporná hodnota prvku „TPZ“ a záporná výsledná hodnota vzájemného vztahu prvků „řidičů“ a „terén“. Celková výsledná hodnota experimentu je záporná, tj. cvičení bude neúspěšné.

Využití mechanismu kritických vazeb v soustavě nám tedy umožní nalezení alternativní odpovědi na otázku výsledku cvičení.

Pro praktickou potřebu však samozřejmě ani zdaleka nestačí jenom znát odpověď na otázku, zda cvičení bude či nebude úspěšné, ale je třeba znát i hodnotu cvičení, a to alespoň v rozsahu běžně používané známkové stupnice (tj. výtečný, dobrý, vyhovující, nevyhovující) a také příčiny, které vedou k neúspěchu, či ke snížení celkové hodnoty cvičení.

V podmínkách využití kybernetických modelů získáme tyto údaje využitím schématu časového průběhu procesu v soustavě, což předpokládá:

1. jednotlivým prvkům — v závislosti na jejich kvalitě — přiřadit časové hodnoty podle zásady: čím pozitivnější je hodnota prvku, tím menší bude jeho časová hodnota, a naopak. (Maximální vycvičenost řidičů pak například vyjádříme hodnotou $t = 1$, zatímco nízkou úroveň vycvičenosti řidičů bude vyjadřovat například hodnota $t = 3$,

2. časové hodnotě každého prvku bude přímo úměrná doba trvání procesu ve složce. (Požadovaná časová hodnota bude při procesu ve složce docílena průchodem impulsu přes zpožďovač).

Za těchto podmínek potom při experimentu:

— odpověď na otázku: „Bude či nebude cvičení úspěšné?“ bude dána tím, zda k výsledné reakci v soustavě vůbec dojde, či nikoliv,

— odpověď na otázku: „Jaká bude pravděpodobná hodnota (známka) cvičení v případě, že toto bude úspěšné?“ bude dána dobou potřebnou k průběhu procesu v soustavě, a

— odpověď na otázku: „Jaké jsou hlavní příčiny, které způsobily snížení hodnoty, či celkový neúspěch cvičení?“ bude dána rozбором kritických časů a vazeb v jednotlivých složkách soustavy.

Za těchto předpokladů pak budeme manipulovat s takto upravenými hodnotami:

Příklad 1:

Terén příznivý	1
maximálně	1 $t = 1$
středně	1 $t = 2$
málo	1 $t = 3$

Řidiči vycvičení	1
maximálně	1 $t = 1$
středně	1 $t = 2$
málo	1 $t = 3$

Příklad 2:

Terén nepříznivý	1
mírně	1 $t = 4$
středně	1 $t = 5$
maximálně	1 $t = 6$

Řidiči vycvičení	1
maximálně	1 $t = 1$
středně	1 $t = 2$
málo	1 $t = 3$

Příklad 3:

Terén nepříznivý	1
mírně	1 $t = 4$
středně	1 $t = 5$
maximálně	1 $t = 6$

Řidiči vycvičení	1
maximálně	1 $t = 1$
středně	1 $t = 2$
málo	1 $t = 3$

TPZ provedeno	1	TPZ provedeno	1	TPZ neprovedeno	0
dvakrát	1 t = 1	dvakrát	1 t = 1		
jednou	1 t = 2	jednou	1 t = 2		

atd. atd.

K vysvětlení významu časového průběhu procesu v soustavě pro určení známky cvičení se omezíme jen na dva příklady a v nich použijeme jen několik základních kombinací.

Pro potřebu zvoleného experimentu si stanovíme, že celkový výsledek:

1 t = 3 bude odpovídat hodnocení známkou „výtečně“

1 t = 11 bude odpovídat nejhorší, ale ještě přijatelné známce (řekneme „vyhovující s krajními obtížemi“).

Pro hodnoty, které budou ležet mezi 1 t = 3 a 1 t = 11 (např. 1 t = 6 apod.) si interpolací nebo experimentálně stanovíme k doplnění stupnice další známky.

Příklad č. 1:

Vydeme z předpokladu, že podmínky jsou maximálně příznivé:

- terén je maximálně příznivý: 1 t = 1
- řidiči jsou maximálně vycvičení: 1 t = 1
- TPZ je provedeno dvakrát: 1 t = 1.

V tomto případě proběhne experiment:

- a) kladně (tj. cvičení bude celkově úspěšné),
- b) v minimálním čase (tj. cvičení bude ohodnoceno nejvyšší známkou tj. „výtečně“ — viz schéma 10.

Příklad č. 2:

Zvolíme výchozí podmínky maximálně nepříznivé (ne však negativní, ne takové, které mají vstupní hodnotu nulovou):

- Terén je maximálně nepříznivý: 1 t = 6
- Řidiči málo vycvičení: 1 t = 3
- TPZ provedeno jednou: 1 t = 2

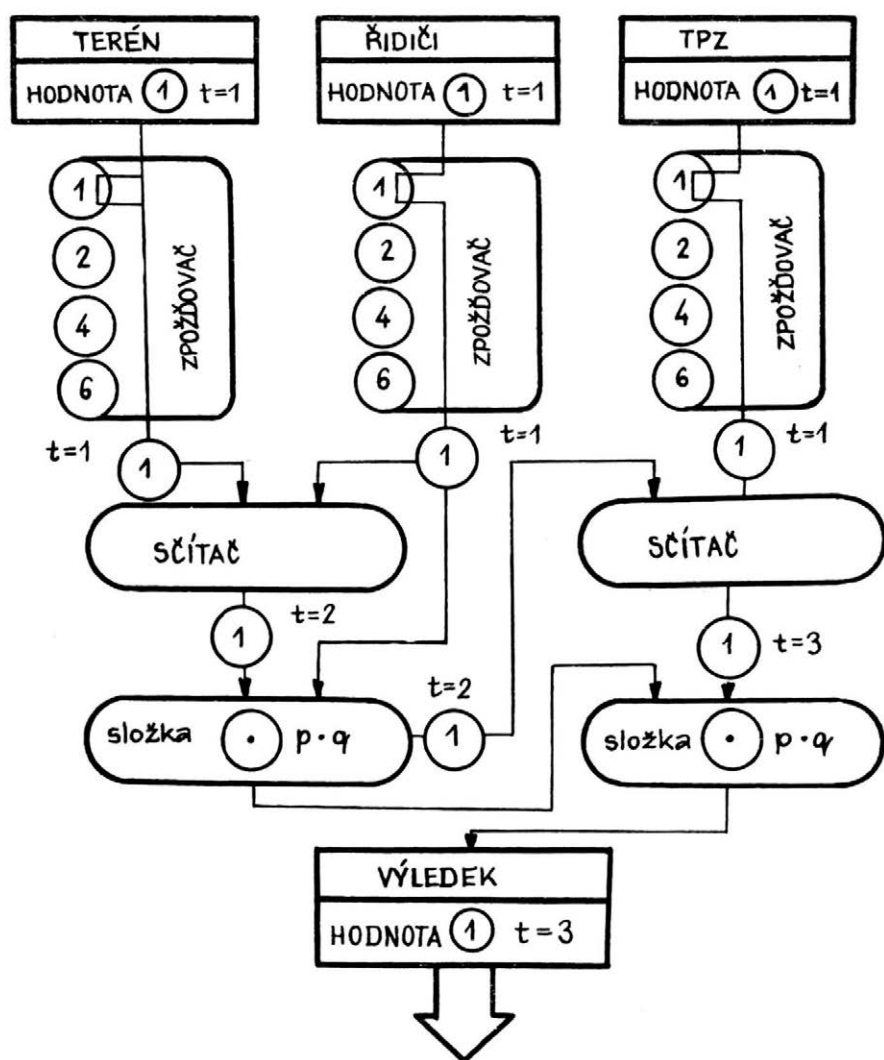
V tomto případě proběhne experiment:

- a) kladně (cvičení bude úspěšné),
- b) v maximální časové lhůtě (tj. hodnota cvičení bude ještě přijatelná, bude to však nejnižší možná hodnota) — viz schéma 11.

Uvedené příklady vazeb jsou pro srozumitelnost velmi jednoduché a v praxi by ani zdaleka neumožnily vyjádřit a vyhodnotit celou složitost situace a vzájemné vlivy jednotlivých prvků v soustavě. Neumožňují např. ani vyjádřit dříve už zmíněnou zásadu, že dobrá vycvičenost řidičů může kompenzovat složitost a neznalost terénu nebo dokonce i to, že neproběhlo takticko-pořadové zaměření.

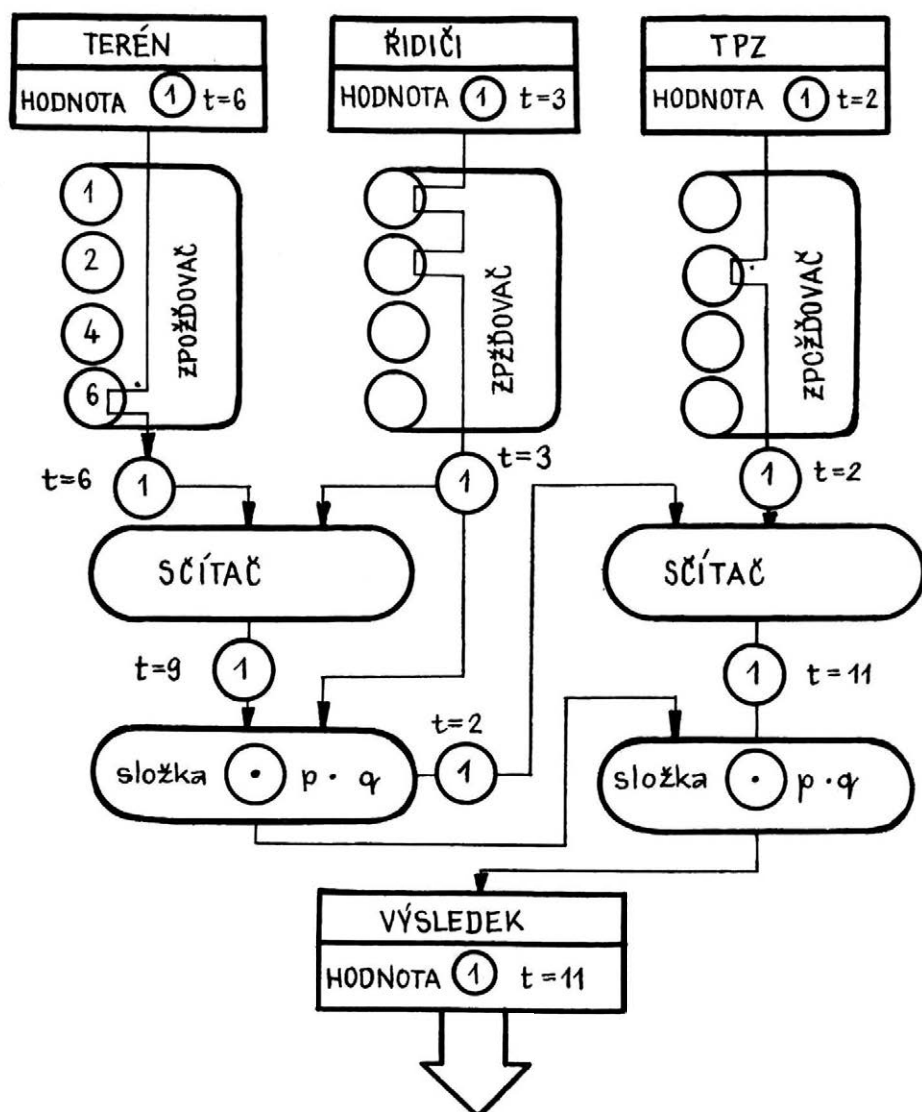
Máme-li vyjádřit a řešit pomocí organizačního modelu takového vztahu a závislosti, pak bude třeba soustavu doplnit o dvě další vazby — viz schéma 12.

Schéma 10

Doplňkové vazby jsou na schématu vyznačeny čárkovaně a do činnosti se uvádějí automaticky pomocí přepínačů a to v závislosti na hodnotách nastavených na prvcích „TERÉN“ a „TPZ“. Jde o hodnoty nulové, čili jestliže na prvku „TERÉN“ nastavíme hodnotu 0, automaticky se zapíná přepínač a zapojuje řádkovaně označenou vazbu s hodnotami 1 $t = 6$ do soustavy, čímž do složky, která je ovládána prvkem „TERÉN“ přichází impuls, třebaže na prvku „TERÉN“ je nastavena hodnota nulová. Podobně je tomu v případě, kdy je na prvku „TPZ“ nastavena hodnota nulová. Také v tomto případě se zapíná auto-

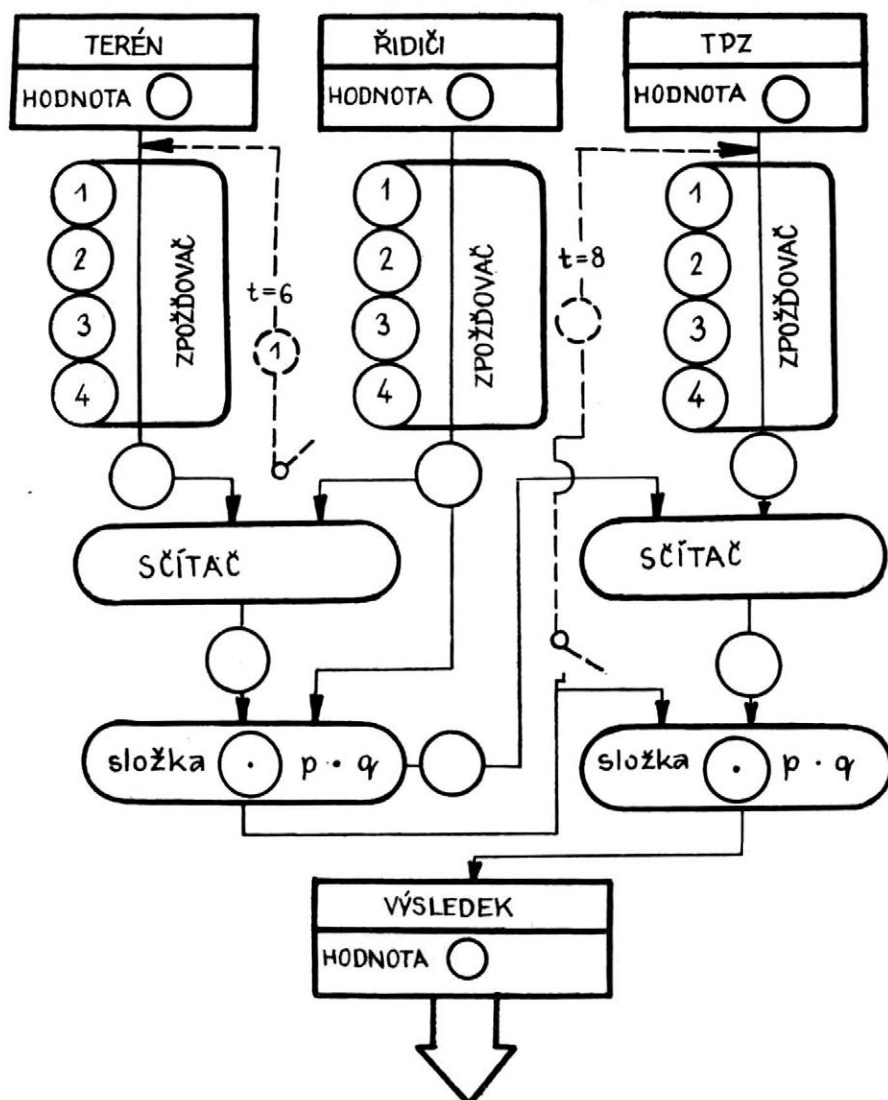
Schéma 11

matický přepínač a zapojuje čárkovaně označenou doplňkovou vazbu s hodnotami $t = 8$ do soustavy; přivádí tak impuls do složky ovládané prvkem „TPZ“.

Zapojení jedné či druhé doplňkové vazby umožní, aby reakce v soustavě byla kladná, avšak vzhledem k vysokým časovým hodnotám „ t “ obou vazeb bude tato reakce probíhat značně dlouho. V praxi tím bude vyjádřena nízká hodnota uskutečněného cvičení.

Schéma 12

Podobným způsobem mohou být formou organizačního modelu v ovladatelné soustavě vyjádřeny a transformovány i další vazby, jakož i vztahy nadřazených či podřazených součástí celé soustavy.

Za předpokladu komplexní mechanizace sběru informací může pak v ovladatelné soustavě figurovat:

— **Taktická příprava** — jako třída prvků (příčemž dalšími třídami prvků budou — v rámci celého hodnocení BPP — další druhy příprav),

Schéma 13

Třída prvků	1										atd.
	TAKTICKÁ PŘÍPRAVA										
Skupina prvků	1					2					
	Taktické cvičení					Střelecká příprava					
	1		2		3	1		2			
	Terén		Řidiči		TPZ	BOS tank. čet		1 střelba z pistole č.			
Podskupina prvků											
Prvky	1										
	2										Dobře
	1										Výtečně
	3										Vyhovující
	2										Dobře
	1										Výtečně
	0										Neprovedeno
	2										Provedeno 1 ×
	1										Provedeno 2 ×
	3										Málo vycvičení
	2										Středně vycvičení
	1										Max. vycvičení
6										Max. nepříznivý	
5										Méně nepříznivý	
4										Nepříznivý	
3										Málo příznivý	
2										Středně příznivý	
1										Max. příznivý	

— **Taktické cvičení** — jako skupina prvků (přičemž dalšími skupinami prvků budou např.: střelecká příprava, topografická příprava apod.).

— **Terén, řidiči a TPZ** — budou tvořit podskupiny prvků, a

— Stupně ohodnocení terénu, vycvičenosti řidičů atd. — budou tvořit jednotlivé prvky dané množiny — viz schéma 13.

Výběr jednotlivých prvků pro zařazení jejich hodnot do soustavy k experimentu bude probíhat strojově, systémem postupného výběru (systémem postupného rozhodování).

Při splnění uvedených předpokladů by potom celý experiment (tj. např. hodnocení předpokládaného cvičení tankové roty) měl tento postup:

a) Stanovení prvků a výběr příslušných hodnot — podle toho jak jsou splněny podmínky pro cvičení. (Tzn. v našem zjednodušeném příkladu: jaký terén, jak jsou vycvičeni řidiči a jak proběhla TPZ). Tento výběr proběhne strojově na základě pokynů dávaných počítači v příslušném jazyku.

b) Nastavení vybraných hodnot jednotlivých prvků na příslušných vstupech dané soustavy. (Tato činnost proběhne automaticky jako závěrečná fáze výběru z repertoáru).

c) Vlastní transformační proces v soustavě.

d) Vznik příslušných stavů na výstupech soustavy (což je závěrečnou fází transformačního procesu).

e) Převedení příslušných stavů na výstupech soustavy odpovídajících srozumitelných symbolů.

Závěrem chci zdůraznit dvě věci:

1. V článku jsem chtěl co nejsrozumitelněji demonstrovat možnost využití některých strojových metod při hodnocení praktické činnosti lidí v podmínkách plnění úkolů BPP v armádě. Uvedená schémata a popsané metody mohou být východiskem při řešení tohoto úkolu, nikoliv však konkrétním návodem na řešení konkrétního úkolu (tj. např. konkrétního taktického cvičení).

2. Žádná sebelépe rozpracovaná metoda, žádný sebelépe zkombinovaný organizační model nenahradí v procesu hodnocení člověka, ani nevyloučí jeho subjektivismus v procesu poznávání. Může jen omezit pole působnosti tohoto lidského subjektivismu právě jen na oblast poznávání a vytvořit podmínky pro objektivizaci (subjektivních) poznatků v jejich vzájemných vztazích, důsledcích, souhrnech a závěrech. V tomto smyslu (a právě jenom v něm) může použití moderních výpočetních metod a modelů lidský subjektivismus a vůli vyloučit.

Vzhledem k poznatkům a slabinám soudobé praxe to není tak málo...

PŘÍPRAVA KÁDRŮ PRO RACIONALIZACI VELENÍ

XIV. sjezd KSČ zdůraznil urychlení vědeckotechnického rozvoje uplatňováním vědeckotechnického pokroku především cestou modernizace, komplexní mechanizace nebo i automatizace ucelených úseků a provozů, komplexního zavádění celých souborů nové techniky, které přinesou nejvýraznější efekt. V organizačnické a řídicí práci vyzvedl do popředí komplexní socialistickou racionalizaci, jako trvalou metodu k odhalování a mobilizování rezerv.

Tyto myšlenky mají svou opodstatněnou aplikaci i v ozbrojených silách obecně a ve velení vojskům zvláště.

V poválečném období, především však v šedesátých letech, došlo ve vojenství k základním kvalitativním změnám v důsledku zavedení zbraní hromadného ničení. Tím se možnosti ozbrojených sil zvětšily. Systém velení, jak po stránce technického vybavení, tak po stránce metod práce orgánů velení se podstatně nezměnil. Vystala proto objektivní **nutnost** řešit disproporce mezi možnostmi ozbrojených sil a možnostmi systému velení.

Souběžně s bouřlivým rozvojem vědy a techniky se vyvíjely vědní disciplíny a obory, jejichž předmětem zkoumání byly řídicí procesy a s nimi se rozvíjela mechanizační a automatizační technika, zejména však stroje na uchování a zpracování informací. Existenci vědecky rozpracovaných teorií a metod zkoumání řídicích procesů a optimalizace řídicích systémů s využitím moderní techniky byla dána **možnost** řešit existující disproporce.

Prostředkem řešení uvedených disproporcí je **rozvoj** velení v celém svém rozsahu i obsahu.

Jednou z dílčích, i když podstatnou částí rozvoje velení, je zavádění mechanizačních a automatizačních prostředků do praxe velení vojskům.

Obecně je mechanizace a automatizace velení procesem účelového a cílevědomého zavádění nových metod a prostředků organizačních, výpočetních a přenosových techniky do konkrétního stupně velení a je závislá na:

- teoretické přípravě odborníků — specialistů pro rozvoj velení,
- kvalitě přípravy uživatelů této moderní techniky,
- programové přípravě, tj. programového díla pro mechanizační i automatizační techniku,
- organizační přípravě, technickém rozvoji i dovozu techniky,
- finančních a ekonomických možnostech.

Je zřejmé, že teoretická příprava musí předcházet před praxí využívání mechanizačních a automatizačních prostředků ve velení. Toto vychází z logické závislosti praxe na teorii, i když praxe zpětně tuto teorii ovlivňuje. Příslušník velitelského sboru je rozhodujícím činitelem v systému velení a jaký bude on, takový bude i celý systém velení, jak bude on připraven na zavádění mechanizační a automatizační techniky, takový bude i stupeň je-

jího využívání. Teprve až tuto techniku bude ovládat, teprve pak lze hovořit o zavádění organizační, výpočetní i přenosové techniky v celém komplexu a také o jejím efektivním využití v systému velení.

Stav přípravy velitelského sboru pro rozvoj velení, v našem případě pro zavádění mechanizačních a automatizačních prostředků do velení, musí se stát jedním z kritérií pro určování etap rozvoje velení, tedy i etap pro zavádění mechanizačních a automatizačních prostředků.

Cílem přípravy velitelského sboru v oblasti mechanizace a automatizace velení vojskům bude vytvořit předpoklady pro efektivní využívání techniky v praxi a tím dílčím způsobem přispět k celkovému rozvoji velení v ČSLA.

Tyto úkoly zahrnují oblasti

- přípravy uživatelů mechanizačních a automatizačních prostředků, tj. přípravy velitelského sboru,
- přípravy odborníků, vědeckých i pedagogických pracovníků v uvedené oblasti, včetně přípravy technického personálu k zabezpečení provozu a údržby této techniky.

V příspěvku se zaměřím pouze na problémy přípravy velitelského sboru směrem k zavádění mechanizační a automatizační techniky do systému velení.

Jednou z důležitých otázek v přípravě velitelského sboru je stanovení požadavků na intelektuální a řemeslné zvládnutí mechanizační a automatizační techniky.

Intelektuální¹⁾ zvládnutí uvedené techniky musí být nadřazeno řemeslnému zvládnutí ve vztahu, kdy intelektuální zvládnutí musí zabezpečovat součinnost mimo oblast vlastní specializace, kdežto řemeslné zvládnutí musí být úměrné specializaci.

Řemeslné zvládnutí mechanizační a automatizační techniky je podle mého názoru získání praxe po absolvování školy nebo krátkodobých speciálních kursů.

Řemeslné zvládnutí **mechanizační techniky** vyžadujeme u příslušníků velitelského sboru:

- a) u techniky, která je součástí života moderního člověka jako je magnetofon, televize, diktafon, apod.,
- b) a té techniky, která je nebo bude součástí plnění funkčních povinností, například: pro velitele — prostředky zpracování informací v informačním a rozhodovacím procesu, pro týlové pra-

covníky — prostředky evidence a účtování materiálu apod.

Požadavek řemeslného zvládnutí však vyžaduje jednoduchou obsluhu této techniky.

Oblasti intelektuálního a řemeslného zvládnutí **automatizační techniky** zahrnuje v podstatě tři druhy technických prostředků:

- samočinné počítače,
 - zařízení pro přenos dat,
 - vstupní a výstupní zařízení,
- jejichž využití bude klást na příslušníka velitelského sboru, podle jeho specializace, různé nároky na znalosti a zvládnutí.

Se samočinnými počítači přijde příslušník velitelského sboru do styku zprostředkovaně a proto jeho poznatky musí zahrnovat oblast taktickotechnických dat a principů práce počítače.

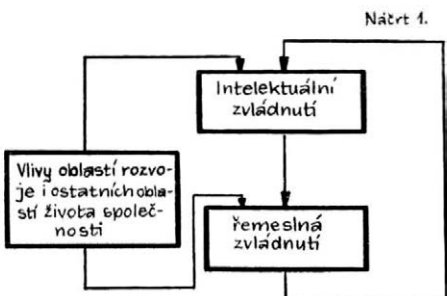
Rovněž zprostředkovaně přijde do styku se zařízeními pro přenos dat, avšak vzhledem k jejich časté poruchovosti, měl by kromě takticko-technických dat ovládat základní principy a způsoby zabezpečení bezchybného předávání informací.

Vstupní a výstupní zařízení bude s největší pravděpodobností shodné s prostředky, s nimiž se člověk setkává v běžném životě: rádio, televize, magnetofon, psací stroj, apod. Obsluha těchto prostředků je jednoduchá a kromě intelektuálního zvládnutí, které není náročné, lze vycházet z toho, že úspěšné řemeslné zvládnutí jejich využívání je otázkou praxe.

V oblasti automatizační techniky jde tudíž v zásadě o její intelektuální zvládnutí, s výjimkou vstupních a výstupních zařízení, pro všechny specializace velitelského sboru.

Graficky to můžeme vyjádřit — viz náčrt 1.

Otázky intelektuálního nebo řemeslného zvládnutí se sice dotýkají jednotlivých prostředků mechanizační a automatizační techniky, ale problém vyšší úrovně je, aby

¹⁾ Intelekt = rozuměj věci, zahrnuje i vzdělání a vědomosti

každý příslušník velitelského sboru intelektuálně a řemeslně zvládl své funkční povinnosti v budoucím integrovaném, automatizovaném systému velení. Tento problém doposud nebyl a není řešen a v rámci rozvoje velení vojskům se zcela jistě stane předmětem řešení v perspektivě.

Předstih v přípravě velitelského sboru pro mechanizaci a automatizaci velení se vztahuje pouze na intelektuální oblast a podle mého názoru by měl činit nejméně deset let na vysoké vojenské škole. Vycházím z této kalkulace: doba studia na této škole je 4–5 let a další studium na VAKu (vyšším akademickém kursu) nebo postgraduálním kursu je možná, podle doposud přijatých organizačních opatření, po pěti i více letech. Celkově tedy deset i více roků, a na tuto dobu musí být nutně zajištěn předstih v přípravě velitelského sboru. Je samozřejmé, že tuto situaci lze řešit krátkodobými kursy, zaměřenými k seznámení, v intelektuální i řemeslné oblasti, určitého druhu mechanizační a automatizační techniky.

Řemeslné zvládnutí techniky předpokládá její existenci a nelze proto v pravém slova smyslu zde hovořit o předstihu v přípravě.

Z těchto úvah lze vyvodit tyto poznatky:

— příprava příslušníků velitelského sboru pro zavádění mechanizační a automatizační techniky do systému velení musí vycházet z cílů a úkolů rozvoje velení vojskům jako celku. To znamená, že tato příprava po stránce obsahové musí vycházet ze všech nosných²⁾ disciplín oboru velení s důrazem na tu disciplínu, na kterou se příslušník velitelského sboru specializuje. K tomu nutně přistupují doplňkové disciplíny, které zahrnují oblast poznatků matematiky, statistiky, psychologie řízení, logiky apod.

V rámci tohoto předpokladu, příprava velitelského sboru na vysoké škole musí být zaměřena na současnou velitelskou praxi velení vojskům (včetně využívání současných mechanizačních a automatizačních prostředků), avšak zároveň s vytvářením základních předpokladů pro automatizovaný integrovaný systém velení vojskům v perspektivě.

Přípravu (doškolení) řídicích pracovníků z praxe z různých stupňů velení je třeba vztahovat především k otázkám racionalizace informačních a rozhodova-

cích procesů, operativního řízení, využívání mechanizačních a automatizačních prostředků ve vlastní funkční náplni a k některým metodám operačního výzkumu s důrazem na lineární programování a návazné procesy.

Celé kolektivní jednotlivých stupňů velení je třeba připravovat k novým otázkám velení. Tím se budou řešit konkrétní otázky dílčích bojových a operačních situací s využitím všech mechanizačních a automatizačních prostředků, které jsou na daném stupni velení k dispozici.

K tomu přistupuje i velmi důležitá povinnost každého příslušníka velitelského sboru neustále sledovat vojenský odborný tisk a tak se seznamovat s nejnovějšími teoretickými i praktickými výsledky a zkušenostmi z velení vojskům.

— formy přípravy velitelského sboru pro mechanizaci a automatizaci velení můžeme učenit do:

● řádného studia na VAZZ i všech ostatních vojenských učilištích,

● krátkodobých i dlouhodobých tematických kursů různého zaměření a to interních i dálkových,

● velitelské přípravy každého stupně velení.

Důležitou oblast tvoří souhrn ideově výchovných problémů v souvislosti se zaváděním mechanizační a automatizační techniky.

Bedřich Engels v knize Anti-Dühring uvádí: „Pokroky techniky, jakmile se staly vojensky použitelnými a jakmile byly též využity, vynutily téměř násilně změny, ba převraty ve způsobu boje...“

Současné zavádění mechanizační a automatizační techniky do struktury jednotlivých stupňů velení si nutně vynutí změny v této struktuře i v metodách a stylech práce příslušníků velitelského sboru. V opačném případě tato technika nebude efektivně využívána a bude spíše přítěží než pomocníkem pro jednotlivé pracovníky.

Proto mechanizace a automatizace velení není jen otázkou zavedení a zvládnutí technické stránky jmenované techniky, ale předpokládá hlubokou a komplexní analýzu dosavadních stupňů velení, jejich struktur a chování ve vzájemné návaznosti. Jejichž cílem bude efektivní nasazení mechanizační a automatizační techniky do velení.

Souhrn ideově výchovných problémů v souvislosti se zaváděním moderní techniky můžeme rozdělit do dvou skupin. **Předně** jsou to problémy obecnější povahy, které ukazují na podstatné souvislosti vztahu mezi příslušníkem velitelského

²⁾ V současné době nosné disciplíny oboru velení jsou vytvářeny: základ velení vojskům, metodologii velení, operačním výzkumem ve vojenství, organizační, výpočetní a přenosovou technikou a konečně mechanizací a automatizací velení.

sboru a moderní mechanizační a automatizační technikou s otázkami třídního boje, současného společenského vývoje a se zákonitostmi soudobé války.

Druhou skupinu tvoří otázky vyplývající z konkrétních úkolů současného vojenského politiku KSČ a otázky vzájemného vztahu příslušníka velitelského sboru a techniky v denním životě útvarů, svazků a svazů.

Toto rozdělení uvádím jen pro ujasnění. Jinak v praxi nutně se obecné a specifické otázky budou vzájemně prolínat.

Ideově výchovné problémy první skupiny se soustřeďují zejména na objasňování:

- podstaty vztahu příslušníka velitelského sboru a moderní organizační, výpočetní a přenosové techniky v současném společenském vývoji, i ve vývoji soudobé vojenské vědy,

- protikladného vztahu příslušníka velitelského sboru a uvedených techniky, která v uvažované problematice vyplývá z řešení rozporu mezi možnostmi bojové techniky a fyzickými a duševními možnostmi příslušníků velitelského sboru. Odtud je podmíněna řada zákonitostí soudobého boje a operace, jako je setření rozdílu mezi frontou a zápolím, vysoká manévrovost a dynamičnost bojových situací apod.,

- pouze odbornického pojetí, které opomíjí třídně politické aspekty tohoto vztahu a vychází jednostranně z poznání, že technika je neutrální. Zde vycházíme ze zásady, že neutralita techniky mizí, jakmile je využívána v zájmu určitých třídních cílů,

- předností socialistického zřízení nad kapitalistickým, předností socialistické vojenské vědy nad vědou buržoazní, v aplikaci a v souvislostech se zaváděním mechanizační a automatizační techniky.

Druhá skupina ideově výchovné práce musí vycházet ze správného objasňování a pochopení **obecných** otázek vztahu příslušníka velitelského sboru a uvedených techniky. Jsou to problémy vyplývající ze změn a důsledků, které tato technika způsobuje v přípravě velitelského sboru.

Východiskem pro řešení těchto otázek v ideologické práci se musí stát dokumenty nejvyšších stranických orgánů, dokumenty velení armády a zkušenosti z ostatních socialistických armád, zejména z Sovětské armády.

Zaměření ideově výchovné práce musí přesvědčivě rozebírat:

- význam zvyšování odborné vojenské kvalifikace a dávat k němu podněty,

- nároky, které moderní mechanizační a automatizační technika vyžaduje na charakterových a osobních vlastnostech příslušníků velitelského sboru. K těmto vlastnostem patří ukázněnost, rozhodnost, iniciativa, tvůrčí přístup k plnění úloh, pohotovost, schopnost rychle se orientovat ve složité situaci, organizovat si účelné plnění úkolů podle existujících pracovních podmínek, soustředit se za každé situace, fyzická a celková duševní připravenost a jiné.

Zavádění mechanizačních a automatizačních prostředků do systému velení kladé vyšší a v mnoha směrech úplně nové požadavky na metody a styl práce příslušníků velitelského sboru.

Mnohem více než kdy jindy vystupuje do popředí nesmlouvavé prosazování základních opatření a rozkazů, sladění a přesná koordinace řídicích činitelů na jedné straně a rozvoj iniciativy a samostatnosti příslušníků velitelského sboru na straně druhé. Ideologická práce v těchto otázkách musí být zejména zaměřena k ujasnění působnosti centralismu a demokratismu ve vojenské oblasti, na úkoly družného úsilí příslušníků velitelského sboru se stranickými organizacemi a organizacemi socialistického svazu mládeže, musí směřovat k pochopení významu využívání moudrosti a zkušeností kolektivu, rozvíjení iniciativy, aktivity apod.

Tato oblast je svou problematikou nejsložitější a nejnáročnější a to proto, že je spojena s konkrétními lidmi a jejich každodenním plněním funkčních povinností.

V rezoluci XIV. sjezdu KSČ je uvedeno „Neustálou pozornost věnovat zdokonalování systému velení, upevňování kázně, organizovanosti života a vysoké bojové pohotovosti vojsk.“

Je proto povinností každého příslušníka velitelského sboru neustále zdokonalovat své teoretické znalosti i praktické návyky zejména v oblasti plnění svých funkčních povinností. V tomto okruhu hrají otázky rozvoje velení, a v jejím rámci zavádění mechanizačních a automatizačních prostředků, podstatnou úlohu.

Několika myšlenkami jsem chtěl přispět k ujasnění této problematiky po XIV. sjezdu KSČ.

PODÍL RVD V BOJI S RADIOELEKTRONICKÝMI PROSTŘEDKY

Modernizace a technické zdokonalování výrobních procesů v řadě průmyslových odvětví má vliv i na oblast výroby vojenské techniky. Nejnovější poznatky vědy umožnily nejen vyvinout a sériově vyrábět nejdokonalejší raketové zbraňové komplexy, ale také i jinou bojovou techniku pro potřeby pozemních vojsk i letectva. Bylo nutné řešit prostředky a způsoby ochrany vlastních vojsk před nepřátelským radiotechnickým průzkumem a rušením jeho prostředky elektronické války. Současně ale vyvstal problém zabezpečovat zpravodajskými údaji činnost vlastních prostředků umlčování a ničení, jejich řízení a navedení na objekty a cíle v dynamické soustavě nepřítele.

Nasycenost vojsk soudobých armád radioelektronickými prostředky dosáhla takového stupně, že vyvstala nutnost vést s nimi boj v každé operaci.

Boj s radioelektronickými prostředky nepřítele představuje celý komplex opatření, na jejichž realizaci se podílí i raketové vojsko a dělostřelectvo.

Cílem tohoto boje je narušit nebo podstatně snížit respektive znemožnit nepříteli velení vojskům a prostředkům ničení (raketovým zbraňám, letectvu, dělostřelectvu, systému PVO), narušit jejich součinnost, vyloučit nebo omezit nepříteli použití radioelektronických prostředků ke zjištění a navedení na cíl letounů a dezorganizovat systém navigace v letectvu.

Boj s radioelektronickými prostředky nepřítele zahrnuje ve své podstatě dvě složky:

- protiradiotechnickou činnost a
- radiotechnickou bezpečnost.

Cílem protiradiotechnické činnosti je narušit použití a činnost radioelektronických prostředků v boji a operaci.

K dosažení tohoto cíle se uskutečňuje **ničení** nebo **rušení** radioelektronických prostředků nepřítele, protiradiolokační maskování vlastních prvků bojové a operační sestavy a systému velení vlastním vojskům a konečně speciální rádiová diverze s použitím speciálních prostředků. Raketové vojsko a dělostřelectvo se podílí palbou na **ničení** těchto prostředků.

K protiradiotechnické činnosti patří prostředky

- radioelektronického průzkumu,
- aktivního rušení,
- pasivního rušení,
- infrarušení a
- k ničení radioelektronických prvků nepřítele.

Raketové vojsko a dělostřelectvo patří vedle letectva k rozhodujícím prostředkům ničení.

Stupeň naléhavosti uvedených opatření možno dokumentovat některými příklady a fakty.

Tak např. ve Vietnamu vzrostla za posledních 5 let spotřeba raket PVO ke zničení 1 nepřátelského letounu z 1,3 na 4,9 v důsledku nepřátelského rušení radiolokačních stanic PVO. Nebo např. ve válce Izraele proti egyptské arabské republice v r. 1967 rušily úspěšně izraelské prostředky elektronické války hlavní spoje mezi arabskými státy, radiolokační systém PVO, což umožnilo beztrápně ničit egyptské letectvo a zaútočit současně na 4 frontách. Na území NSR proti ČSSR je v současné době přes 1000 pracovišť radiotechnického průzkumu, z čehož více než polovinu tvoří vojska USA.

Z celého komplexu opatření, zaměřených na boj s radioelektronickými prostředky nepřítele, je neefektivnější ničit nebo umlčovat je palebnými prostředky

rakeového vojska a letectva. Z hlediska umlčování a ničení těchto prostředků nepřítel, delimitace palebných úkolů mezi raketové vojsko, dělostřelectvo a letectvo i vzhledem k jejich důležitosti podle funkčního začlenění v uskupení vojsk nepřítel a systému zabezpečení teritoria možno v současné době rozdělit všechny známé radioelektronické prostředky nepřítel do 4 skupin:

1. radioelektronické prostředky k průzkumu pohyblivých cílů, dělostřeleckých a minometných baterií (čet) a k opravování palby;

2. radioelektronické prostředky velení vojskům, zabezpečující sběr, uchování, zpracování a předání útvarům a svazkům informací o nepřátelské sestavě i vlastních vojskách; prostředky napomáhající rychlému ocenění situace, vypracování možných variant vedení bojové činnosti a přijetí odůvodněných rozhodnutí;

3. radioelektronické prostředky k velení a řízení bojové činnosti taktického letectva a součinnosti s pozemními vojsky, umožňující vést vzdušný průzkum, analyzovat situaci, vypracovávat rozhodnutí, navádět na cíle letectvo, řídit jeho úder v zájmu bezprostřední a přímé podpory vojsk a PVO;

4. radioelektronické prostředky v systému PVO, zabezpečující průzkum a řízení palby protiletadlového dělostřelectva a raket „země-vzduch“.

Kromě těchto hlavních skupin prostředků je třeba ještě zahrnout do systému boje s radioelektronickými prostředky i takové, které — různorodé složením a účelovým posláním — jsou rozmístěny přímo ve štábech a na místech velení různého druhu a stupně. Tyto radioelektronické prostředky zabezpečují jednotný (automatický) systém velení. Jde o tato místa velení:

VS (velitelské stanoviště pro velení praporu)

ZVS (základní velitelské stanoviště)

PVS (předsunuté velitelské stanoviště) k velení brigády

ZVS } k velení vojskům ve svazku, ar-
PVS } mádním sboru a polní armádě
TVS }

Z hlediska vhodnosti velení zřizuje se na PVS středisko pro řízení bojové činnosti (SRBC) a na TVS středisko řízení týlu (SRT). Do sestavy střediska pro řízení bojové činnosti patří tyto prvky:

sekce velení vojskům
sekce palebné podpory
sekce PVO
sekce spojení
sekce elektronické války

sekce ženijního zabezpečení
sekce armádního letectva
sekce ke zpracování informací
představitel TVS ze střediska řízení týlu.

Společně se střediskem pro řízení bojové činnosti armádního sboru je rozmístěno i středisko přímé podpory letectva. Na středisku k řízení bojové činnosti se rozvíjejí speciální zařízení, samostatné počítače a jiná výpočetní technika i různá aparatura ke spojení. Celé středisko k řízení bojové činnosti zaujímá plochu 8–10 ha a představuje tedy důležitý objekt ničení v rámci celého PVS.

Středisko k řízení bojové činnosti je vzdáleno od čáry dotyku

v brigádě do 2 km
v divizi do 6 km
ve sboru 8–15 km
v polní armádě 40–60 km.

Hlavní velitelské stanoviště (VS) může být vzdáleno od čáry dotyku:

v brigádě kolem 6 km,
v divizi 8–12 km,
ve sboru 20–30 km,
v polní armádě 70–90 km.

Týlové velitelské stanoviště (TVS) se rozmísťuje od čáry dotyku:

v divizi 15–30 km,
ve sboru 30–60 km,
v polní armádě 100–120 km.

Uvedené orientační vzdálenosti mohou sloužit organizaci a plánování zpravodajského úsilí k jejich zjišťování a současně do značné míry limitují použití vlastních prostředků palby k jejich umlčování nebo ničení.

Z hlediska maskování a utajení míst velení zřizují se v příslušných vzdálenostech jednotlivé spojovací uzly. Tyto se aktivují na vzdálenost 3–5 km od hlavních nebo týlových velitelských stanovišť a 5–8 km od středisek k řízení bojové činnosti. Spojovací uzly zaujímají podle stupně velení celkovou plochu 5–25 ha a tvoří rovněž důležité objekty ničení vlastními silami a prostředky.

Na spojovacích uzlech je obvykle rozmístěno kolem 10–15 i více rádiových a radioreléových stanic různého výkonu. Jejich úplné umlčení rušením protiradio-technických prostředků není možné. Zne- možnit jejich činnosti mohou jedině prostředky palby. V podstatě jde o rádiové stanice automobilního typu, umístěné v úkrytech. Nekryté jsou rozmístěny pouze anténní systémy. Na velitelských stanovištích praporů a brigád jsou rádiové prostředky zpravidla rozmístěny společně s ostatními prvky velitelského stanoviště. Celková plocha velitelského stanoviště brigády je 15–20 ha a u praporu 10 až 15 ha.

Ničení stanic ke zjišťování pohyblivých cílů ve značné míře snižuje možnosti nepříteli k průzkumu v noci a při omezené viditelnosti. Zároveň vytváří podmínky pro skryté a utajené přeskupení vlastních vojsk, pro jejich překvapivou bojovou činnost, což má zvláštní význam při útoku z chodu a při vedení bojové činnosti v hloubce. Propočty ukazují, že např. zničení 2–3 radiolokačních stanic typu AN/MPQ-4A v pásmu útoku divize snižuje pravděpodobnost zjištění dělostřeleckých baterií 2–3krát. Proto jsou samostatným objektem ničení pro palbu dělostřelectva ze zakrytých postavení. V tabulce 1 jsou uvedeny radioelektronické prostředky jako objekty ničení a jejich pravděpodobné počty.

Při rozhodování o použití raketového vojska a dělostřelectva k boji s radioelektronickými prostředky nepříteli je nezbytné stanovit dobu tak zvané taktické nebo operační účelnosti (potřeby) umlčení nebo ničení těchto prostředků vzhledem k bojové činnosti našich útočících vojsk. Radioelektronické prostředky polního dělostřelectva nepříteli (např. AN/MPQ-4A) jsou schopny určovat postavení našich střelících dělostřeleckých (minometných) baterií po 1 až 2 výstřelech a zpracovat povely k zahájení palby na ně do 4–5 minut po zjištění souřadnic. Proto je výhodné a účelné zahajovat palbu na tyto stanice současně s přepadem nepřátelských baterií. To se musí odrazit v plánování palebné přípravy.

Při ničení důležitých radioelektronických objektů jadernými zbraněmi jsou nejzranitelnějšími prvky nekryté umístěné antény. K tomu stačí jaderná náplň 20 KT pro všechny objekty s nekrytými anténními systémy, neboť polovina největšího rozměru (délky nebo šířky plochy) objektu nepřevyšuje 0,1 poloměru plochy ničení. Tím lze i při největším možném odchýlení epicentra od cíle splnit s požadovanou spolehlivostí palebný

úkol. Ostatní objekty je možno ničit náplněmi menších mohutností.

K dosažení vysoké efektivnosti v boji s radioelektronickými prostředky je nezbytné dobře organizovat průzkum a určit souřadnice objektů ničení s vysokou přesností. **Chyba v určení souřadnic cílů je nejpodstatnější chybou k určení výchozích prvků střelby dělostřelectva a k uskutečnění raketových úderů.** Přijatelné je ještě takové zvětšení chyby v určení výchozích prvků na vrub určení souřadnic cíle, při kterém ukazatel účinnosti jaderného úderu a střelby dělostřelectva se nezmění více než o 3 %. Těto podmínky vyhovuje při přípravě jaderných a chemických úderů raketového vojska určení souřadnic cíle s chybou, nepřevyšující hodnoty 0,35 nejmenší veličiny střední chyby (Ed, Eš) v určení prvků nebo 0,15 poloměru upravené oblasti ničení cíle (objektu) danou mohutností jaderné náplně. **Pro taktické rakety je to hodnota 100 až 150 m pro operačně-taktické rakety 175 až 200 m. Tyto hodnoty limitují nejmenší přípustnou přesnost v určení souřadnic cíle.** Při střelbě dělostřelectva nemá hodnota chyby v určení souřadnic cílů převyšovat 0,35 střední chyby v určení prvků. Proto určení cíle nesmí být zatíženo větší střední chybou než 50 m. K reálné představě jsou v tabulce uvedeny možnosti prostředků dělostřeleckého průzkumu.

Prostředky dělostřeleckého průzkumu jsou schopny vést průzkum radioelektronických prostředků nepříteli s dostatečnou přesností pro palbu dělostřelectva do hloubky 8 km, pro úder taktickými raketami do 25 km a pro úder operačně-taktickými raketami jen do 30 km.

Základním průzkumným prostředkem jsou čtyři radiotechnické průzkumy se stanicemi NRS-1, které podle technických parametrů jsou schopny zjišťovat:

— stanice k průzkumu pohyblivých cílů typu AN/PPS-4,

Druh (typ) průzkumného prostředku	Možnosti		Přesnost určení souřadnic	
	šířka pásma průzk. (km)	hloubka průzkumu	ve směru (dc)	v dálce (%Dp)
Dálkoměr DNS-1 (HC-1)	1–1,5	3	0 až 02	0,6 až 1,8
Dálkoměr DS-2	1–1,5	5	0 až 02	0,2 až 0,9
SPO s radioteodolity	3–4	5–7	0,5 až 01	0,5 až 0,8
Četa NRS-1 (HPG-1)	12–24	do 60	0,3 % Dp	0,6
Vrtulník MI-1 (kp)	10–12	10–15	0,4	1,5

Poznámka: Dp = dálka protínání

Pojmenování systému	K čemu je určena	Kde je ve výzbroji	V jakém prvku bojové sestavy se rozvíjí	Vzdálenost od čáry dotyku	Zaujatá plocha	Typ stanice dle potřeb manévru
1	2	3	4	5	6	7
Radiolokační situace pro průzkum pozemních sil						
AN/PPS-4 -5 -6 -9	K průzkumu pohyblivých cílů v bezprostřední blízkosti od předního kraje	mpd, msd, td (po 4 stanicích) a v průzkumném praporu po 6 stanicích	v sestavě opěrných bodů čt. první linie	na předním okraji	1 ha	přenosná
AN/TPS-33 (AN/TPS-21)	K průzkumu pohyblivých cílů na hloubku do 15 km	ve štábní rotě svazků po 2 stanicích	v praporním rájónu obrany	1—2 km	1 ha	převládá se na nákl. autě nebo na OT M-113
AN/TPS-25	K průzkumu pohyblivých cílů a opravování palby dělostřelectva	ve štábní baterii velitele dělostřelectva svazku (1 stanice)	v praporním rájónu obrany a mimo něj	1—2 km	1 ha	taktéž
Radiolokační stanice polního dělostřelectva						
AN/MPQ-4A (AN/MPQ-10) AN/MPQ-32 nový typ	K zjišťování střilejících baterií a opravování palby	v oddíle 155 mm H (3 stanice) v oddíle dělostřelectvého průzkumu arm. sboru (6 stanic)	v rájónu obrany brigády; v rájónu obrany brigády;	3—5 km 3—5 km	1 ha 1 ha	na dvou jednoosých přívězech na OT
Radioelektronické prostředky k velení taktickému letectvu						
AN/UPS-1 (AN/UPS-4) AN/MPX-7	K řízení letů taktického letectva	na předsunutém stanovišti (u letectvého návodčího)	v bojových sestavách divize 1. sledu	16—30 km	6 ha	na automobilech
AN/TPS-27 AN/MPX-7	K řízení taktického letectva ve vzduchu a ke sledování situace ve vzduchu	ve středisku řízení a vyzkoumání	v letectvé armádě	100—125 km	do 25 ha	automobilní
AN/TPS-27 AN/MPX-7	K řízení letů taktických stíhaček a průzkumných letounů	na stanovišti řízení a vyzkoumání	v bojové sestavě sboru	60—80 km	do 8 ha	automobilní
AN/MPQ-29	K navedení bezpilotních průzkumných letounů	ve svazku	v bojové sestavě divize	15—25 km	2 ha	automobilní
Radioelektronické prostředky PVO pozemních vojsk						
AN/MPS-23	Ke zjištění cíle, určení azimutu a výšky	VS skupiny protivzdušné armády	v bojové sestavě skupiny protivzdušné armády	30—180 km	2 ha	na 3 přívězech
AN/MSQ-28	Střediskové zpracování a kódování informací	VS skupiny protivzdušné armády	v bojové sestavě skupiny protivzdušné armády	30—180 km	2 ha	v přívěsu vagonového typu
AN/MSQ-30	K zobrazení údajů analýzy, k ocenění situace a k rozdělení cílů	VS skupiny protivzdušné armády	v bojové sestavě skupiny protivzdušné armády	30—180 km	2 ha	v přívěsu
AN/MSQ-18 AN/TPS-16	K řízení palby oddílu	VS oddílu	v bojové sestavě oddílu PLRS „HAWK“ a „NIKE HERCULES“	do 25 km do 50 km	1 ha	na 2 automobilech
AN/MPQ-34 AN/MPQ-35	K udávání cílů	Baterie „HAWK“	v postavení „HAWK“; všechny stanice zaujímají stanoviště pro velení baterií ve vzdálenosti 200—250 m od jednotlivých startových zařízení	10 km	do 10 ha	
AN/MPQ-33 AN/MPQ-39	K „ozáření“ cíle					
AN/MPQ-37	K určení dálky k cíli					
AN/FPS-37 (AN/MSW-I)	K udávání cílů	Baterie „NIKE HERCULES“	v postavení „NIKE HERCULES“; všechny stanice zaujímají stanoviště velení ve vzdálenosti 900—5400 m od startového postavení	30—60 km	3 ha	
AN/MPA-4 A	K sledování cíle					
AN/MPA-4 B	K sledování střely					
AN/GSS-1 AN/TPS-16	Ke zjištění vzdušných cílů	VS oddílu protiletadlového dělostřelectva	v bojové sestavě oddílu PLD	4—5 km	1 ha	
AN/GPS-1	K navedení (zamíření)	baterie PL dělostřelectva	bezprostředně na dělech	3—6 km	2 ha	

— radiolokátory polního dělostřelectva typu AN/MPQ-4A,

— stanice k řízení PLRS „NIKE HERCULES“ a „HAWK“ typu AN/MPQ-4b nebo AN/MPQ-32.

Ovšem NRS-1 (HPC-1) není schopna zjišťovat radiolokátory nebo rádiové stanice typu AN/PPS-6, pracují-li ve vlnovém rozsahu od 3,7 do 5,8 cm; rovněž tak nemůže zjišťovat radiolokátory PVO typu AN/MPQ-35, AN/GSS-1, AN/FPS-37, AN/TPS-1b, radiolokátory (rádiové stanice) k řízení a velení taktickému letectvu typu AN/UPS-1, AN/TPS-27, AN/MPX-7. Stanice NRS-1 může zjišťovat cíle pro palbu dělostřelectva.

Topogeodetické připojení stanic pracujících v bližší hloubce musí být skutečně se střední chybou v určení souřadnic jejich stanovišť do 10 m a ve směrové orientaci do 1,5 minuty. U stanic pracu-

jících ve větší hloubce do 25 m a 1,5 minuty. Takovou přesnost připojení možno dosáhnout za příznivých podmínek ve výchozím postavení na geodetickém podkladě a v dynamice boje připojením podle mapy s využitím topografického připojovače, radioteodolitů nebo v krajním případě buzol PAB-2A. Při připojení podle mapy měřítka 1:50 000 nesmí být použité markantní body vzdálené od postavení více než 4 km a směrníky nutno určovat gyroskopickým způsobem.

Současný vývoj směřuje ke zdokonalení prostředků radiotechnického průzkumu, aby měly dosah hloubkově kolem 50 km, vlnový rozsah do 30 cm a byly schopny vést průzkum ve dvou zónách:

— první zóna do 20 km a

— druhá zóna 15 až 50 km (s postačujícím překrytím).

Možnosti a zásady použití dělostřelectva v boji s radioelektronickými prostředky nepřítele

V použití raketových prostředků k ničení radioelektronických prostředků nepřítele nejsou žádné zvláštnosti ani v plánování úderů ani v jejich uskutečňování a kontrole výsledků. Pro bojové použití dělostřelectva, působícího na radioelektronické prostředky nepřítele v taktické hloubce třeba brát v úvahu jeho omezené možnosti.

Analýzujeme-li bojové možnosti dělostřelectva z hlediska dosahu palbou, můžeme učinit závěr, že kanónové dělostřelectvo je schopno plnit úkoly ničení (umlčení) radioelektronických prostředků nepřítele do hloubky 20 km. Přitom třeba počítat, že hlavní masa dělostřelectva může vést palbu na radioelektronické prostředky nepřítele do 10–12 km od předního kraje. A v této hloubce je kolem 55–60 % všech radioelektronických prostředků nepřítele. Vzhledem k tomu základní objekty pro palbu dělostřelectva budou:

— radiotechnické prostředky pozemního a PL dělostřelectva;

— stanice k řízení bojové činnosti letectva a navádění na cíle v dosahu palby dělostřelectva;

— radioelektronická zařízení v sestavě PLRS nepřítele v dosahu palby dělostřelectva.

Důležitou otázkou je volba času k napadení radioelektronických prostředků nepřítele palbou dělostřelectva. Je nezbytné spojit plnění těchto palebných úkolů s úkoly taktickými eventuálně operačními, které v průběhu boje a operace plní motostřelecké a tankové jednotky, útvary

a svazky. V některých případech budou palebné úkoly dělostřelectva časově předcházet bojovým úkolům vlastního letectva, aby byly vytvořeny podmínky k jeho úspěšné činnosti.

Umlčení radioelektronických prostředků nepřítele ke zjišťování pohyblivých pozemních cílů musí časově předcházet zahájení přeskupení vlastních vojsk nebo jejich vyjití na čáru dosahu radioelektronických prostředků nepřítele. V případě vyvádění vlastních vojsk z hloubky a rovněž k uskutečňování protizeteče či protíúderu je nezbytné zahájit palbu na tyto prostředky v okamžiku zahájení přesunu motostřeleckých a tankových vojsk z jejich vyčkávacích prostorů. Umlčování radioelektronických prostředků nepřítele pro průzkum dělostřeleckých a minometných baterií musí být spojeno s umlčováním (ničením) dělostřelectva nepřítele a bojovou činností vlastního dělostřelectva.

Obecně můžeme říci, že vzhledem k nasycenosti a důležitosti radioelektronických prostředků je nutné umlčovat je event. ničit co nejdříve, někdy ihned po jejich zjištění. Přitom mohou být jednotlivá důležitá údobí boje a operace, jako např. **palebná příprava**, kdy situace si vyžaduje buď **současně** umlčovat palbou dělostřelectva a údery letectva nepřátelské baterie i radioelektronické prostředky, nebo nejdříve radioelektronické prostředky a potom dělostřelecké baterie.

Při protipřípravě je účelné zahajovat umlčování radioelektronických prostředků ihned se zahájením protipřípravy. Radioelektronické prostředky systému proti-

Tabulka 2

Radioelektronické prostředky jako objekty ničení a jejich možné počty

Pojmenování cíle (objektu)	Charakter cíle	Vzdálenost od předního okraje (KM)	Zaujatá plocha (ha)	Možné počty v pásmu útoku	
				divize	armády
1	2	3	4	5	6
Objekty ničení dělostřelectvem					
AN/PPS-4, 5, 6, 9 v postavení	živá síla a aparatura ukryta;	0,2—1,0	—	do 20	100—120
AN/TPS-33,25	totéž, jen antény odkryty	1—2	1	10	40
AN/MPQ-4A v postavení	totéž, jen antény odkryty	3—5	1	5	20
VS praporu 1. sledu	živá síla v úkrytech antény odkryty	2—3	10—20	5	20
hlavní VS, PVS brigád 1. sledu	antény odkryty	1,5—10	15—20	4—5	15—20
hlavní VS, PVS divizí, as	antény odkryty	4—15	15—20	1—2	5—10
Baterie PLŘS „HAWK“		10 a více	10	1—2	5—10
Baterie PL dělostřelectva		3—6	2		
VS oddílu 40 mm PLK		3—6	1		
Stanoviště k řízení letectva	živá síla ukrytá	16—30	6	1—2	3—4
AN/MPQ-29 v postavení	živá síla ukrytá	4—5	2	1	3—4
Objekty ničení taktickými raketami					
Spoj. uzel hl. VS divize 1. sledu	ukrytý	do 20	10—15	1	3—4
Spoj. uzel TVS divize 1. sledu	ukrytý	do 40	5—10	1	3—4
Spoj. uzel VS arm. sboru	ukrytý	do 40	10—15	1	2
Spoj. uzel PVS arm. sboru	ukrytý	do 20	10—15	1	2
Spoj. uzel TVS arm. sboru	ukrytý	30—40	10—15	1	2
Stanoviště návodčího letectva	ukrytý	16—30	6	1—2	3—4
VS skupiny PL dělostře- lectva	ukrytý	30 a více	2	1	3—4
VS oddílu PL dělostře- lectva	ukrytý	15 a více	1	1	8 a více
Postavení velení bat. „HAWK“	ukrytý	10 a více	10	2—4	do 30
Postavení velení bat. „NIKEHERCULES“	ukrytý	30 a více	3	1—2	4—6

Pojmenování cíle (objektu)	Charakter cíle	Vzdálenost od předního okraje (KM)	Zaujatá plocha (ha)	Možné počty v pásmu útoku	
				divize	armády
1	2	3	4	5	6
Objekty ničení operačně taktickými raketami					
Spoj. uzel PVS polní armády	ukrytý	40—80	10—15	—	1
Spoj. uzel VS polní armády	ukrytý	70—160	20—25	—	1
Spoj. uzel TVS polní armády	ukrytý	100—200	10—15	—	1
Středisko řízení boj. činnosti letectva – LA	ukrytý	300	20	—	1
Středisko řízení bojové činnosti takt. let. velitelství	ukrytý	200	16	—	1
VS skupiny PL dělostřelectva	ukrytý	30 a více	2	1	3—4
VS oddílů PL dělostřelectva	ukrytý	30 a více	1	1	do 8 a více
Postavení velení baterii PLŘS „NIKE HERCULES“	ukrytý	40 a více	3	—	4—6

vzdušné obrany nepřítele včetně divizních a sborových stanovišť pro navedení a řízení bojové činnosti nepřátelského letectva je nezbytné umlčovat (ničit) do startu vlastního letectva.

Při vedení palby dělostřelectvem se požaduje stupeň zasažení $M(x) = 30\%$. K dosažení této účinnosti palby nutno dopravit na cíl v nejkratším čase odpovídající množství střel. Spotřeba střel se počítá podle známého vztahu

$$N = K \cdot \frac{E' \cdot x \cdot E' \cdot z}{Sc}$$

Obsah upravené plochy cíle třeba brát podle tabulky 1 a 2 jen u jednotlivých oddělených radioelektronických prostředků. Kde jsou v sestavě jiných cílů (objektů) nebo prvků bojové sestavy nepřítele, třeba přihlížet k celkové ploše a charakteru celého cíle (objektu). Metodika vedení palby může být stejná při střelbě jako na baterie.

Spotřeba střel k umlčení jednotlivých radioelektronických stanic "včetně divizních a sborových stanovišť k řízení a navedení letectva) je v průměru pro úplnou přípravu tato:

Dálky Ráz	6 km	8 km	12 km	16 km	20 km	Po- známka
122 mm	40	60	80	100	140	
152 mm	25	40	60	80	—	

Poněvadž v teorii i praxi přípravy dělostřelectva u vojsk nebyla této problematice věnována náležitá pozornost může

proto tento článek sloužit jako základní materiál k dalšímu tvůrčímu rozpracování, zkoumání a osvojení si této problematiky.

K hodnocení svazků a útvarů pomocí výpočetní techniky

Inspekční prohlídky MNO a komplexní prověrky svazů nebo svazků ukazují na nutnost řešení jednotného a uceleného systému hodnocení bojové a politické přípravy v rámci Čs. lidové armády. Vydané „Směrnice pro kontrolní činnost v ČSLA“ VŠEOB-5-4 řeší jen způsoby, formy a náplň kontrol, nikoliv zásady hodnocení.

Přestože problematika bojové a politické přípravy štábů a vojsk je velmi složitá a různorodá, existuje řada oblastí, jež je buď stejná nebo značně podobná, např. politická a ideově výchovná práce, organizovanost režimu života, kázeň a mimořádné události, pořadová a střelecká příprava z pěchotních zbraní, ochrana proti ZHN, značná část týlových služeb apod.

Kvalitu plnění úkolů bojové a politické přípravy lze exaktními metodami měřit jen v úzce omezených druzích činnosti, např. při střelbách, udržování techniky na stanovených parametrech apod. K hodnocení některých dalších oblastí BPP, nebo aspoň jejich dílčích částí, jsou stanovena kritéria různými předpisy nebo směrnice, jimiž je možné se řídit. Např. k hodnocení politické a ideově výchovné práce byly vydány jednotné Směrnice ministra národní obrany a náčelníka HPS ČSLA závazné pro celou Čs. lidovou armádu. Tyto směrnice přesně stanoví kritéria, kdy a jak hodnotit jednotky (skupiny) a obsahují i zásady, z jakých hledisek k hodnocení přistupovat.

Pro určitou část oblastí bojové a politické přípravy podobná kritéria hodnocení vydána nebyla. Při celkovém hodnocení svazků a útvarů však musíme postihnout všechny oblasti života, výchovy a výcviku. K tomu je nutný jednotný, uce-

lený, přesný, ale i objektivní systém hodnocení. Takový systém byl zpracován u svazu PVOS a je plně využíván již od roku 1970. Za tuto dobu byla získána řada zkušeností a některé svazy je využily při tvorbě vlastních systémů hodnocení.

Systém hodnocení v PVOS je zpracován především na těchto zásadách:

1. Zahrnuje všechny oblasti BPP, které štáby a vojska plní a stanoví jednotná pravidla k hodnocení. Pro oblasti, pro které není obecnými nebo odbornými směrnice nebo předpisy stanoveno hodnocení, zpracoval konkrétně a detailně štáb svazu.

2. Systém hodnocení je založen na strojovém zpracování všech informací za využití výpočetní techniky.

3. Umožňuje získat ucelený přehled o kvalitě plnění úkolů podle jednotlivých oblastí BPP a umožňuje tak porovnávat výsledky svazků a útvarů mezi sebou.

4. Umožňuje získat centrální přehled o počtu a výsledcích kontrol za určité časové období a lze jej využít k usměrňování kontrolní činnosti štábů.

5. Umožňuje centrální evidenci výsledků kontrol a jejich dostupný výdej podle potřeb hlavních funkcí nebo jednotlivých oddělení.

6. Umožňuje sledovat tendenci v kvalitě plnění úkolů a analyzovat zjištěný stav na podkladě velkého počtu konkrétních údajů.

Na závěr výcvikového roku 1971 na vyšších stupních velení jsme byli svědky toho, že naprostá většina útvarů byla hodnocena jako „dobrá“. Vzniká otázka: „Spl-

nily svazky a útvary uložené úkoly se stejnou kvalitou? Lze postavit mezi ně rovnítko? Jistě že ne. Některé z nich jsou téměř vyhovující, jiné si udržují dobrý průměr a část se přibližuje k výtečnému hodnocení. Přes tyto rozdíly jsou všechny hodnoceny stejně známku „4“. Proto při stanovení zásad hodnocení zvolili jsme taková kritéria, která postihují i tyto zdánlivé podrobnosti.

Systém hodnocení je zpracován ve formě „Směrnice pro hodnocení BPP útvarů a divizí PVOS“, které byly rozeslány většině správ MNO a některým svazům. V duchu těchto směrnic byl zpracován i technický projekt pro výpočetní středisko, které uskutečňuje vlastní vyhodnocování.

Protože kvalitu celku (svazku, útvaru) nelze určit asymetrickým průměrem kvalit jednotlivých jeho částí, je nutné odlišit jejich podíl — závažnost na celkovém plnění úkolů. K tomu byla v systému hodnocení zvolena váhová čísla jednotlivých oblastí BPP (ukazatelů a disciplín) svazků a útvarů, jež jsou uvedena ve Vojenské mysl č. 9/1970.

Podle nových poznatků byla činnost svazků a útvarů rozdělena do 42 oblastí bojové a politické přípravy a ukazuje se, že ani tento počet plně nevyčerpává veškerou problematiku života štábů a vojsk.

K pochopení další části uvádím aspoň některé základní údaje, z nichž budu při rozboru vycházet. (viz tab. 1)

Z uvedeného přehledu vyplývá, že určité oblasti BPP (ukazatelé) jsou preferované a mají tudíž značně vyšší váhová čísla

než jiné oblasti. Podobně je tomu i při stanovení váhových čísel útvarů.

Připusťme, že za výcvikové období nebo za výcvikový rok byly útvary hodnoceny jak uvedeno v tabulce 2

Při původním systému hodnocení byly vypočtené výsledné známky definitivní a nikdo je již subjektivními zásahy neovlivňoval.

Koncem roku 1970 a v průběhu roku 1971 při inspekčních prohlídkách MNO byla použita zásada, že ke stanovení výsledné známky útvaru nebo svazku je rozhodující stav u tzv. základních druhů příprav. Byly to v našem případě ukazatelé označení čísly 01 až 05 a ukazatel 09. Protože není myslitelné aby MNO a svazy měly různé zásady při hodnocení, zpracovali jsme doplněk ke směrnici, v němž jsme označili určité druhy příprav na základní a současně za limitující při stanovení výsledné známky za útvar nebo svazek. Tímto opatřením však byl učiněn násilný zásah do původního systému hodnocení, protože po výpočtu známek pomocí váhových čísel, v nichž je již zahrnuta důležitost jednotlivých druhů příprav, se dále preferují určité, většinou tytéž přípravy, které jsou ostatním přípravám natolik nadřazené, že tyto — a těch je naprostá většina — se vůbec na výsledném hodnocení nepodílejí.

Na druhé straně je zcela pochopitelné, že MNO z celoarmádního hlediska musí určit na jednotlivé výcvikové roky nebo trvale rozhodující druhy příprav, na něž je třeba položit důraz. Např. RMNO

Tabulka 1

Ukazatel BPP		Útvar číslo			
Čís.	Název	1	2	3	4
Váhové číslo					
01	Bojová pohotovost	30	30	30	20
02	Pohotovostní systém PVOS	30	30	30	—
03	Politická a ideově výchovná práce	18	18	18	18
04	Řídící práce	15	15	15	15
05	Organizovanost režimu života, kázeň a MU	15	15	15	15
06	Pořadová příprava	5	5	5	5
07	Střelecká příprava	4	4	4	4
08	Tělesná příprava	4	5	6	5
09	Příprava k OPZHN	15	15	15	15
10—42	Ostatní ukazatelé	Různá váhová čísla např. 2—15			

Tabulka 2

Ukazatel BPP		Útvar číslo			
Čís.	Název	1	2	3	4
Výsledná známka za ukazatel					
01	Bojová pohotovost	5	4	5	3,8
02	Pohotovostní systém PVOS	4,5	4,2	4,3	3,7
03	Politická a ideové výchovná práce	4	4,1	4	3,7
04	Řídicí práce	4,2	3,2	4	3,6
05	Organizovanost režimu života, kázeň, MU	4,2	4,1	2,5	3,6
06	Pořadová příprava	4,1	4	4,3	3,4
07	Střelecká příprava	3,8	3,9	4	3,5
08	Tělesná příprava	4	3,8	4,1	3,4
09	Příprava k OPZHN	3,1	4	4,3	3,6
10—42	Ostatní ukazatelé	3,8—4,4	3,6—4,1	3,9—4,5	3,5—3,8
Výsledná známka za útvar vypočtená výpočtem střediskem pomocí váhových čísel		4,2 dobrý	3,9 dobrý	4,3 dobrý	3,7 dobrý

pro přípravu vojsk ČSLA v roce 1972 určuje: „Ke stanovení výsledného hodnocení svazků a útvarů při inspekčních prohlídkách a komplexních prověrkách brát jako rozhodující zjištěný stav kázně a počet mimořádných událostí“.

V současné době však nejsou centrálně stanoveny zásady k hodnocení kázně a mimořádných událostí. Útvary žijí ve většině případů v rozdílných podmínkách, mají různé počty osob, techniky apod. K mimořádným událostem dochází z viny jednotlivce, útvaru, nebo i nezaviněně. To znamená, že při posuzování mimořádných

událostí mohou být brána subjektivní a značně odlišná měřítka. V systému hodnocení BPP u PVOS jsou i tyto problémy postiženy a rozpracovány po konzultacích s vojenskými soudci a prokurátory, lékaři a psychology, s automobilními odborníky atd. (viz příloha 1).

Při posuzování této problematiky vzniká dále zásadní otázka zda považujeme výraz „rozhodující“ totožný s výrazem „limitující“. Můžeme v tomto případě přijmout totiž 2 řešení:

a) výslednou známku v „rozhodující“ míře ovlivníme známkou za kázeň a MU,

Příloha 1

Kritéria hodnocení mimořádných událostí

- A. Útvary rozdělit do kategorií podle počtu osob a podle toho stanovit tyto počty bodů:
- útvar s počtem osob 2000 a více 1 bod
 - útvary s počtem osob nižším než 2000, za každých 200 osob zvýšit o 1 bod.
- Např. útvar o počtu 2000 osob = 1 bod
 útvar o počtu 1600 osob = 3 body
 útvar o počtu 1000 osob = 6 bodů
 útvar o počtu do 200 osob = 10 bodů
- B. S ohledem na rozdílné podmínky v poměrech útvarů stanovit tyto počty bodů:
- letecké stavební a radiotechnické útvary = 1 bod
 - protiletadlové útvary = 1,5 bodů
 - stíhačí letecké pluky = 2 body
 - výcvikové a školní útvary a opravny = 2,5 bodů
- C. Jednotlivé MU rozdělit do 8 skupin (podle příslušné sbírky MNO) a ohodnotit je počtem bodů podle závažnosti. Konkrétně pak u jednotlivých MU přihlížet k jejich příčinám a podmínkám útvarů, za kterých k MU došlo.

1. Zběhnutí	Počet bodů
a) na zběhnutí je prokázána odpovědnost útvaru	16
b) na zběhnutí není prokázána odpovědnost útvaru	5
2. Svémocné vzdálení	
a) na svémocném vzdálení je prokázána odpovědnost útvaru	6
b) na svémocném vzdálení není prokázána odpovědnost útvaru	2
3. Sebevraždy a pokusy o ně	
a) na dokonanou sebevraždu měly vliv podmínky u útvaru (šikanování vojáků nebo jiné závažné důvody)	12
b) dokonaná sebevražda, k níž došlo výlučně na základě osobních vlastností pachatele	2
c) pokus o sebevraždu, na níž měly vliv podmínky u útvaru	8
d) pokus o sebevraždu, k níž došlo výhradně na základě osobních vlastností pachatele (mimo demonstrační projevy)	0
4. Dopravní a jiné nehody automobilů, traktorů a motocyklů, při nichž dojde k usmrcení nebo těžkému zranění osob nebo zničení techniky	
a) MU při jízdě vojenským služebním vozidlem	
— černá jízda, jež souvisí s výkonem parkové služby	15
— technické závady na vozidle	3
— nepřipravenost řidiče	6
— vina řidiče pod vlivem alkoholu	8
— nadměrná rychlost [nezvládnutí vozidla]	6
— usmrcení 1 osoby	10*
— těžké zranění 1 osoby	6**
— zničení techniky	7
K uvedenému základnímu počtu bodů se přičítá:	
* při usmrcení každé další osoby	4
** při těžkém zranění každé další osoby	2
— při přímém podílu útvaru na vzniku MU	5
Příklad: U útvaru došlo k mimořádné události.	Počet bodů
a) MU vznikla pod vlivem alkoholu u řidiče	8
b) Při MU byly těžce zraněny 2 osoby (6+2)	8
c) Na MU měl podíl útvar	5
Celkem za MU	21

Při posuzování mimořádných událostí vzniklých při jízdách na služebních vojenských vozidlech:

a) útvary rozdělit do 4 skupin, podle počtu služebních vojenských vozidel (mimo vozidla v NZ) a stanovit počet bodů s ohledem na počet dopravních MU:	
útvary s počtem vozidel do 50	4
útvary s počtem vozidel od 50 — 100	3
útvary s počtem vozidel od 100 — 200	2
útvary s počtem vozidel nad 200	1
b) Mimořádnou událost posuzovat podle počtu ujetých kilometrů	
ujeto do 300 000 kilometrů	3
ujeto 300 000 — 600 000 kilometrů	2
ujeto nad 600 000 kilometrů	1

Poznámka: Zvažovat dislokaci útvaru, složitost a intenzitu dopravního ruchu, počty odborných sil zabezpečujících automobilní službu je nesnadno srovnatelné a není do hodnocení zahrnuto.

c) MU při jízdě soukromým vozidlem	
— jízda vojáka z povolání ve služební době bez povolení	4
— jízda odcizeným vozidlem ve služební době — voják z povolání	8
— voják základní služby	6

- MU, kterou zaviní vojenská osoba z povolání nebo základní služby v době oprávněného opuštění ubytovacího prostoru (dovolená, VOP) podle ustanovení zák. řádů se eviduje a hlásí služebním postupem podle příslušné sbírky MNO, ale body se nezatažuje 0

5. Krádeže, ztráty zbraní a munice

- a) podle druhů zbraní za 1 kus
 — za samopal (za každý další kus se připočte dalších +5) 15
 — za pistoli (za každý další kus se připočtou další +3) 10
 b) podle počtu střeliva do samopalu nebo pistole
 — do 40 kusů 2
 — do 100 kusů 4
 — nad 100 kusů 10
 c) granáty a trhaviny 20

6. Požáry vojenských objektů a vojenského majetku se škodou na 25 000 Kčs

- a) MU, při níž je prokázána odpovědnost útvaru
 — škoda činí 25 000 — 100 000 Kčs 10
 — škoda činí nad 100 000 Kčs 14
 b) MU bez prokázání odpovědnosti útvaru 2

7. Usmrcení, těžká zranění a hromadná onemocnění

MU, při níž je prokázána odpovědnost útvaru, např. nedodržení strážních pravidel, jiné porušení základních řádů, závady v hygieně, stravování apod. a tím došlo

- k usmrcení 1 osoby (za každou další osobu se připočte +4) 10
 — k těžkému zranění 1 osoby (za každou další osobu se připočte +2) 6

Příklad: Při MU ve strážní službě byli zabiti 2 vojáci a 1 těžce zraněný; příčinou bylo porušení strážních pravidel $(10+4+6) = 20$ bodů

8. Hrubé porušení kázně

Počet bodů

- hrubé porušení kázně ovlivňující celkový život u útvaru nebo na veřejnosti 10
 — hromadné neuposlechnut rozkazu nebo zprotivení se 6
 — výtržnosti 5
 — znásilnění nebo pohlavní zneužívání 2–4
 — vraždy 5–10

Poznámka: U všech těchto MU ponechat nebo snížit počet bodů na základě psychologického vyšetření pachatele ve vojenské nemocnici, která by měla vystavit lékařské vyšetření v němž by vyšetřovaného zařadila do jedné ze 4 skupin zdravotního stavu; podle toho se upraví počet bodů:

1. skupina (zdravý) — počet bodů ponechat
 2. skupina — 75 % bodů
 3. skupina — 50 % bodů
 4. skupina — 10 % bodů

Útvar je hodnocen za mimořádné události podle celkového součtu bodů z jednotlivých skupin:

Součet bodů	Hodnocení
0–20	5
21–40	4
41–60	3
61 a více	2

Uvedené hodnocení mimořádných událostí se rozumí za jeden výcvikový rok. Hodnotí-li se kratší časové období, bere se v úvahu alikvotní díl z počtu bodů.

Tabulka 3

Hodnocení	Útvar číslo			
	1	2	3	4
Výsledná známka za útvar vypočtená výpočetním střediskem pomocí váhových čísel	4,2 dobrý	3,9 dobrý	4,3 dobrý	3,7 dobrý
Upravená známka na úroveň nejnižší hodnoceného základního druhu přípravy (známky označené kroužkem v tabulce 2)	3,1 vyhovující	3,2 vyhovující	2,5 nevyhovující	3,7 dobrý

neboli ji značně přispůsobíme této známce, ať už jde o hodnocení kladné nebo záporné;

b) výsledná známka za útvar bude jednoznačně stanovena podle známky za kázeň a MU. Bude-li tato známka nepříznivá, tj. nižší než výsledné hodnocení útvaru, bude v tomto směru známkou „limitující“ a má určitou logiku. Stejně bychom měli ale postupovat i v opačném případě; zde však dochází k nelogickému řešení. Je např. možné hodnotit útvar známkou „4 – dobře“, když u něho je dobrá kázeň, je bez mimořádných událostí, ale na druhé straně má značné nedostatky v plnění ostatních základních úkolů v nichž je sotva vyhovující?

Použijeme-li výsledné údaje hodnocení z tabulky 2, které upravíme podle výsledků základních, v našem případě „limitujících“ druhů příprav, dojdeme k závě-
rům vyplývajícím z tabulky 3.

Útvar číslo 3, který byl původně hodnocen jako nejlepší, je po úpravách nevyhovující a útvar číslo 4, který byl nejslabší, zůstává i nadále „dobrý“.

Domnívám se že bychom neměli hodnotit ani jedním z uvedených příkladů, protože nepostihují v dostatečné hloubce složitost problematiky života svazků a útvarů. Rozbor systému váhových čísel uvedených ve Vojenské mysli č. 9/1970 přesvědčivě dokazuje, že je to nejpřesnější a nejobjektivnější systém a nebylo by správné od něho upouštět. Navrhují proto hodnotit podle systému PVOS s tím, že je možné váhová čísla u vybraných druhů příprav zdvojnásobit nebo i ztrojnásobit a tím v rozhodující míře ovlivnit celkový výsledek hodnocení, jak nám ukládá RMNO.

Tento návrh vychází i z hlediska potřeb postihnout vazby a závislosti mezi jednotlivými druhy příprav. Např. politickou a ideově výchovnou práci nemůžeme izolovaně hodnotit jen podle samotných výsledků MLP a PoM, ale ve smyslu Směrnic MNO a náčelníka HPS ČSLA musíme

považovat za kritérium účinnosti této práce konkrétní výsledky v bojové a politické přípravě, v úrovni bojové pohotovosti, v politicko-morální jednotě vojsk a ve vysoké vojenské kázní a organizovanosti života.

Podobně je tomu i v řídicí práci, kterou nemůžeme posuzovat jako přesně ohraničenou oblast, protože její vliv se promítá do celého organismu a účinnost této práce vidíme až v praktické činnosti štábů a vojsk na konkrétních výsledcích, které jsou rozvedeny s systémem hodnocení do jednotlivých oblastí.

Poslední a neméně závažný problém současné doby je skutečnost, že z některých správ MNO nám docházejí návrhy nebo směrnice, jak jednotlivé druhy příprav hodnotit. Některé zásady k hodnocení uvedené v těchto dokumentech měly by být centrálně jednotně stanoveny pro celou ČSLA. Další nedostatek spatřujeme v tom, že tyto návrhy neřeší v systému hodnocení využití výpočetní techniky, což by mělo za následek, že bychom se opět vrátili ke klasickému – manuálnímu způsobu hodnocení, což je při existenci a někde i při nevytížení výpočetních středisek neracionální a v rozporu se závěry únorového plenárního zasedání ÚV KSČ.

* * *

Základy k hodnocení BPP pomocí výpočetní techniky jsou položeny, přestože mnohé problémy zbývá dořešit, a je nutné, aby celá problematika hodnocení byla posuzována a řešena v komplexu s respektováním všech hledisek.

Protože je předpoklad, že ještě v roce 1972 vydá MNO centrální směrnice k hodnocení BPP aspoň základních druhů příprav společných pro všechny druhy vojsk, domníváme se proto, že by bylo vhodné využít k tomu dosud získané zkušenosti.

PŘEKONÁVÁNÍ VÝBUŠNÝCH ZÁTARASŮ BOJI V ÚTOČNÉM

Rozkaz ministra národní obrany pro letošní výcvikový rok staví před ženijní vojsko náročný úkol „... dále zdokonalovat ženijní zabezpečení vysokého tempa útoku s důrazem na překonávání rozsáhlých zatarasených prostorů a ve vyhledávání a zneškodňování jaderných min“.

Současně požaduje naučit útvary a jednotky plnit úkoly ženijního zabezpečení v neznámém terénu za složitých podmínek, ve dne i v noci a hlavně s větší náročností na plnění a překračování stanovených časových norem.

Do této přípravy můžeme zahrnout

- odbornou přípravu velitelů a štábů,
- zabezpečení kvalitní vycvičenosti ženijních útvarů k plnění tohoto úkolu,
- procvičení vzájemné součinnosti vševojskových útvarů a svazků s ženijními při plnění úkolu na taktických zaměstnáních a při cvičeních s vojsky,
- příprava materiálně technického zabezpečení odtarasovacích prostředků a bojové techniky.

Cílem tohoto článku je prohloubit úroveň odborné připravenosti velitelů a štábů v otázkách odtarasování a překonávání silně zatarasených prostorů s důrazem na vyhledávání a zneškodňování jaderných min. Ostatní oblasti komplexní přípravy pro tento úkol vytýčený rozkazem ministra národní obrany řeší článek jen v závěrech.

Základním předpokladem k úspěšnému splnění tohoto úkolu je důkladná znalost zásad zatarasování nepřítele a jeho zatarasovacích prostředků. Zásada

„znát nepřítele“ platí obecně ke splnění každého úkolu, ale při řešení odtarasování je znalost nepřítele **jediným** předpokladem jeho úspěšného splnění. Bez znalosti nepřátelských min ještě žádný ženista nic neodminoval.

A přesto se při ženijních prověrkách ukazuje, že jsou znalosti zásad zatarasování nepřítele a hlavně jednotlivých typů min armád NATO silně podceňovány jak u štábů, tak ale i u mladších důstojníků, kteří výcvik přímo řídí, což konstatuje rovněž zhodnocení výsledků minulého výcvikového roku.

Proto se i v tomto článku zmíním o hlavních zásadách zatarasování nepřítele.

Podle taktického určení jsou minová pole ochranná, obranná, přehradná, rušivá a klamná.

Ochranná minová pole se zřizují k přímé obraně malých jednotek, palebných postavení, k zajištění systému zátarasů např. k zajištění jaderných min. Tyto jednotky se zřizují ze své základní dávky min nebo z místního skladu jednoduchým způsobem kladení za použití snadno zjistitelných protitankových, protipěchotních a nebo signálních min. Výhodné je použití americké miny M-18.

Obranná minová pole se zřizují k zabránění pronikání nepřítele mezi obranná postavení, k zesílení vlastní obrany jednotlivých postavení a k usměrnění protivníka do postřelovaných prostorů. Plánuje se stupeň divize a vyšší. Minimální hloubka obranného minového pole je 100 m při taktické hustotě pole 1 PT a 2 PP/bm, kdy asi 5 % PT min je zajištěno proti zvednutí.

Protipěchotní minová pole obranná se zřizují s minimální hloubkou 50 m při taktické hustotě minového pole 1 střepinová a 2 tlakové protipěchotní miny na bm.

Obranná minová pole jsou zřizována jako spěšně kladená, zřizují-li je vševojskové jednotky a nebo standardním způsobem, zřizují-li je ženijní jednotky. Pro tento typ minových polí mohou být použity všechny typy min, chemické miny jen se souhlasem nadřízeného velitelství.

Přehradná minová pole se zřizují k usměrnění, zpomalení nebo zastavení protivníka a mají obránci poskytnout čas k přípravě protizteče. O jejich použití a plánování rozhoduje velitel armádního sboru a výše, velitel divize jen ve výjimečných případech.

Tato minová pole mají hloubku u protitankových polí minimálně 300 m o taktické hustotě minového pole 3 PT a 6 tlakových PP min na bm, u protipěchotních minových polí minimálně 120 m a hustotě 2 střepinové a 4 tlakové protipěchotní miny na bm — z toho až 20 % protitankových min se zajišťuje proti zvednutí. V přehradních minových polích se používají všechny typy min, včetně signálních. Jsou v nich i chemické miny, např. M-23.

Zřizují se podle plánu zátarasů standardním způsobem a má být zabezpečeno jejich nepřetržité pozorování.

Rušivá minová pole zřizuje nepřítel při odchodu jeho vlastních vojsk a při vedení boje v zabezpečovacím pásmu. Zřizují se na komunikacích, v silničních uzlech, na přístupech k vodním překážkám a k zaminování předpokládaných prostorů k rozmístění protivníka s cílem zastavit jeho protivníka, dezorganizovat jej a zabránit mu ve využití výhodných prostorů a komunikací.

Tento typ minových polí používají i diverzní jednotky v týlu protivníka. Za rušivá minová pole se považují i ostatní typy minových polí, zanechaných po odchodu vojsk v týlu protivníka.

O použití rušivých minových polí rozhoduje stupeň polní armády. Mohou se v nich použít všechny druhy protitankových, protipěchotních i protidopravních min, ručně kladené miny se zpravidla zajišťují proti zvednutí.

Tato minová pole zřizují většinou ženijní jednotky ručním způsobem, v týlu protivníka se využívá možnosti rozhozu min z letounů — např. miny BLÚ 45 D, které mají bezdotkový rozněcovač na elektromagnetické impulsy.

Klamná minová pole se vyskytují nejčastěji v obraně ve spojení s ostatními typy minových polí. Označením se nemají lišit od skutečných minových polí a jednotky nepřítel je musí jako takové respektovat. Zásady zřizování klamných minových polí jsou obdobné jako v naší armádě.

Tímto souhrnem chci doplnit nebo upřesnit údaje v článku plk. ing. Hodbodě „Možnosti mechanizované divize NSR při ženijním zabezpečení budování PTO“ ve VM č. 10/71 str. 71-72, který shrnuje poznatky pouze z předpisů Bundeswehru. Vzhledem k tomu, že na našem zájmovém směru působí současně útvary a svazky armády USA, která je řídicí silou NATO, je nutné pro naše velitele a štáby vycházet ze zásad zatarasování armády USA.

Způsoby zřizování minových polí vychází ze základního standardního způsobu, který rozeberu podrobně, protože jeho poznání je podle mého názoru rozhodující a od našich předchozích poznatků kvalitně odlišné. Kromě standardního způsobu se kladou miny do jednotlivých řad a jednotlivé miny.

Standardní způsob zřizování minového pole se používá ke zřízení obranných a přehradných minových polí. Skládá se zpravidla z jednoho nepravidelného minového pásu, označeného JOE a z několika pravidelných minových pásů, označených písmeny A, B, C (při zvětšeném počtu minových pásů dalšími písmeny D, E, F, G, H, I, J, K). Pojem minový pás je v anglické terminologii používán, ale lépe by vyhovoval termín minový dvojřad. Budu se proto v tomto článku držet již zvláště termínu ve zpravodajských informacích.

Pro názornost je příklad minového pole, zřízeného standardním způsobem, uveden na obrázku 1.

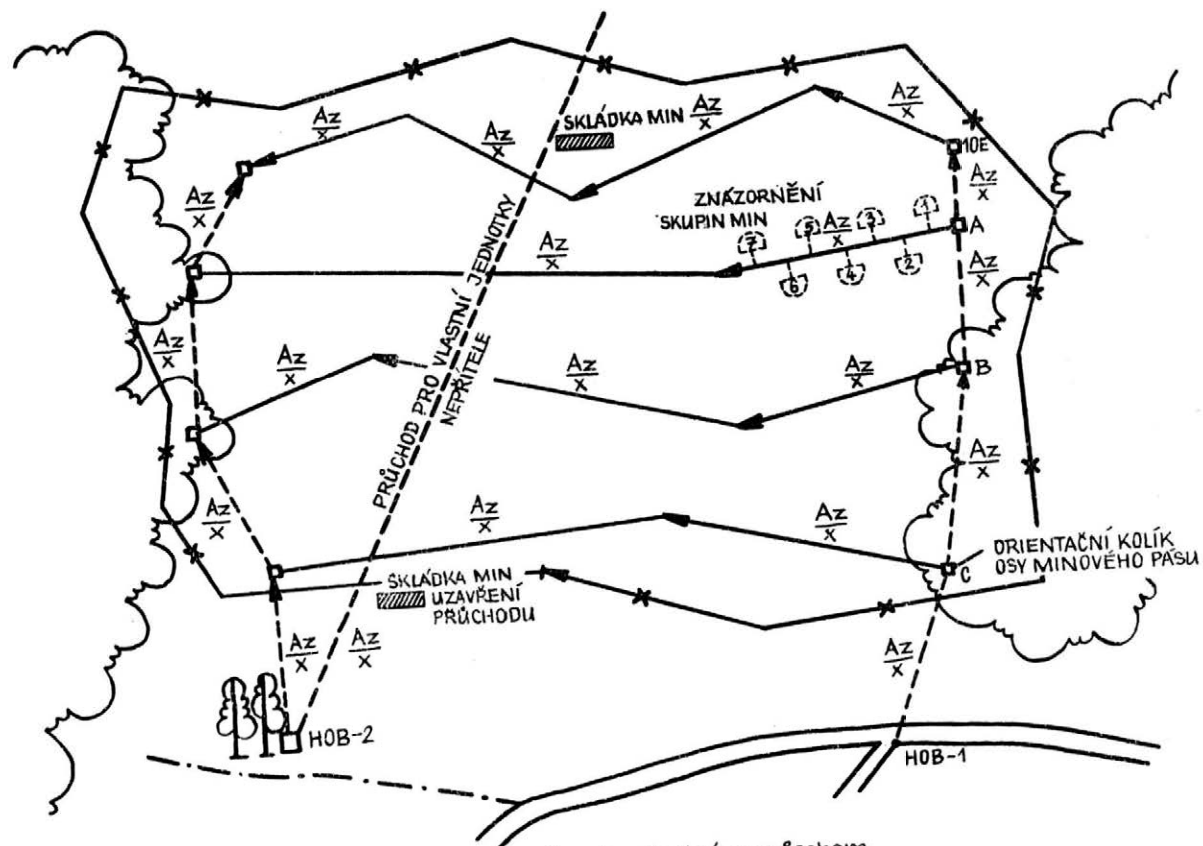
Při ručním kladení je základní jednotkou minového pole skupina min rozmístěných v půlkruhu o poloměru 2 kroky (1,5 m). Maximální počet ve skupině je 5 min, z toho základní minou u PT minového pole je vždy TP mina, která může být doplněna různým počtem PP min. U PP minového pole je základní minou snadno rozlišitelná mina, která je obdobně doplněna několika dalšími PP minami.

Skupiny jsou na jednotlivých řadách kladeny od osy minového pásu na 3X (tj. 2,25 m) a vždy střídavě v přední řadě min a v zadní řadě min, vzdálenost mezi nimi na jedné řadě je 6X. Číslování skupin je znázorněno na obrázku 1 u řady A.

Z hlavních nepřátelských min používaných v armádě USA je nutné zdůraznit u PT min typy M-15, M-19, a M-21, které jsou zavedeny částečně i do výzbroje ženijního vojska Bundeswehru. U PP min si pozornost zaslouží nová střepinová mina M18 A 1 a nekovová M-14. Nelze ani podceňovat zavedenou chemickou minu M-23.

Údaje o těchto hlavních typech min jsou uvedeny v tabulce 1.

K zatarasování v hloubce obrany protivníka z letounů se používá skříňová puma typu CDU 33A, která se skládá z kazety s 10 zásobníky, naplněnými protidopravními minami typu BLÚ 45 D. Celkem je v jedné skříňové pumě 30 min. Na letoun lze připevnit 10 pum.

Obr.1. Schéma minového pole zřízeného standartním způsobem

Tabulka 1

Protipěchotní miny				
Označení miny	Celk. váha v kg	Váha trhaviny v g	Rozměry v mm	Poznámka
M-18 Al	1,6	360	230×90	Střepinová z plast. hmoty
M-14	0,130	30	ø 55×40	

Protitankové miny				
Označení miny	Váha v kg		Aktiv. tlak (kg)	Rozměry (mm)
	miny	trhaviny		
M-15	13,6	10,0	140—180	ø 330, v = 120
M-19	12,7	9,5	160—230	330×330, v = 94
M-21	8,5	4,8	150	ø 230 v = 114
Chem. miny	Váha v kg			
	miny	náplně		
M-23	10,5	OLVX 5,2	—	ø 320, v = 124

Z uvedených údajů vyplývá, že v armádě USA i ostatních armádách NATO jsou prostředky k zatarasování všech druhů plně rozvíjeny. Zvláště v posledních letech zaznamenal vývoj protipěchotních i protitankových min podstatné konstrukční a materiálové změny, zejména v rozvoji nekovových min.

Způsoby zřizování minových polí vytváří složitý systém zátarasů o značných hloubkách, náročný na překonávání.

Odtarasování nepřátelských výbušných zátarasů je jedním z důležitých úkolů ženijního zabezpečení vševojskového boje, který je rozhodující k udržení vysokého tempa a plynulosti pohybu jednotek, útvarů a svazků v průběhu útočné operace.

K překonání nepřátelských výbušných zátarasů se v zátarasech zřizují průchody. Počet, způsob a dobu zřizování průchodů určuje velitel divize (pluku).

Průchody ve vlastních zátarasech se zřizují před zahájením útoku divize ručně a v nepřátelských zátarasech těsně před útokem zpravidla trhavinami. Průzkum nepřátelských zátarasů se provádí před zahájením útoku.

Průchody zřizují organické, popřípadě přidělené ženijní jednotky divize, a ženijní jednotky divize, která je v dotyku s nepřítelem. Při útoku z chodu jsou průchody v minových polích před předním okrajem nepřátelské obrany zřizovány tanky s návěsnými odminovacími prostředky. Pro druhé sledy rozšiřují tyto průchody ženijní jednotky.

Odminovací prostředky se v době přípravy útoku skrytě rozmisťují ve výhodných místech, poblíž pochodových os, určených pro tankové nebo motostřelecké jednotky. Při zahájení útoku, pod ochranou dělostřelecké palby úto-

čících tanků 1. sledu, vyrazí do předpokládaného prostoru nepřátelského minového pole se spuštěným mechanickým odminovačem. Jsou-li opatřeny rovněž výbušným odminovačem, začínají jeho rozvíjení až po zjištění první nepřátelské miny. Po odpálení výbušného odminovače vzniká průchod o průměrné šířce 5 m a délce 100 m. Takto vytvořený průchod je nutno vždy prověřit na přítomnost rozhozených min a dle bojové situace jej vytyčit.

Je-li tank opatřen pouze mechanickým odminovačem, vytváří pouze kolejový průchod před každým pásem tanku o šířce 70 cm. Miny s nárazovým rozněcovačem odminuje v celé šíři tanku. Jízdou dvou tanků s mechanickým odminovačem lze vytvořit širší průchod o šířce stop před každým pásem tanku 1,4 m.

K rychlému zřizování průchodů se používá raketový odminovač ROD-200, který odpálením táhlé nálože může zřít v minovém poli průchod o šířce 3,7 až 4,5 m podle typu nepřátelských min a délce 90 až 100 m. Dostřel rakety s táhlou náloží je 180 až 190 m, proto je velmi důležité správné určení přivrácené hranice minového pole. Je-li minové pole hlubší, lze průchod vytvářet postupně — v tomto případě je nutné zesílení zajištění raketového odminovače palbou prvosledových jednotek.

Na vedlejších směrech neb při nedostatku odminovacích prostředků lze průchody zřizovat i ručním způsobem pomocí minových bodců a minových hledáček nebo razit průchody pomocí ručně vysunované táhlé nálože.

Při útoku v hloubce nepřátelské obrany se průzkum zátarasů provádí pomocí mechanických odminovačů — nejlépe mechanického odminovače — vyorávače. K průzkumu je potřebné mít lehčí mechanický odminovač, který by včas zjistil nepřátelské miny a umožnil velitelům prvosledových jednotek včas vyslat k vytvoření průchodů odminovací prostředky.

Po zjištění se průchody v minových polích v hloubce nepřátelské obrany, není-li možné je obejít, zřizují pouze odminovacími prostředky.

K propuštění vojsk průchody ve výbušných zátarasech, zvláště před předním okrajem, se organizuje pořádková služba.

Pořádkovou službu u průchodů drží zpravidla ženijní jednotky, které průchody zřizovaly. Do každého průchodu se vysílá pořádková hlídka, která průchod vytýčí pomocí soupravy vytyčovací prostředků SVP-1, řídí průchod jednotek průchodem, chrání průchod a je-li nutné, musí být připravena průchod uzavřít pomocí minové uzávěry.

Po projití prvosledových jednotek se ponechávají průchody pouze na plukovních a divizních osách, které se podle potřeby rozšiřují zpravidla pomocí táhlých náloží a ohrazují se drátěným plotem. Ostatní průchody se uzavírají a pořádkové hlídky se z nich stahují.

Způsob a dobu stažení ženijních jednotek z průchodů a počet průchodů, které budou ponechány, určuje nadřízený ženijní náčelník.

Vybavení vševojskových svazků odminovacími prostředky umožňuje u tankové divize zřízení 34 průchodů a u motostřelecké divize 26 průchodů o stejné šířce.

Zvýšená možnost odtarasování u tankové divize, kde prakticky lze vytvořit 1 průchod na každou prvosledovou rotu, zabezpečuje rychlé proniknutí tankových útvarů přes nepřátelské zátarasy a dosažení vysokého tempa útoku.

Hlavní důraz při zatarasování a při vytváření silně zatarasených prostorů klade nepřítel na použití jaderných min, které budou základem každého silně zataraseného prostoru.

Používání jaderných min plánuje armáda USA ve všech druzích bojové činnosti s důrazem na ničení komunikačních uzlů, železničních a silničních tunelů, železničních tratí, přehrad, mostů, odolných podzemních objektů, obranných postavení a prostorů. Podle amerických předpisů tvoří jaderné miny základ celkového plánu zátarasů a jsou nejdůležitějším prostředkem zatarasování.

Jaderné miny se kladou jednotlivě nebo slouží k zřizování jaderných minových pásů a jaderných uzlů zátarasů.

Jednotlivě položené jaderné miny slouží k ochraně bojových sestav na stycích a bocích při odrážení protiztečí a protiúderů. Důležitou zásadou, která je při našich cvičeních podceňována je, že je kladou i diverzní skupiny nepřítel v našem týlu k zabránění přísunu našich záloh.

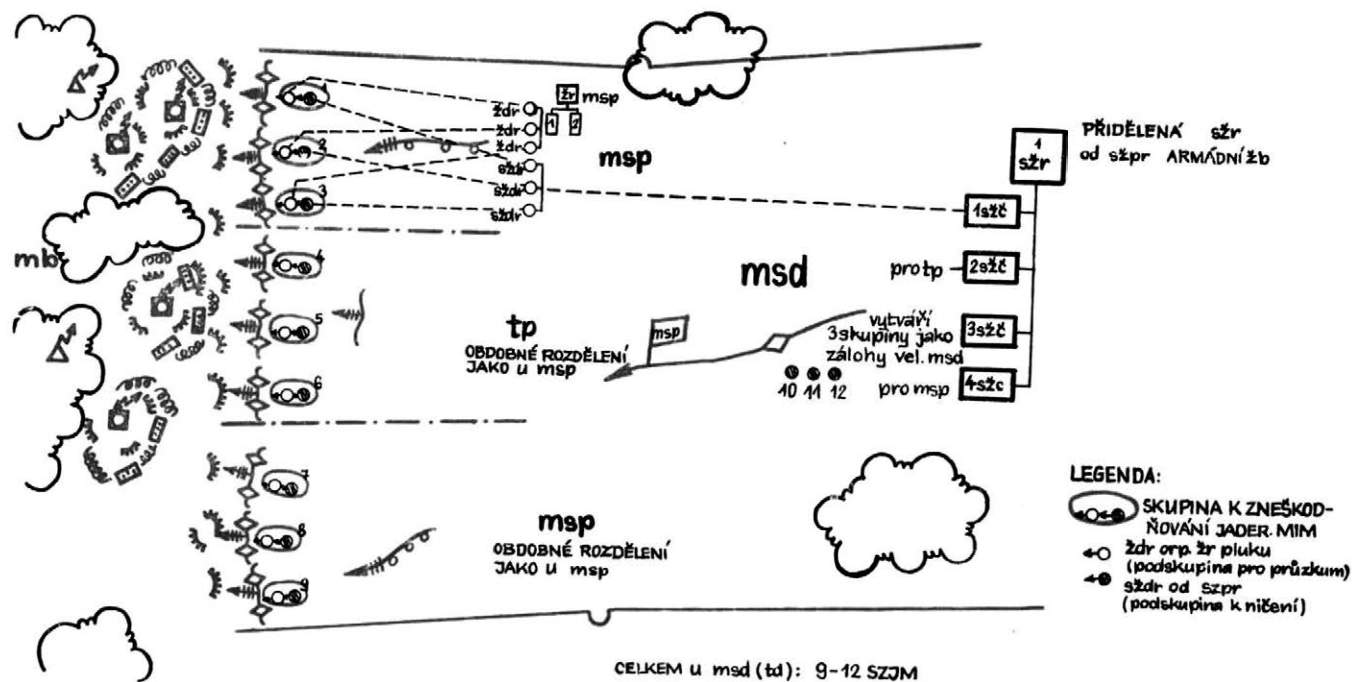
Jaderné uzly zátarasů bude nepřítel zřizovat k vytvoření silně zatarasených prostorů s velkým rozrušením terénu a jeho radioaktivním zamořením, aby tak zabránil jeho ovládnutí protivníkem. K řízení jaderných uzlů zátarasů se používá podle taktické situace a důležitosti prostoru jedna nebo několik jaderných min, které budou doplněny množstvím klasických zatarasovacích prostředků.

Určitou zvláštností je jaderný minový pás, který je vytvořen na území NSR, podél naší státní hranice a hranice NDR s cílem zastavit útočící vojska protivníka. Dále bude zřizován na důležitých strategických směrech k vytvoření souvislého a radioaktivně zamořeného pásma o hloubce několika desítek km. Hustota jaderných min v tomto pásu může být jedna až tři jaderné miny na 1 km fronty, podle důležitých komunikací nebo směrů až pět jaderných min na 1 km fronty.

Ve výzbroji ozbrojených sil NATO je v současné době zavedeno 13 typů jaderných min. Pro úplnost jsou u známých jaderných min jejich hlavní data uvedena v tabulce 2.

Tabulka 2

Typ a druh jaderné miny	Ráž jaderné náplně v kt	Hmotnost trhaviny v kg	Celková hmotnost v kg	Rozměry (cm)	
				délka	průměr
neřízené: XM-129	0,02	10	27	70	30
řízené, hlavňový typ M-50	1	27	72	—	20
řízené, kulovitý typ M-59	0,09–0,5– 2,5–9–28–47	272	až 770	149	76
XM-55	0,5	85	cca 400	170	56
XM-125	2–10–30	300	680	100	76
XM-127	0,75–2,5–11	25	136	90	35

Obr. 2. Varianta vytváření SZJM u motostřelecké divize

Ozbrojené síly NATO předpokládají použití uvedených i dalších typů jaderných min již v počátečním období války při boji v zabezpečovacím pásmu i v průběhu vedení boje a operace. Cílem bude zadržet a zpomalit postup útočníka, omezit jeho manévr již v počáteční útočné operaci a vytvořit tak vhodné podmínky k zasazení úderu dalšími zbraněmi hromadného ničení a klasickými zbraněmi.

Za útoku budou jaderné miny používány omezeně a převážně typy M-50, XM-55 a XM-127, které budou většinou kladeny na povrchu nebo jen do malých hloubek. Jaderné miny budou především použity k podpoře boje vzdušných výsadek, při boji se zálohami a druhými sledy protivníka. Jejich účinek přitom nesmí ohrožovat vlastní zámysl a průběh bojové činnosti.

V obraně bude nepřítel používat jaderné miny ve větším rozsahu k zesílení účinnosti terénních překážek, k usměrnění vojsk protivníka a jeho zpomalování nebo přehrazení průlomů. Zvláštní význam je přisuzován jaderným minám při obraně vodních překážek.

Při ústupu plánuje nepřítel použít jaderné miny k zdržování protivníka a k umožnění budování obrany v dalších prostorech. I zde se předpokládá použití jaderných min již na vzdálených přístupech k vodním překážkám a v úsecích přepravy a to i o větší ráži, aby zastavily přepravu protivníka na několika přepravištích současně.

V týlu protivníka se plánuje použití jaderných min zejména XM-129 a M-50, případně i XM-127 k zatarasení směrů a přerušení komunikací, k ničení důležitých objektů a k ničení vojsk a jejich prostředků ve shromaždištích a při přesunech.

Na teritoriu protivníka budou jaderné miny hlavně XM-129 a M-50 klást diverzní skupiny dopravované buď shozem z letadel nebo i pronikáním po zemi.

Zprávy o jaderných zatarasech se získávají operačním nebo taktickým průzkumem všemi druhy průzkumu. Tyto druhy průzkumu pak doplňují údaje ženijního průzkumu jak ženijních jednotek prvosledových svazků, tak ženijních jednotek zařazených do skupin k zneškodňování jaderných min.

Velitelé všech stupňů musí usilovat o to, aby jejich jednotky zneškodnily jaderné miny dříve, než je nepřítel mohl zpohotovit a nebo aktivovat. Proto musí vést jednotky k tomu, aby se jaderných min, roznětových stanovišť a jednotek ochrany jaderných min včas zmocnily a zneškodnily je. Současně je třeba rychlou a rozhodnou činností ničit jednotky pro kladení jaderných min i sklady jaderné munice.

Tyto úkoly plní zpravidla předsunuté odřady nebo taktické vzdušné výsadky v součinnosti s ostatními druhy vojsk.

K průzkumu a vlastnímu zneškodňování jaderných min jsou do sestavy vojsk začleňovány skupiny k zneškodňování jaderných min. Jejich počet závisí na množství zjištěných nebo předpokládaných jaderných min v pásmech činnosti a na silách a prostředcích, které jsou k dispozici.

Zpravidla se skupina k zneškodňování jaderných min organizuje u každého prvosledového praporu. Kromě toho se vytváří 1—3 skupiny s vrtulníky jako záloha velitele vševojskového svazku. Nebude-li možno tuto zálohu za všech bojových situací v plné míře organizovat, je nutné vytvořit alespoň jádro skupin ze ženijních jednotek, zejména ze speciálních ženijních jednotek. Tato záloha může být použita k nahrazení ztrát, způsobených v bojových sestavách skupin k zneškodňování jaderných min u prvosledových praporů, k zabezpe-

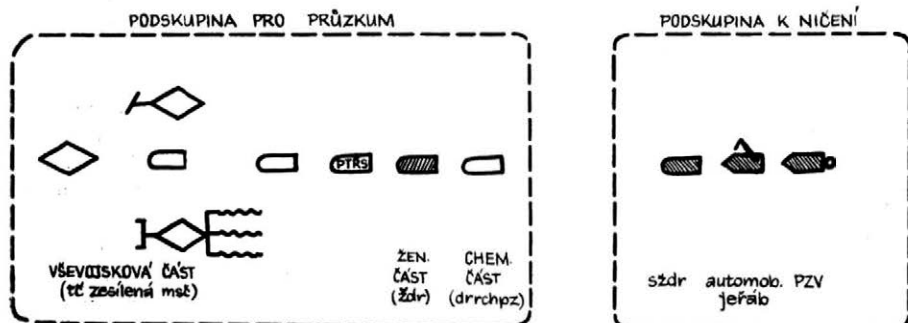
čení zasazování druhého sledu i k ničení jaderných min, položených v našem týlu.

Do skupiny k zneškodňování jaderných min se kromě vševojskových jednotek zařazují ženijní jednotky a to jak organické ženijní roty pluku, tak jednotky speciálního ženijního praporu.

V útočné operaci se předpokládá posilovat každý vševojskový svazek jednou speciální ženijní rotou a každý pluk jednou speciální ženijní četou.

Příklad varianty vytváření skupin k zneškodňování jaderných min u motostřelecké divize je uveden na obr. 2. Možný počet skupin u svazku je 9 až 12.

Příklad organizace skupiny k zneškodňování jaderných min je uveden na obr. 3, z něhož vyplývá, že do skupiny mohou být zařazeny:

Obr. 3. Příklad organizace SZJM

— motostřelecká četa zesílená tanky nebo tanková četa, zesílená motostřeleckými jednotkami, kde tanky jsou vybaveny návěsnými odminovacími prostředky,

- děla, bojová vozidla s PTRS nebo BzK,
- družstvo radiačního a chemického průzkumu,
- jedno až dvě ženijní družstva, z toho jedno je organické ženijní roty pluku, druhé od speciálního ženijního praporu.

Podle velikosti a významu zataraseného prostoru může být skupina k zneškodňování jaderných min až v síle roty. Skupině velí vševojskový velitel, zpravidla velitel zařazené tankové nebo motostřelecké čety.

Skupina k zneškodňování jaderných min se skládá z podskupiny pro průzkum a podskupiny k ničení — pro úplnost rozeberu úkoly těchto podskupin podrobněji.

Jádro podskupiny pro průzkum tvoří vševojskové jednotky, ženijní část podskupiny tvoří ženijní družstvo organické ženijní roty. Velitelem podskupiny je vševojskový velitel — zpravidla je i zástupcem velitele skupiny. V některých případech lze tyto funkce sloučit.

Úkolem podskupiny pro průzkum je

- zničit jednotky ochrany v prostoru položení jaderné miny,
- v součinnosti a pod ochranou palby začleněných vševojskových jednotek zřizovat průchody v ochranných minových polích a i jiných zátarasech,
- prozkoumat a označit místo možného výskytu jaderných min.

Podskupina postupuje do prostoru pravděpodobného položení jaderné miny energicky v závislosti na konkrétní taktické situaci, zpravidla na čelech bojových sestav rot a praporů v úzké součinnosti s jednotlivými prvky bojové sestavy a za plného využití palebné podpory. Mechanické odminovače nebo ženijní družstvo pod ochranou palby vševojskové části podskupiny vytváří průchody v ochranných minových polích.

Po proniknutí na místo položení jaderné miny zjišťuje ženijní družstvo v součinnosti s družstvem radiačního a chemického průzkumu jadernou minu podle demaskujících příznaků. Po jejich zjištění je nutné nejdříve vyhledat a přerušit anténní přívod nebo přívodní vodiče, aby nemohlo dojít k aktivaci miny radiovými povely, zničit kabelové komory a označit místo uložení jaderné miny.

Dále plní úkoly spojené s ničením roznětových pracovišť. Jako výhodný způsob zarušení možnosti příjmu rádiových povelů se osvědčuje použití několika vysílačů místního rušení, umístěných v prostoru studny s jadernou minou.

Přes značný rozvoj vědeckotechnické revoluce se nám osvědčila u vybraných vojáků i lidová metoda „proutkaření“, kdy výsledky byly skoro 90 %.

Podskupina k ničení, kterou tvoří speciální ženijní družstvo doplněné ženijní technikou jako automobilní jeřáb, pojízdný zemní vrták a další, postupuje v sestavě skupiny k zneškodňování jaderných min v bezpečné vzdálenosti za podskupinou pro průzkum. Tato vzdálenost závisí na taktické situaci a na členitosti terénu a volí se tak, aby podskupina nebyla ohrožena a ničena palbou ručních zbraní jednotek ochrany jaderné miny. Boje o prostor jaderné miny se účastní výjimečně.

Podskupina k ničení zneškodňuje jaderné miny buď jejich poškozením nebo zničením — jaký je v tomto rozdíl?

Cílem poškození jaderné miny je přerušit příjem signálů k roznětu jaderné miny, které jsou předávány buď rádiem nebo po vodičích.

Cílem ničení jaderné miny je poškodit obal a zničit roznětové zařízení.

Úkolem podskupiny je

a) u nezasypané studny

- zneškodnit nástrahy a nálože položené na ochranu jaderné miny,
- u označených studní otevřít poklopy,
- zneškodnit jadernou minu speciálním náloživem,
- zjistit stupeň radioaktivního zamoření v místě zničení jaderné miny,
- vytýčit průchod v prostoru zneškodňované jaderné miny,

b) u zasypané studny

- zřídit vrt souběžně se studnou a vypočítat velikost nálože,
- jadernou minu zneškodnit speciálním náloživem,
- v dalším jsou úkoly obdobné jako ad a).

Obdobně se postupuje u zaplavené studny s tím rozdílem, že se do studny spouští potápěč.

Bližší technické způsoby řeší příslušné předpisy.

Pokud do skupiny k zneškodňování jaderných min není přiděleno speciální ženijní družstvo, plní úkoly podskupiny k ničení ženijní část podskupiny pro průzkum.

Skupina k zneškodňování jaderných min začleněná v taktickém vzdušném vysadku, který je zpravidla vysazený na hranicích jaderných zátarasů, se v jeho sestavě rychle vysunuje do prostoru položení jaderných min. Výsadek prostor

obsazuje, ničí roznětová stanoviště a jednotky ochrany jaderných min a pod jeho ochranou plní úkol sama skupina.

Skupiny k zneškodnění jaderných min, začleněné v předsunutých odřadech, postupují v pochodových sestavách odřadů a jsou připraveny k okamžitému vysunutí do prostoru, kde byly zjištěny jaderné miny.

Brání-li jaderné zátarasy značné nepřátelské síly, pak vševojsková část skupiny se účastní boje s nimi spolu s předsunutým odřadem. Vlastní činnost skupina zahajuje až po zničení nepřátelských jednotek.

Výjimečně mohou skupiny k zneškodňování jaderných min postupovat za průzkumnými skupinami a plnit stanovené úkoly ještě před příchodem hlavních sil předsunutých odřadů.

Úkol odtarasování a překonávání silně zatarasených prostorů zahrnuje komplex překonávání výbušných a jaderných zátarasů. Každý z těchto typů zátarasů má daný taktický nebo takticko-operační význam.

V článku úmyslně jsem neřešil překonávání nevýbušných zátarasů a rozrušených prostorů po výbuchu jaderných min, neboť tato témata spadá spíše do zabezpečení pohybu a svou složitostí by vyžadovala samostatný článek.

Vážnost úkolu odtarasování a překonávání silně zatarasených prostorů vedla velení naší armády k zvýšení úsilí v tomto směru i v oblasti bojové přípravy.

Můžeme tedy zodpovědně říci, že odtarasování, především pak otázkám vyhledávání a zneškodňování jaderných min i přes obtížnost této problematiky je věnována náležitá pozornost.

Proto naše armáda sleduje veškerou činnost nepřítele s důrazem na zabezpečovací pásmo a přední bojovou zónu v příhraničním prostoru se zaměřením na všechny údaje o jaderném minovém pásu.

Počáteční období války

Druhá světová válka, rozpoutaná imperialistickými státy, způsobila národům světa nesmírné oběti a strádání. Měla za následek ztrátu 50 milionů životů a ohromné materiální ztráty. Zvláště velké ztráty v této válce přinesl sovětský lid, který rozhodující měrou přispěl k rozdrčení imperialistických agresorů a k osvobození národů světa z fašistické poroby.

Dnes se však znovu stáváme svědky toho, že mezinárodní imperialismus v čele s USA rozpoutává válečnou hysterii. V největších kapitalistických státech se vede zběsilý závod ve zbrojení, připravují se nová válečná dobrodružství. Nepřekonatelnou překážkou pro podněcovatele války je Sovětský svaz.

Kolem SSSR se sjednocují všechny síly socialismu, míru, pokroku a demokracie. KSSS, jakož i ostatní bratrské strany, vynakládají ohromné úsilí k tomu, aby zmařily záměry imperialistů, uchránily socialistické vymoženosti, zabezpečily budování socialismu a komunismu.

„Na ochranu socialistických vymožeností“ — řekl L. I. Brežněv na mezinárodním poradě komunistických a dělnických stran — „je třeba i síla a to síla nemalá“. Tvoří ji stále rostoucí obranná síla socialistických států a především vysoká bojová pohotovost a bojeschopnost Sovětské armády a námořnictva, jakož i ostatních armád států účastníků Varšavské smlouvy. Pro jejich přípravu k od-

ražení imperialistické agrese má veliký význam pečlivé studium zkušeností minulé války, zejména jejího nejsložitějšího období — období vstupu do války. Každá válka, ovlivněná řadou sociálně politických a historických podmínek, měla svůj specifický charakter. „Válka“ řekl V. I. Lenin, „je věc přepestrá, různorodá a složitá“. Spleť nesčíslných politických, ekonomických, vojenských, zeměpisných a jiných faktorů, vytvořila neobyčejně různorodé rozmanité způsoby přípravy a vstupu do války. V soudobých válkách se zkomplikovala situace zejména zatahováním desítek zemí v různých částech světa do tenat války, což se dotýkalo životních zájmů národů.

Historická zkušenost ukazuje, že vstup států do války nebyl jednorázovým aktem, ale představoval určité období, jež bylo charakteristické některými událostmi, které se lišily od následných válečných operací. Souběžně se začátkem války se v tomto období realizoval celý systém politických, ideologických a hospodářských opatření spojených s přechodem států z mírového období do válečného. Proto se ne náhodou ve válečné historické a teoretické pojednáních vstup států do války odděloval do zvláštního období. V různých zemích nazývali je různě: „První období války“, „první fáze války“, „vstupní období války“, „přípravné operace“ atd.

Problém zahájení války a vedení prvních operací již dávno upoutává zájem vojenských činitelů, teoretiků a historiků. Problematika počátečního období války byla v sovětském vojenském odborném tisku mnohokrát rozebírána z hlediska teoretického a vojenskohistorického. Možné aspekty této složité činnosti byly osvětleny v řadě prací a statí z historie druhé světové války a Velké vlastenecké války. Avšak i dnes je nutné tuto důležitou oblast historických zkušeností dále hluboce a všestranně teoreticky zkoumat. Historikové — naznačuje ministr národní obrany maršál SSSR Grečko — musí udělat ještě mnoho pro to, aby poskytli své vědecké metody vyčerpávající objasnění velkého a složitého problému souvislého s počátkem minulé války. Je nad čím se ještě stále zamýšlet. Historie mluví o mnohém i pro současnost.

Na základě připomínek ministra národní obrany vykonala akademie generálního štábu mnoho práce v oblasti zkoumání a zveřejnění materiálů o přípravě a vstupu řady největších kapitalistických států, jakož i SSSR do druhé světové války. Na základě poznatků z výzkumu, rozeberu v tomto článku **některé podle mého názoru nejsložitější otázky vstupu států do války**, krátce se zmíním také o **předválečných názorech na počáteční období**, jeho zvláštnostech ve válkách mezi imperialistickými státy a o **charakteristických rysech počátečního období Velké vlastenecké války**.

Předválečné názory na způsoby vstupu do války a charakter počátečních operací nejsilnějších buržoazních států

Ve svých plánech příprav na druhou světovou válku hledali političtí a vojenská vládce imperialistických štábů „recepty“ k vítězství nad svými protivníky. Rozpracovávali různé druhy doktrín, plánů a strategických koncepcí. Zvláštní místo v plánech imperialistů zaujímala příprava války proti SSSR s cílem likvidovat socialistické zřízení a restaurovat v SSSR kapitalismus.

Reakční kruhy Anglie, Francie, USA soustřeďovaly všechno úsilí k tomu, aby usměrnily snahy agresivních štábů (Německa, Japonska) směrem na SSSR. Kalkulovaly s tím, že splnění jejich záměru jednak uspokojí uchvatitelské choutky fašistických států na SSSR a také maximálně tyto státy oslabí, čímž zachrání své koloniální panství. V téže době vládnoucí síly Německa a militaristického Japonska, které sledovaly tentýž cíl — boj s komunismem a zničení Sovětského sva-

zu, se jej snažily dosáhnout rychlým zvýšením svého vojenskohospodářského potenciálu a zlepšením strategického postavení na účet okupace sousedních států a oslabením politické, ekonomické a vojenské síly USA, Anglie a Francie. Na tomto základě se rozpoutal nezadržitelný hon ve zbrojení v obou imperialistických koalicích.

Během dvou předválečných desetiletí podstatně stoupl počet států a zlepšila se kvalita nové vojenské techniky a zbraní, což zajistilo prudký růst bojových možností sil, podstatně zvýšilo jejich palebnou sílu, donosnost a způsoblost k hromadným úderům do velké hloubky. Vydržování početných a dobře vybavených ozbrojených sil v mírové době, možnost jejich rychlého uvádění do bojové pohotovosti, realizace systémů mobilizace umožňovaly v krátké době velmi značně zvýšit vojenskou sílu států a jejich schopnost pružně reagovat na změny politické situace.

To vše vytvářelo reálné předpoklady států pro změny způsobů zahájení války a umožňovalo za příznivé situace již v samotném jejím začátku realizovat velké operace s konečnými cíli. Proto v řadě silných kapitalistických států, zvláště v Německu a Japonsku, začaly rozpracovávat nejrůznější teorie a strategické koncepce, předpokládající maximální aktivizaci válečných operací od samého začátku války. Našly svůj výraz v oficiálních vojenských doktrínách těchto států a rozhodně ovlivnily zpracování operačně strategických plánů vedení války.

Agresivní strategie států fašistického bloku

Vojenské doktríny a strategické koncepce států fašistického bloku (Německa, Japonska, Itálie) měly ostře vyhraněný agresivní charakter. Vojenskoekonomický potenciál těchto zemí značně pokulhával za celkovým potenciálem jejich pravděpodobných protivníků. Proto se političtí a vojenská vládce uvedených států snažili vyřešit rozpor mezi velkými vojenskopolitickými cíli války a omezenými vojenskoekonomickými možnostmi svých zemí vedením bleskových válek. To způsobilo krajní avanturismus v teorii a praxi vedení války. Úloha válečné teorie spěla k vyhledávání „tajemství vítězství“, k rozpracování zvláštních metod vedení války, pomocí kterých by bylo možné porazit potenciálně silnějšího protivníka. V souvislosti s tím se prvořadý význam přikládal včasné přípravě země a ozbrojených sil k válce, v předem stanovené lhůtě překvapivému napadení, ale také

otázkám pečlivé přípravy a vedení počátečních operací, které měly buď definitivně nebo alespoň předběžně rozhodnout o výsledku války. Základ vojenskoteoretických názorů fašistického Německa spočíval ve smutné proslulé doktríně „totální války“ a strategii „bleskové války“ vypracované na bázi politických a ideologických zásad fašismu s jeho programem rozšíření „německého životního prostoru“ porobením sousedních států, později Sovětského svazu a postupného uchvácení světové nadvlády. Vláda fašistického Německa teoreticky počítala, že válka za světovou nadvládu bude celkově zdoluhavá. V jejím průběhu se předpokládalo ničit protivníky postupně jednoho po druhém v bleskových taženích v určených časových úsecích. Postupné zničení protivníků a ovládnutí jejich území mělo zabezpečit postupné zvyšování vlastního vojenskoeconomického potenciálu. Za důležitý předpoklad úspěchu „bleskové války“ při napadení jednotlivých států považovala zahraničně politickou izolaci a vnitropolitický rozklad země, která jako oběť agrese byla na řadě. Rozhodující význam k dosažení cíle války byl přikládán zničení hlavních uskupení pozemních vojsk, vojenských, vzdušných a námořních sil, narušení nebo zmaření mobilizace a strategického rozvíjení ozbrojených sil protivníků a tím předurčování příznivého postupného průběhu a výsledku války. Zvláštní úloha se přikládala prvnímu nenadálému hromadnému úderu, jehož ničivá mohutnost měla v prvních hodinách a dnech války otřást celým obranným systémem protivníka, dezorganizovat jeho státní a vojenské řízení. Vpád se předpokládá bez vyhlášení války. Dosažení nenadálého a mohutného úderu se zajišťovalo základními mobilizačními opatřeními a rozvíjením ozbrojených sil již v předmobilizačním období. Vedoucí silou při prvním úderu a vedení počátečních operací mělo být letectvo a tanková vojska.

Podobně jako fašistické Německo považovalo i Japonsko za rozhodující prvek ve válce proti Sovětskému svazu a svým imperialistickým konkurentům nenadálé napadení a jejich nepřipravenost k odražení agrese.

Abý si zajistilo sílu a překvapivost prvních úderů, předpokládalo se v Japonsku, stejně jako v Německu, uskutečnění základních mobilizačních opatření a strategické rozvíjení ozbrojených sil již i v předmobilizačním období, což také bylo japonským vojenským velením vtěleno do konkrétních operačních strategických plánů vedení války v Tichém oceánu. Vedoucí úlohu ve válce proti Anglii, USA a Holandsku mělo vojenské námořnictvo, je-

hož operace měly zajistit dosažení vlády na moři na samém začátku války a společně s pozemními vojsky úspěšně splnit výsadkové operace. Za hlavní sílu při řešení těchto úloh považovalo japonské velení mohutné bombardovací svazy námořního letectva, pozemních leteckých základů a silné uskupení válečného loďstva.

Vyčkávací politika a obranná strategie států anglo-francouzského bloku

Válečné doktríny a strategické koncepce Anglie, Francie a jejich spojenců se podstatně lišily od válečných doktrin a strategie států fašistického bloku, zejména na vztahu metod zahájení války a vedení prvních operací, ačkoliv po politické stránce byly také imperialistické, expanzivní. Tyto státy disponovaly ohromným vojenskoeconomickým potenciálem, který mohl být v plném rozsahu použit v průběhu války, přikláběly se více ke strategii vyčerpání protivníka a největší vypětí sil předpokládaly ne na začátku války, ale v jejím závěru, kdy očekávaly nejvhodnější moment k rozhodným vojenským akcím.

Tyto názory vycházely z protisovětského zaměření politiky vládnoucích kruhů západních zemí a jejich snahy usměrnit agresí fašistických států proti Sovětskému svazu, aby je vzájemným bojem oslabily a v pozdější době jim mohly diktovat svou vůli. Tím byla podmíněna i vyčkávací politika států anglo-francouzského bloku, která se ve vojenské oblasti projevila obrannou strategií.

Orientace na obrannou strategii v počátečním období války se nejvýrazněji projevila ve Francii. Francouzská vojenská věda nebrala v potřebné míře v úvahu základní změny ve vojenství a jakoby ustrnula na úrovni vojenského umění první světové války. Generál De Gaulle tyto názory kritizoval a napsal: „V armádě převládala koncepce, kterou se řídili ještě do konce první světové války. Teorie poziciční války tvořila základ strategie, kterou se chtěli řídit v budoucí válce. Ta určovala organizaci vojsk, jejich výcvik, výzbroj a veškerou vojenskou doktrínu vcelku. Tyto koncepce s celkem bezvýznamnými změnami tvořily základ plánů, se kterými Francie vstoupila do druhé světové války.“

Vládnoucí kruhy Anglie s tradiční politikou nechat za sebe válčit jiné, počítaly s tím, že tíhu boje na souši přenechají svým partnerům — Francii, Polsku a dalším. Musely postupně zdolávat a v dlouhotrvající válce vyčerpávat lidské i materiální síly Německa a jeho spojen-

ců, a tak umožnit Anglii dosáhnout svých vojenskopolitických cílů s nejmenšími ztrátami sil.

V ještě větší míře byla tato politika a strategie vlastní USA. Jejich vládnoucí kruhy se rozhodly, že do určité doby se nebudou do války mezi konkurující evropské kruhy vměšovat. Připravovaly se vstoupit do války v její konečné fázi jako „třetí síla“ a opíraly se o svou hospodářskou a vojenskou sílu, využít plodů vítězství a diktovat mírové podmínky vítězům i poraženým.

Proto se západní státy na začátku války nesnažily vést aktivní bojovou činnost proti bloku fašistických států. Předpokládaly, že na pozemních válčiscích se omezení na vedení pozici války a na moři využijí převahy sil k námořní blokádě nepříteli, aby mu zabránily využívat k vedení války vnější zdroje.

Nehledě na některé zvláštnosti, byly celkové strategické názory vojenskopolitického vedení Anglie, Francie a USA na počáteční období války — postavit proti „bleskové“ válce válku vleklou, počítající s vyčerpáním protivníka a využitím času k plnému rozvinutí svého vojenskoeconomického potenciálu. Na druhé straně vládnoucí kruhy západních imperialistických států spoléhaly na to, že se jim podaří odvrátit agresi fašistického Německa od sebe, nasměrovat ji proti SSSR a s využitím vzájemného oslabení SSSR a Německa dosáhnout svých imperialistických cílů. Tak se stalo, že proti sobě stály dvě koalice spřízněných imperialistických států, které kromě svého společného cíle, tj. zničení nebo vážné oslabení SSSR, měly své specifické záměry, jejichž splnění předpokládaly dosáhnout jedna na úkor druhé. Tím se v mnohém i určovala různorodost názorů na vstup do války, na úlohu a charakter počátečních operací.

Charakteristické znaky počátečního období války na evropském a tichomořském válčiscích

Druhá světová válka mezi vytvořenými imperialistickými bloky začala 1. září 1939 napadením Polska fašistickým Německem. Postupně byly další státy, jeden za druhým, zatahovány do jejich tenat a tak se válka postupně rozšiřovala a zachvacovala nové a nové oblasti zeměkoule.

Vstup států do druhé světové války se uskutečnil postupně. Zpočátku vzplála válka v Evropě mezi fašistickým Německem a anglo-francouzským blokem, jenž zahrnoval jako spojence Polsko. Potom se ně-

mecká agrese rozšířila na balkánské státy (Řecko, Jugoslávii), která byla dovršena jejich okupací. Když si hitlerovské Německo porobilo téměř celou Evropu, napadlo se svými satelity Sovětský svaz. Začala Velká vlastenecká válka, která se stala hlavním obsahem druhé světové války. Za několik měsíců po napadení Sovětského svazu státy hitlerovské koalice, rozpoutalo Japonsko válku proti USA a jejich spojencům v Tichém oceánu. Se vstupem SSSR a USA do války, zachvátil válečný požár všechny kontinenty a nabyl světový charakter. Na všech válkách, které byly součástí 2. světové války, je možné určit její počáteční období. Charakteristické znaky tohoto období se obvykle nejvýrazněji projevují v dlouhotrvajících válkách mezi nejsilnějšími státy a koalicemi států. Proto si nejdříve všimneme charakteristických prvků počátečního období války v Evropě v letech 1939—1941 a specifických zvláštností počátečního období války v Tichomoří.

Počáteční období války v Evropě

Hlavními protivníky v evropské válce byly na jedné straně fašistické Německo a na straně druhé — dva vedoucí státy Západní Evropy — Anglie a Francie a jejich spojenec Polsko. Zvláštnost vzniku této války byla v tom, že nezačala útokem fašistického Německa na jeho západoevropské protivníky, ale napadením jejich nejslabšího spojení Polska, jehož převážná část ozbrojených sil nebyla zmobilizována a uvedena do bojové pohotovosti. Započatá válka proběhla bez koordinace úsilí západních států, což agresorovi umožnilo postupně své protivníky ničit a z války vyřazovat. Fašistické Německo porazilo nejdříve Polsko, potom Dánsko a Norsko, stejný úděl stihl potom i Belgie, Holandsko a Francii. Jen samotné Anglii se podařilo vyhnout se úplné porážce, ačkoli i ona měla těžké ztráty. Takové výsledky války v Evropě byly způsobeny celou řadou příčin politického a vojenského charakteru.

Vlády Francie a Anglie ve snaze nasměrovat agresi fašistického Německa na východ proti Sovětskému svazu, nepřijaly jeho návrhy na kolektivní bezpečnost a uskutečňováním mnichovské politiky a podněcováním agresora byly připraveny hned za Československem dát za oběť svého spojení Polska. Anglie a Francie se domnívaly, že ihned po obsazení Polska namíří Německo zbraně proti SSSR.

Fašistické Německo nebylo při napadení Polska ještě na další válku připraveno. V této době disponovalo silami

(v rozsahu asi 100 divizí) schopnými pouze k vedení války s Polskem a vytvoření dosti slabé clony proti jeho západním spojencům.

Vzhledem k vyčkávací politice západních států rozhodlo hitlerovské vedení zatím nejedliše na Polsko a současně s tím usilovnými tempy pokračovat v rozšiřování ozbrojených sil, přizpůsobovat celý život státu a jeho ekonomiky k vedení války za ovládnutí světa.

Hlavní překážkou na cestě za uchvácením světové nadvlády byl Sovětský svaz. Když po rozdrčení Polska vládnoucími kruhy fašistického Německa zjistily, že k válce se Sovětským svazem mají zatím málo sil, rozhodly se zničit Francii a Anglii a vyřadit je z války. Teprve potom s takto zajištěným týlem a ovládnutím všech válečných a ekonomických zdrojů západní Evropy, počítaly, že zahájí útok na SSSR.

Vládnoucí kruhy panského Polska, které uskutečňovaly protinárodní a protisovětskou politiku, sestavovaly své strategické plány na základě předpokládané pomoci spojenců Anglie a Francie. Válečný plán polského generálního štábu předpokládal způsobit Němcům největší ztráty a nedopustit vlastní porážku do začátku operací spojenců na západě. Operace spojenců však ani nezačaly a Polsko bylo vydáno na pospas úderům početně převyšujících německých sil. Již v desátý den války německofašistické vedení, přesvědčeno o úspěchu, začalo část svazků přeskupovat z Polska na Západ a po dokončené porážce přeskupilo hlavní síly k západním hranicím Německa.

V době, kdy pod úder hitlerovských hord utrpěla polská armáda porážku, jeho západní spojenci po formálním vyhlášení války Německu slíbenou pomoc Polsku neposkytly.

Francie začátkem září 1939 v podstatě dokončila mobilizaci a rozmístila ozbrojené síly na hranicích. Jedno uskupení vojsk obsadilo „Maginotovu linii“ a druhé bylo soustředěno na francouzsko-belgické hranici v pohotovosti k pochodu na čáru rozvinutí v Belgii a Holandsku. Anglie začala s přestavbou průmyslu na válečné účely, vedla omezené akce na moři, mobilizovala, formovala nové svazky a organizovala přemístění expedičního sboru na pevninu. Žádnou aktivní činnost na moři ani na zemi Anglie a Francie v průběhu německo-polského tažení nevedly, třebaže byly podmínky pro rozhodnou porážku Německa. Byla to „podivná válka“, diktovaná výhradně politickými důvody — zaměřit agresi Německa na Východ a od svých hranic odvrátit nebezpečí napadení.

Německo-polská válka a vojenskopolitická a hospodářská opatření v té době bojujících stran určily obsah počátečního období války v Evropě, které trvalo něco přes jeden měsíc, tj. do začátku října 1939. V tomto období fašistické Německo dosáhlo bližšího strategického cíle — vyřadilo z války Polsko a vytvořilo si předpoklady soustředit hlavní úsilí proti Anglii a Francii v souladu s rozpracovaným plánem vpádu do Francie (plán „Gelb“) hitlerovské velení začalo soustřeďovat vojska na svých západních hranicích a intenzivně je připravovat k rozhodným operacím v západní Evropě. Tím také Anglie a Francie v duchu „podivné války“, aby se vyhnuly rozhodnému střetu s Německem, na druhé straně aktivizovaly rozvinování válečného hospodářství a zoufale usilovaly o získání neutrálních států — Norska, Švédska, Dánska, Belgie a Holandska, jakož i některých balkánských zemí — Řecka, Turecka a Jugoslávie na svou stranu. Všechna opatření obou rozhodujících stran ve vojenské, hospodářské, vnitropolitické a diplomatické oblasti od října 1939 do jara 1940, byla zaměřena na přípravu nové fáze evropské války, v níž se mělo rozhodnout o osudu hlavních protivníků.

Počáteční období války na evropském válečném poli bylo charakterizováno rysy a tendencemi, které nebyly vlastní počátečnímu období první světové války. Jestliže mobilizace a strategické rozvíjení probíhaly v první světové válce převážně po vyhlášení (začátku) války, ve druhé světové válce, značná část těchto opatření u těch států, které na sebe braly iniciativu napadení, se uskutečňovala v předmobilizačním období. Tak Německo napadlo Polsko s předem zmobilizovanými a rozvinutými uskupeními ozbrojených sil, což bylo zajištěno pružnějším systémem mobilizace, předčasným převodem hospodářství na válečné koleje, skrytým rozvíjením strategických uskupení vojsk, pečlivým maskováním všech připravovaných opatření.

Pokud se fašistickému Německu podařilo uskutečnit všechna tato opatření před zahájením války, získalo výhodné podmínky k nenadálému napadení. Německo je využívalo a postupně napadalo každého ze svých protivníků nenadále, bez vyhlášení války. Hitlerovské Německo se neřídilo normami mezinárodního práva. Počítalo s tím, že získání strategických výhod nenadálým napadením kompenzuje politickou prohru a utrpenou morální újmu.

Tímto způsobem se tyto nové tendence v obsahu počátečního období války v Evropě projevily zejména ze strany Německa. Francie a Anglie uskutečňovaly v tomto období při přípravě rozhodných opatře-

ní proti hlavnímu protivníku v podstatě tatáž opatření jako za první světové války: mobilizaci, rozvinování vojsk, vytváření strategických uskupení atd.

Základní změny nastaly v obsahu a charakteru počátečních operací. Např. válka proti Polsku byla plánována jako jedna strategická útočná operace s cílem porazit hlavní síly polské armády v krátké lhůtě. Základní úloha k dosažení tohoto cíle se přisuzovala letectvu a tankovým jednotkám. Hromadné údery (nálety) německofašistického letectva na letiště, železniční uzly, prostory soustředění vojsk, zajistily rychlou nadvládu ve vzduchu, narušily mobilizaci a rozvinování vojsk, dezorganizovaly správu země a velení ozbrojeným silám. Použití velkého množství tanků, převaha německofašistické armády v pohyblivosti a manévrovosti umožňovaly rychlými tempy prorážet obranu, rozdělovat frontu na části, obkličovat a ničit izolovaná uskupení polské armády. Situace Polska byla krajně složitá také tím, že na začátku války nebyla armáda zcela zmobilizována a nebylo dokončeno strategické rozmístění vojsk. Fašistické Německo vyhrálo válku s Polskem, strategická obrana polských ozbrojených sil zkrachovala i když četné polské jednotky hrdinně odolávaly.

Po skončení tažení v Polsku až téměř do jara roku 1940 jak Německo, tak Anglie žádnou aktivní bojovou činnost nevedly. Anglo-francouzské vládnoucí kruhy pokračovaly v „podivné“ válce s nadějí usměrnit fašistickou agresi proti SSSR. Pokračovaly v protisovětské politice a dospěly k tomu, že bude nejvhodnější vysadit expediční sbor ve Finsku s úkolem zamíchat se do sovětsko-finské války a po vpádu na sovětské území přerušit železniční trať Leningrad—Nurmansk. V dubnu roku 1940 se zkoumal anglický plán, který předpokládal zničit kavkazský naftový průmysl. Realizace tohoto plánu byla zmařena ukončením sovětsko-finské války a podepsáním mírové smlouvy. Německofašistická vláda využívala nečinnosti Anglie a Francie a bez jakýchkoli potíží se pečlivě připravovala k rozhodujícímu válečnému tažení proti anglo-francouzské koalici. Pozemní armáda byla zvýšena na 157 divizí. Hitlerovské velení vytvořilo 3 strategické uskupení — jedno proti Dánsku a Norsku, druhé proti Belgii a Holandsku a třetí (hlavní) proti Francii k útoku přes Ardény na Abville k pobřeží kanálu La Manche. K 10. květnu 1940 bylo na západní hranici rozvinuto celkem 136 divizí. Vládnoucí kruhy Anglie a Francie a jejich potenciální spojenci — vlády neutrálních států (Belgie, Holandsko) se prakticky za

tu dobu nestihly připravit v dostatečné míře k odrazení útoku rozvinutých úderných uskupení německých vojsk.

V operacích, které nastaly na jaře a v létě 1940 na západoevropském válečném frontě, byly dále rozvinuty způsoby jejich vedení, jež se projeví již v německo-polské válce. Charakteristickým rysem těchto operací bylo, že fašistické Německo nejprve nenadále zaútočilo na Dánsko a Norsko a potom rozhodně zaútočilo na Francii, Belgii a Holandsko. Vlády Belgie a Holandska, které zůstaly v průběhu tzv. „zvláštní války“ neutrální a nestihly dokončit strategické rozvinutí ozbrojených sil, ihned po prvních úderech kapitulovaly, aniž by využily všechny své možnosti k aktivnímu odporu. Kapitulační belgických a holandských armád přispěla k rychlé porážce anglofrancouzských vojsk na území Belgie, Holandska a severní oblasti Francie, což umožnilo německofašistické armádě dosáhnout výraznou změnu v poměru sil (zvláště v tancích a letectvu) a zaujmout výhodné strategické postavení k rozhodujícímu úderu na Francii. Porážka demoralizovala francouzské velení, rozvrátila vůli armády k odporu a zesílila kapitulantské nálady politického vedení země. To vše v krátkém čase předem rozhodlo o úplné kapitulaci.

Ještě ve větší míře než tomu bylo v Polsku sehrálo rozhodující úlohu při úspěchu německofašistických vojsk využití velkého množství letectva a tanků. Použití silných uskupení pohyblivých vojsk v prvních řadách za nepřetržité podpory letectva umožňovalo válečným akcím vysokou manévrovost a dynamičnost a podstatně zvyšovalo tempo rozvíjení operací. Údery tankových uskupení způsobily strategické obraně anglo-francouzských vojsk úplnou porážku. Důležitými příčinami tohoto stavu spolu se sociálně politickými faktory byly značné chyby v přípravě a způsobech vedení obranných operací, které se projeví v neschopnosti organizovat pevnou hluboce členěnou obranu, zajištěnou dostatečným množstvím strategických záloh, protitankových a protivzdušných prostředků.

Zvláštnosti počátečního období války v Tichém oceánu

Válka v Tichém oceánu se připravovala a byla rozpouštěna za podmínek, kdy země západní Evropy byly ve válce s Německem poraženy a Sovětský svaz vedl hrdinnou válku se spojenými silami fašistického bloku. Militaristicky nejvíce naladěny vládnoucí kruhy Japonska se domnívaly, že nadešel příznivý moment k zahájení

války za znovurozdělení kolonií a sfér vlivu. Proto se rozhodly na čas odložit válečné akce proti SSSR v očekávání „rozhodujících úspěchů“ hitlerovských armád a začít válku k uchvácení kolonií Anglie, Holandska a USA v Tichomoří a jižní Asii. Spojené státy z obav dalšího posílení Japonska začaly ve vhodný čas stupňovat svůj ekonomický tlak a současně zvyšovat své ozbrojené síly na Dálném východě. Japonští militaristé, jakož i němečtí fašisté se zaměřili na realizaci svých plánů k uchvácení Filipín, Malajska, Indonésie, Tajvanu a Barmy, bohatých na strategické suroviny rychlým uskutečněním komplexu operací počátečního období války. Dále japonská vláda počítala, že využije situace oslabení Sovětského svazu válkou s fašistickým Německem a obsadí Dálný východ a východní Sibiř až k Bajkalu.

USA a Anglie uplatňováním obranné strategie počítaly s tím, že Japonsko nejdříve zaútočí na Sovětský svaz. V případě, že by Japonsko napadlo jejich kolonie, plánovali spojenci, že při zajištění obrany strategicky důležitých prostorů v jihovýchodní Asii a ve vodách Tichého oceánu spojeními silami loďstva USA a loďstva Anglie a Holandska rozdrtí japonské námořní síly, čímž si zajistí příznivé podmínky k dalším operacím.

Válka v Tichém oceánu byla zahájena nenadálým úderem japonského loďstva a letectva na hlavní síly tichooceánského loďstva USA v Pearl Harbour úderem na letiště filipinských ostrovů a vysazením výsadku v Malajska. Japonsko se intenzivně připravovalo k napadení v předem stanovených lhůtách a to v době, kdy jeho hlavní protivník USA, své válečné přípravy ještě nedokončil. Hlavním obsahem počátečního období války na tichomořském válčišti, které trvalo od prosince 1941 do dubna 1942, byl všeobecný strategický útok japonských ozbrojených sil v rozsáhlé oblasti Tichého oceánu a jihovýchodní Asie a vedení strategické obrany USA a jejich spojenců. Ve specifických podmínkách oceánského válčiště a dislokace sil protivníka vedli Japonci úder několika uskupeními současně na samostatných strategických směrech až do úplného splnění stanovených úkolů. Jejich činnost představovala soustavu současných a postupných operací, z nichž jako hlavní byly Havajská námořní operace ke zničení základních sil tichomořského loďstva USA, Filipinská výsadková operace, Malajská výsadková operace na Jávě.

Vojskové operace prvních dnů války nabývaly ohromného prostorového rozmachu, od Havajských ostrovů k Malajskému poloostrovu a probíhaly současně na souši,

na moři i ve vzduchu. Na základě výsledků prvních úderů japonského loďstva a letectva byly zničeny a vyřazeny hlavní síly tichomořského loďstva USA v hlavní válečné námořní základně v Pearl Harbour na Havajských ostrovech, rozdrveno americké letectvo na Filipínách a způsobeny velké ztráty i loďstvu Anglie v Malajska. Úspěch těchto úderů zajistil Japoncům vládu na moři a ve vzduchu, což vytvořilo velmi příznivé podmínky k vysazení silných námořních výsadků. Vláda na moři a ve vzduchu se upevňovala obsazením vojenských námořních základen a letišť protivníka výsadky.

Rozhodujícím prostředkem v boji o nadvládu na moři bylo letectvo, ale především letadlové lodě, které posilovaly hlavní údernou sílu loďstva. Široký rozmach výsadkových operací, vedených v těsné vzájemné součinnosti všech druhů ozbrojených sil, rychlý manévr na moři a ve vzduchu zabezpečily japonským vojskům větší hloubku a vysoká tempa útoku.

Prudký postup Japonců, kteří převzali iniciativu, znemožňoval všechny pokusy spojenců organizovat odpor na důležitých strategických čarách. Velká uskupení spojenců nezadržela útoky protivníka. Anglo-americké velení nedokázalo vyvést své síly zpod úderů a organizovat obranu. Vláda Japonců na moři a ve vzduchu nedovolila velení spojenců včas přeskupit zálohy na ohrožené směry. Obranné operace demoralizovaných spojeneckých vojsk měly ohniskový charakter a zpravidla končily rychlým ústupem a kapitulací.

V útočných operacích počátečního období války dosáhli Japonci velké strategické úspěchy. V krátké době byla rozbita základní strategická uskupení protivníka na rozsáhlém válčišti. Vojenské námořní a vzdušné síly spojenců zaznamenaly ohromné ztráty, utrpěly porážku a kapitulovaly: anglická vojska v Singapuru, americká na Filipínách, holandská na Jávě, Japonské ozbrojené síly za pět měsíců dosáhly stanovené cíle: okupovaly Filipíny, Malajska, ostrovy Holandské Indie, Tajvan, Barmu aj. Strategická obrana spojenců byla drtivě poražena. V důsledku velkých ztrát a ztrát rozsáhlého území byli spojenci nuceni znovu vytvořit strategickou obranu na bezprostředních přístupech do Indie, Austrálie, na Havajské ostrovy a na Aljašku. Bojem o tyto strategické oblasti v květnu a červnu 1942 začala nová etapa války v Tichém oceánu.

Počáteční období války v tichomořském válčišti silně ovlivnilo celý další průběh válečných operací mezi Japonskem a USA s jejími spojenci. V tomto období dosáhlo Japonsko význačné úspěchy. Ovládlo

ohromná území s počtem více jak 150 miliónů lidí a bohatými zásobami strategických surovin. To však stejně nemohlo předem rozhodnout o výsledku války, protože nezůstala nedotčena důležitá centra zemí protistojící koalice, a ani nebyl narušen jejich válečný ekonomický potenciál.

Obsazení těchto zemí napomáhalo Japonsku k vedení dlouhé války v Tichém oceáně. Americké ozbrojené síly potřebovaly téměř tři roky intenzivní válečné činnosti, aby spolu se svými spojenci likvidovaly následky počátečních operací a dosáhly rozhodující převahy nad nepřítelem.

Druhá světová válka, rozpoutaná imperialisty, způsobila lidstvu ohromné oběti a ztráty. Jejimi iniciátory byly agresivní vlády, v nichž zavládly fašistické režimy a k moci se dostaly nejreakčnější kruhy imperialistické buržoazie. Vlády států tzv. „západní demokracie“ odmítly návrhy Sovětského svazu na vytvoření systému kolektivní bezpečnosti a tím umožnily rozpoutání druhé světové války, jako války imperialistické, nespravedlivé ze strany jejich účastníků hlavních kapitalistických států.

Antikomunistické zaměření politiky vládnoucích kruhů USA, Anglie a Francie a jejich snaha formou ústupků nasměrovat Německo do války proti SSSR, umožnily Německu včas se na válku připravit a nenadálými údery obsadit postupně řadu států střední a západní Evropy. Ani Polsko, Norsko ani Francie s Belgií a Holandskem nemohly obstát před úderem útočnicka a utrpěly drtivé porážky v krátkých lhůtách. Rozhodující úlohu v tom sehrál předstih agresora nad svými protivníky v rozvíjení sil, nenadálé napadení a rozhodující charakter počátečních operací, vedených hlavními silami, masové použití tanků a letectva. Strategická obrana spojenců v západní Evropě utrpěla úplnou porážku a agresivní německý fašismus se za dva roky války probil celou západní Evropou.

Japonští militaristé, kteří se včas připravili k útoku a aktivnímu vedení rozhodujících operací v Tichém oceáně a jihovýchodní Asii, dosáhli rovněž strategické úspěchy již v průběhu počátečního období války. Strategická obrana Anglie, USA a jejich spojenců v tichomořském válčišti úplně zkrachovala a byla znovu obnovena za cenu velkých ztrát, ztrát ohromných území a jen díky tomu, že údery nebyla dotčena důležitá zámořská střediska těchto zemí a spojenec Japonska, fašistické Německo, bylo úplně vázáno hrdinským odporem sovětských vojsk.

Ve válkách mezi kapitalistickými státy agresor s využitím momentu překvapení a síly dříve rozvinutých ozbrojených sil, dosáhl v počátečním období války stanovené cíle. Kapitalistické státy, které podlehly agresí, nemohly protivníku zmařit uskutečnění těchto plánů, protože byly zcela poraženy, což je přivedlo ke kapitulaci, nebo ke ztrátě všech území, která útočník zamýšlel obsadit v průběhu prvních operací. Jiné bylo počáteční období války ve Velké vlastenecké válce, i když bylo poznamenáno některými obecnými znaky charakteristickými pro celou druhou světovou válku.

**(Ze sovětského vojenského tisku přeložili plk. ing. František Pelech
a pplk. Ladislav Kysil.)**

Teorie taktiky

a její některé problémy

Taktika jako součást vojenského umění zkoumá teorii a praxi boje jednotek, útvarů a svazků. V průběhu historie se její úloha měnila a závisela na dosažené úrovni rozvoje výroby, prostředků a způsobů vedení ozbrojeného zápasu, místa a úlohy boje v něm.

Silný vliv na rozvoj teorie taktiky mají strategie a operační umění. Na základě obecných úkolů k dosažení vítězství ve válce stanoví konkrétní požadavky na

- zvýšení bojové pohotovosti taktických svazků,
- využití jejich bojových možností,
- zdokonalování způsobů vedení jejich bojové činnosti.

Kromě toho tím, že strategie a operační umění mají v podřízenosti raketové jaderné prostředky, mohou dosahovat významných výsledků v průběhu války a bezprostředně ovlivňovat podmínky a způsoby splnění úkolu taktických svazků a útvarů. Operační umění při stanovení způsobu zničení konkrétního nepřátelského uskupení určuje úkoly svazkům a útvarům druhů vojsk, sladí je jejich úsilí k dosažení operačních cílů. Na druhé straně taktika, možnosti jejich bojových prostředků a vzniklé způsoby vedení boje ve své podstatě ovlivňují plnění úkolů operačního umění.

Díky péči ÚV KSSS a sovětské vlády o všestranné zvyšování obranné síly SSSR, Sovětská armáda dosáhla v posledních letech nových úspěchů v rozvoji všech dru-

hů zbraní. Vznikly jaderné prostředky strategického a operačního určení, které zásadním způsobem ovlivnily změny ve formách strategické a operační činnosti ozbrojených sil ve válce. Nové vlastnosti získaly taktické prostředky. Podstatně se zvýšily maximální a střední rychlosti přesunu hlavních druhů bojové a speciální techniky; proběh kilometrů ve srovnání s obdobnými vzory techniky z let Velké vlastenecké války se zvýšil dvakrát. Dálka účinného palebného působení na nepřítele, v tom i s použitím tankové výzbroje, zvýšila se jedenapůl až dvakrát; salva vševojskového svazku za posledních deset let vzrostla jedenapůlkrát.

Zavedení jaderných a raketových zbraní, nových vzorů obrněné, tankové a speciální techniky do výzbroje svazků vytváří novou materiální základnu vedení boje, zvětšuje jeho prostorový rozmach a dynamičnost, zvyšuje význam boje k dosažení cílů soudobých operací. Všechno to vyžaduje, aby teorie taktiky řešila řadu nových problémů, které se týkají jak zvyšování bojeschopnosti, tak i zdokonalování metod organizace a způsobů vedení boje.

Vítězství v soudobém boji dosahujeme sladěným úsilím všech druhů vojsk v souladu s objektivně působícími a neustále platnými zákonitostmi. Proto poznání obecné zákonitosti boje na základě materialistické dialektiky tvoří východí teoretické základy taktiky Sovětských ozbrojených sil.

Taktika zkoumá podstatu a charakter soudobého boje, možnosti prostředků jeho vedení, určuje způsoby zvyšování bojové pohotovosti a zdokonalování boje sladěným úsilím útvarů a svazků druhů vojsk všech druhů ozbrojených sil. Teorie taktiky tím, že zkoumá bojové možnosti útvarů a svazků,

— určuje jejich úkoly v boji a způsoby jejich plnění, způsoby dosažení úspěchu společným úsilím,

— stanoví úlohu prostředků ničení, úderu a manévru v boji, způsoby zabezpečení a udržování vysoké bojové pohotovosti a bojeschopnosti, způsoby velení, požadavky na organizační strukturu vojsk a na perspektivní vzory jejich bojové a speciální techniky a rovněž metody bojové přípravy vojsk a organizaci všech druhů zabezpečení.

Bojové vlastnosti a možnosti druhů vojsk všech druhů ozbrojených sil umožňují jejich svazkům a útvarům splnit v boji konkrétní úkoly jen jim vlastními způsoby. Různorodost vedení bojové činnosti ve vševojskovém a vzdušném boji podmiňuje nutnost existence taktiky dru-

hů ozbrojených sil. Každý druh ozbrojených sil disponuje takovými prostředky, které umožňují jeho útvarům a svazkům vést boj a zabezpečit jejich bojovou činnost. Ty svazky a útvary, jejichž základem jsou prostředky vedení boje, tvoří druhy vojsk; útvary a jednotky, jejichž základem jsou prostředky zabezpečení, tvoří speciální vojska. Proto taktika každého druhu ozbrojených sil se dělí na taktiku druhů vojsk a teorií zabezpečení bojové činnosti.

Tato struktura teorie taktiky odpovídá objektivně vzniklé praxi vedení boje a umožňuje hluboce a všestranně rozpracovat způsoby bojového použití druhů vojsk všech druhů ozbrojených sil. Je zcela zřejmé, že na základě dalších změn ve vedení bojové činnosti, zvláště v důsledku zavádění nových prostředků boje, vzniknou nová odvětví teorie soudobé taktiky a dosavadní se budou dále rozvíjet. V nejbližší budoucnosti můžeme očekávat vznik a formování takových nových odvětví teorie taktiky jako např. radioelektronický boj k umlčování systému velení vojskům a složitým druhům zbraní, bojového použití laserových prostředků, modelování boje apod.

— ☆ —

Jednou ze základních otázek soudobého vojenského umění je hledání způsobů zabezpečení vysoké bojové pohotovosti. Na jejím správném řešení závisí úspěch použití svazků druhů vojsk v souladu s jejich plánovaným použitím v prvních operacích. Zkušenosti ukazují, že v důsledku rozvoje prostředků ozbrojeného zápasu a s tím spojených změn v názorech na způsoby přípravy, zahájení a vedení bojové činnosti, vzrůstají požadavky na úroveň bojové pohotovosti druhů vojsk.

Ze studia charakteru možných válečných konfliktů a způsobů zahájení války vyplývá, že k zabezpečení nepřetržité pohotovosti taktických svazků v míru a k jejich rychlému přechodu do pohotovosti k vedení bojové činnosti je účelné mít několik stupňů bojové pohotovosti. To umožňuje postupně uvést svazky a útvary do pohotovosti ke splnění bojových úkolů, v souladu s plánem a ve lhůtách, určených ministrem obrany SSSR. Přihlédneme-li ke zločinným zámyslům agresorů, zejména ke koncepci „strategické iniciativy“ při řešení zdokonalování bojové pohotovosti vojsk, musíme vycházet z nejsložitějších a z nejnepríznivějších podmínek, kdy vlastní vojska budou uváděna ihned do úplné bojové pohotovosti. **Proto prvořadým úkolem soudobé teorie taktiky v této oblasti je hledání způsobů zkracová-**

ní lhůt uvádění svazků do úplné bojové pohotovosti. Přitom prvořadými úkoly budou:

— další zkoumání stupňů bojové pohotovosti a objem úkolů, které v rámci každého z nich plní svazky a útvary druhů vojsk a speciálních vojsk,

— rozpracování a zavedení nejnovějších metod poplachu, shromáždění a vyvedení svazků do prostorů jejich bojového předurčení,

— určení způsobů zvyšování odolnosti svazků a útvarů při zahájení války,

— zavedení nových metod rozmístění a uložení bojové a speciální techniky, pohyblivých zásob, které by zabezpečovaly jejich neporušitelnost a použití bez složitěho odkonzervování.

Při určování charakteru a způsobu vedení bojové činnosti sovětské vojenské umění vychází z toho, že budoucí válka, v případě že se ji imperialisté pokusí rozpoutat, bude rozhodujícím střetnutím obou společenských soustav — kapitalistické a socialistické. Bude mít vyhraněné třídní, rozhodné politické cíle. Bude vedena s použitím nejnovějších prostředků boje, což zásadním způsobem ovlivní charakter a způsoby bojové činnosti. V jaderné válce budou mít značné ztráty uskupení vojsk, silnými údery budou napadeny orgány velení a z vojenského hlediska

důležité objekty, vzniknou ohromné prostory zničení a radioaktivního zamoření. V těchto podmínkách vševojskové svazky, které si uchovají nebo obnoví bojeschopnost, v souladu se zámyslem plánovaných operací budou pokračovat v dokončení zničení nedotčených nepřátelských uskupení a v ovládnutí nepřátelského teritoria. Přitom mezery mezi svazky a útvary nepřítelů a neobsazené úseky terénu vytvářejí podmínky k vedení útočné činnosti vševojskovými svazky na směrech, na široké frontě, ve vysokém tempu a do velké hloubky, dále k rychlému manévru na bo-

jišti s cílem uskutečnit úder do boků a týlu nepřítelů a zničit ho po částech.

V případě, že vznikne bezjaderná válka, je velmi obtížné způsobit velké ztráty uskupením nepřátelských vojsk v krátké době s použitím jen konvenčních zbraní. Proto hlavním způsobem dosažení cílů operací je postupné ničení nepřátelských uskupení na bojišti. Vojska budou vést bojovou činnost v podmínkách neustálé úhrady použití nepřátelských prostředků hromadného ničení. Z toho vyplývá nezbytnost rozpracovat nové metody organizace a způsobů vedení boje.

Rozhodnost cílů válčících stran, soustředění hlavních uskupení vševojskových svazků na směrech, vzrůstající možnosti uskutečnění manévru silami a prostředky zvyšují pravděpodobnost vzniku střetných bojů, zvláště při širokém použití jaderných zbraní. V souvislosti s tím taktika zkoumá střetný boj jako samostatný druh bojové činnosti. V rámci jeho organizace řeší vojska vytváření uskupení sil a prostředků v průběhu přibližování stran; útvary zahajují boj z chodu v předbojových sestavách a plní úkoly způsobem aktivních střetných úderů.

Střetný boj motostřeleckých a tankových svazků v soudobých podmínkách bude mít charakter rozhodné bojové činnosti s rovnocenným a v řadě případů i se silnějším uskupením nepřítelů. Proto zvláštní význam nabývá hledání způsobů zahájení předstihujících neočekávaných úderů na nepřítel v době jeho přesunu a rozvíjení a kromě toho i způsob dosažení převahy na hlavním směru.

Vysoce dynamický a rozhodný charakter střetných bojů umožňuje našim svazkům lépe využít svých manévrových možností k včasnému využití výsledků úderů jaderných zbraní, letectva a dělostřelectva. Ve střetných bojích budoucnosti, současně se širokým používáním dosud platných způsobů činnosti — jako poutání hlavních uskupení nepřítelů částí sil čelně a úder hlavními silami do jeho boků a týlu — bude častěji možný způsob čelního úderu k rozdělení nepřátelského uskupení na části a k dokončení jeho zničení v krátké době.

Soudobé motostřelecké a tankové svazky jsou schopny rychlým manévrem 2—3 pluků uskutečnit úder do boku a týlu nepřítelů nebo roztínající úder za předpokladu dosažení nezbytné převahy v tankách a dělostřelectvu pro úspěch na hlavním směru. Zkušenosti bojové přípravy

vojsk a propočty na samočinném počítači ukazují, že motostřelecké a tankové divize jak v podmínkách použití jaderných zbraní, tak i s použitím jen konvenčních zbraní, mohou úspěšně ničit hlavní síly nepřátelské divize do celé hloubky její bojové sestavy (do 30 km). Proto je zcela zřejmé, že je účelné našim divizím ve střetném boji určovat jednotné úkoly, tj. bližší úkol a směr dalšího útoku. Přitom bližším úkolem divize může být zničení hlavních sil protistojící divize nepřítelů a ovládnutí prostoru v hloubce 25—30 km.

Tempa ničení nepřítelů ve střetném boji budou velmi nerovnoměrná. Studium ukazuje, že do zničení hlavního uskupení nepřátelských tanků a pěchoty jadernými úderem a palbou všech prostředků, tempo útoku útočících útvarů na hlavním směru, na směr úderu do boku a týlu může dosahovat 4—6 km/hod, a zvýšit se při dokončování zničení nepřítelů do 8—10 km/hod.

Vysoká (ale nerovnoměrná) tempa přibližování stran při činnosti s předvídaným střetným bojem, zvýšené možnosti rychlé změny přesunu a soustředění hlavního úsilí, vyžadují nový přístup k volbě okamžiku zahájení předstihujícího úderu jadernými zbraněmi a hlavními silami divize. Předstihující palebné úderu na přesunovanou uskupení nepřítelů zpravidla zahajuje letectvo a raketové vojsko ihned po zjištění jeho proudů. Se zahájením rozvíjení proudů hlavních sil nepřítelů do bojové sestavy hlavní úsilí našich vojsk musí být soustředěno na zničení nově zjištěných prostředků jaderného napadení a tankových jednotek. Je nutné vzít v úvahu, že při uskutečnění palebných úderů na přesunovanou uskupení nepřítelů, vyřazení jeho hlavních prostředků ničení, narušení celistvosti hlavního úderného uskupení, zničení míst velení, zničení důležitých úseků na osách přesunu — značně

vzrůstají možnosti předejít nepříteli při rozvíjení hlavních sil a při zahájení útoku. Tím se rovněž vytvářejí výhodné podmínky k rozdělení protistojícího nepřátelského uskupení a k jeho zničení po částech v krátkých lhtách.

Vytváří-li se situace pro nepřítel nepříznivě, jeho svazky mohou na některých směrech přejít do obrany. Útoky na nepřítel v obraně věnovala teorie sovětské

taktiky vždycky velkou pozornost. V důsledku mnohopočetných výzkumů a zkušebních cvičení byl zpracován ucelený systém názorů na metody organizace a způsoby vedení útoku. V nejkonzentrovanejší podobě je objasněn v dnešních řádech, rukovětech a směrnících. Avšak změněné podmínky a možnosti zničení nepřítel v obraně v posledních letech vyžadují novým způsobem řešit řadu otázek.

— ☆ —

V posledních letech se dále rozvíjely a jsou proto různorodější způsoby přechodu vševojskových svazků do útoku. Podle charakteru organizace boje, metod vytváření uskupení sil a prostředků a přechodu do útoku můžeme stanovit tři způsoby:

— **z chodu po rozvinutí z pochodu**, kdy organizaci útoku, vytvoření potřebného uskupení vojsk a palebné zničení nepřítel uskutečňují štáby v období přesunu vojsk k přednímu okraji obrany,

— **z chodu s předchozí přípravou**, kdy rekognoscaci, přijetí rozhodnutí, stanovení úkolů, organizaci součinnosti, nejdůležitější opatření k zabezpečení boje organizují štáby ještě do začátku přesunu vojsk ze zaujatých prostorů (vyčkávacího, prostoru soustředění po poplachu, míst stálé dislokace), vytvářejí uskupení vojsk v souladu se zámyslem boje a organizují zničení nepřítel palbou v době přesunu vojsk k jeho obraně,

— **z přímého dotyku s nepřítel** po nezbytném přeskupení sil a prostředků.

Na základě těchto způsobů přechodu do útoku mohou vševojskové svazky zahájit útok:

— **rozvíjajícím úderem** s jeho rozvinutím do hloubky a rozšířením do boků,

— **úderem s manévrem k obklíčení** hlavního uskupení vojsk nepřítel v obraně součinnosti se sousední divizí,

— **úderem tankových a motostřeleckých útvarů čelně a vysazeným vzdušným výsadkem z týlu**,

— **úderem do boku a týlu** jeho hlavních sil se současným rozvinutím úspěchu do hloubky (za předpokladu mezer v nepřátelské obraně).

Při útoku na nepřítel v obraně, na rozdíl od střetného boje, bude možné předem přesněji určit úkoly svazkům a útvarům. Vzhledem k tomu, že při zaujetí nepřátelské obrany na konkrétní čáře zůstanou její šířka a hloubka na určitou dobu v podstatě stálými veličinami, **motostřeleckým a tankovým svazkům je účel-**

né určovat stejné (z hlediska taktického obsahu) bojové úkoly jako v podmínkách útoku s použitím konvenčních zbraní, tak i s použitím jaderných zbraní — ovšem s přihlédnutím k bojovým možnostem těchto svazků a ke konkrétním podmínkám situace.

Z kalkulace bojových možností vševojskových svazků vyplývá, že neoptimálnější šířkou pásma útoku divize je pásmo do 15 km. V tomto pásmu např. tanková divize (bereme-li v úvahu jen první sled) při útoku na obranu mechanizované divize nebo motorizované pěší divize nepřítel v pásmu do 30 km může dosahovat trojnásobné převahy v tancích a mít stejný poměr v pěchotě; motostřelecká divize asi dvojnásobnou převahu v pěchotě a stejný poměr sil v tancích. Soustředí-li divize hlavní úsilí k průlomu nepřátelské obrany na dvou úsecích (v celkové šířce 6—7 km), převaha v silách a prostředcích na těchto úsecích zvýší se asi dvakrát. Z toho vyplývá, že tanková divize je schopna, bez přibrání sil a prostředků druhého sledu, zničit nepřítel v obraně do celé hloubky bojové sestavy jeho divize; motostřelecká divize po vyjití do hloubky brigádních záloh potřebuje ke zničení divizních záloh dodatečně zasadit síly druhého sledu. **Proto pro motostřeleckou divizi průlom nepřátelské obrany do hloubky brigád prvního sledu tvoří bližší úkol a průlom obrany do celé hloubky bojové sestavy divize — následující úkol. Pro tankovou divizi průlom obrany do celé hloubky bojové sestavy divize tvoří bližší úkol.** To odpovídá nejen bojovým možnostem tankové divize, ale i zásadám jejího použití v soudobých operacích. Tankovou divizi zpravidla používáme na hlavních směrech, kde nepřátelské uskupení umlčuje současně prostředky nadřazeného velitele; to vytváří nezbytné předpoklady ke splnění jejich hlubších úkolů.

Při vedení útoku s použitím jen konvenčních zbraní divize prolomuje nepřátelskou obranu na jednom úseku, kde soustřeďuje na dobu průlomu své hlavní síly.

Zkušenosti ukazují, že s největším úspěchem může prolomovat v šíři do 4 km. Scustředí-li tam taková divize na dobu průlomu hlavní síly jen prvního sledu, může dosáhnout pěti až šestinásobné převahy v tancích a dvojnásobné převahy v pěchotě, motostřelecká divize v souladu s tím — tří a čtyřnásobnou převahu. Podle zkušenosti Velké vlastenecké války zabezpečovala taková převaha úspěšný průlom obrany. Pokud se týče hustot dělostřelectva, pak v důsledku teoretických propočtů, zkušebních cvičení a použití nových metod řešení palebných úkolů v poslední době, vyplynul závěr o nutnosti mít na každý kilometr úseku průlomu 80 — 100 i více děl a minometů. Tyto otázky však vyžadují další studium a prověřování v průběhu zkušebních cvičení.

Tempo ničení nepřítele v obraně závisí na

- stupni jeho zničení jadernými zbraněmi nebo konvenčními zbraněmi,
- způsobu zteče tanků a pěchoty,
- úrovni přípravy vlastních vojsk,
- stupni odporu obránce.

Zkušenosti ukazují, že při průlomu postavení a prostorů obrany na směrech, kde je nepřítel silně umlčen a kdy pěchota na bojových vozidlech útočí společně s tanky, tempo útoku může dosahovat 6—8 km/hod. a v prostoru mezi postaveními 8—12 km/hod. V závislosti na podmínkách situace, kdy pěchota uskutečňuje zteč v pěší sestavě, pak tempo útoku může být dvakrát nižší.

Metody útoku organizace na nepřítele v obraně závisí na konkrétních podmínkách. Velký vliv bude mít způsob přechodu do útoku. V současné době jsou dostatečně rozpracovány metody práce velitelů a štábů při organizaci útoku „z chodu s plánovanou přípravou“ a z polohy v přímém dotyku s nepřítelem. Pokud se týče organizace útoku z chodu po rozvinutí z pochodu, vytvoření uskupení sil a prostředků v souladu se zámyslem činnosti, způsobu ničení nepřítele palbou a přechodu ke zteči, pak hluboké a všestranné rozpracování těchto otázek je jedním z nejdůležitějších úkolů teorie taktiky.

Tankové a motostřelecké svazky po průlomu nepřátelské obrany budou rozhodným způsobem rozvíjet útok. Tempa útoku motostřeleckých svazků mohou dosahovat při průlomu obrany 30—40 km za den a při rozvíjení útoku v hloubce a za příznivých podmínek až 50—60 km za den; tempa tankových svazků v souladu s tím 40—50 km a 60—80 km za den.

Z výsledků soudobé vědecké práce vyplývá, že útok v operační hloubce se bude rozvíjet na směrech a v širokých pásmech. Bojová činnost v těchto podmínkách bude mít charakter nerovnoměrného postupu a širokého manévru silami a prostředky; přeroste do rozhodného pronásledování odcházejícího nepřítele s cílem rychle dokončit jeho zničení. V oblasti taktiky bylo dosaženo jednoty názorů na způsoby ničení prostředků jaderného napadení, zásady násilného přechodu řek, pronásledování, ničení míst velení, překonávání pásem zničení a radioaktivního zamoření, Teorie dokázala a zkušenosti bojové přípravy vojsk potvrdily, že takové úkoly jako zničení nebo vzetí prostředků jaderného napadení nepřítele, násilný přechod vodních překážek, ničení velkých míst velení a ovládnutí důležitých prostorů budou plnit vševojskové svazky bez snížení tempa útoku; odcházejícího nepřítele mohou svazky pronásledovat tempem 12—15 km/hod.

Z charakteru soudobých operací vyplývá, že vševojskové svazky při plnění jejich cílů, zejména v podmínkách širokého použití prostředků hromadného ničení, budou vést bojovou činnost v prostorech použití strategických jaderných prostředků. Specifika situace v těchto prostorech (rozsáhlá zničení, zatopené úseky, pásma s vysokými úrovněmi radioaktivního zamoření, rozvinutí vojsk jen v nejdůležitějších prostorech) vyžaduje na soudobé taktice hledat odpovídající způsoby činnosti svazků a způsoby jejich součinnosti s raketovými vojsky, letectvem, vzdušnými výsadvkovými útvary.

Velmi aktuálním úkolem je také všestranné rozpracování způsobů překonávání zatopených prostorů svazky a útvary. Možnosti vševojskových svazků, zvláště tankových, k plnění těchto úkolů v posledních letech se podstatně zvýšily. Svazky bez přerušení rozhodného rozvíjení útoku mohou přenést bojovou činnost na území, oddělená vodními překážkami.

Jedním z nejdůležitějších problémů teorie soudobého boje je rozpracování způsobů přechodu do útoku s použitím jen konvenčních zbraní k bojové činnosti s použitím jaderných zbraní. Přitom prvotní význam má určení způsobů předejití nepřítele v zahájení jaderného úderu a včasného uskutečnění manévru útvarů a jednotek vlastních vojsk s cílem vyvést je z pod úderu nepřátelských jaderných zbraní. To může být dosaženo

- dobrou organizací průzkumu,
- ničením prostředků jaderného napadení ihned po jejich zjištění,

— udržováním pohotovosti raketových oddílů k okamžitému použití jaderné munice a útočících útvarů k včasnému využití výsledků jaderných úderů,

— nepřetržitým uskutečňováním cílevědomých opatření k ochraně vojsk.

Praktické řešení problému přechodu od bezjaderné k jaderné činnosti je spojeno s přehodnocením dosud platných metod organizace boje s použitím jen konvenčních zbraní. Již dříve jsme uvedli, že **nazrála nutnost změnit zásady stanovení úkolů svazkům**. Co do svého taktického obsahu, úkoly na bezjadernou a jadernou činnost je účelné stanovit jednotné; ovšem

čas jejich splnění bude různý. Jiné bude i uskupení sil a prostředků ke splnění úkolů.

Při útoku s konvenčními zbraněmi uskutečňuje se soustředění sil k vytvoření převahy na hlavním směru v hodnotě přímo útočících útvarů a jen na dobu zteče. Druhé sledy a zálohy se rozmisťují takovým způsobem, aby zabezpečovaly včasné narůstání úsilí útočících vojsk a s přechodem k jaderné činnosti — i zahájení úderů na nových směrech. Zásadně novou otázkou v práci velitelů a štábů je určování možných způsobů přechodu k jaderné činnosti a praktických opatření k jeho zabezpečení.

— ☆ —

Na základě operačního umění taktika rozpracovala také **teorii obranného boje**.

Podstata obrany jako druhu bojové činnosti nachází svůj projev v jejích cílech a způsobech dosažení. Vzhledem k tomu, že úplného vítězství nad nepřítelem obranou dosáhnout nemůžeme, udělujeme jí podřízené místo ve vztahu k útoku. **Proto konečným cílem obrany ve všech případech musí být vytvoření příznivých podmínek pro rozhodnou útočnou činnost**. Realizace tohoto základního cíle předpokládá organizovat takovou obranu, která by byla schopna odrazit útok sil nepřítele v převaze, způsobit jim značné ztráty a udržet důležité prostory terénu.

Charakter obrany ovlivňuje mnoho faktorů, mezi nimiž rozhodující význam mají možnosti a způsoby činnosti útočícího nepřítele. Je zřejmé, že nepřítel se bude snažit dosáhnout svých cílů aktivní činností, s použitím jaderných a konvenčních zbraní, vzdušných výsadků a aeromobilních sil. Proto na směrech, kde se mu podaří vytvořit značnou převahu a přejít do útoku nebo provést protiúder, některé naše svazky budou donuceny dočasně přejít do obrany i v rámci útočné operace. Potom tedy může mít místo nejen na druhořadých, ale i na hlavních směrech, a vzniká jak na začátku, tak i v průběhu války. Kromě toho obrana musí být budována jednotným způsobem, schopna čelit útoku nepřítele nezávisle na tom, bude-li nepřítel útočit s použitím jaderných zbraní nebo jen konvenčních zbraní.

Při studiu systému soudobé obrany je nutné mít na paměti, že v řadě armád pravděpodobných nepřátel stalo se nejhromadnějším prostředkem použití jaderných zbraní samohybné dělostřelectvo, které je schopno způsobit značné ztráty

v krátkých lhůtách. Proto hlavní síly divize rozmisťujeme mimo dosah jeho palby. Z toho vyplývá nutnost zvětšit hloubku pásma obrany divize na 25–30 km a bojové sestavy vytvářet podle zásady, aby jedním jaderným výbuchem velmi malé mohutnosti nebyly zničeny současně dva sousední četové opěrné body. Z těchto důvodů bude jistě vzrůstat úloha a význam zabezpečovacího pásma a předsumutého postavení.

Pokud se týče šířky pásma obrany divize, pak zkušenosti potvrzují účelnost zachovat dosavadní normy, tj. pro svazky v obraně na hlavním směru může být široké do 30 km. V takovém případě, s přihlédnutím ke koeficientům účinnosti různých protitankových prostředků, může divize vytvořit systém protitankové palby, který zabezpečí odrazení zteče nepřítele o střední hustotě do 15 tanků a na hlavních směrech i do 30 tanků na 1 km fronty.

Zásadně novým faktorem pro činnost vojsk bude složitá radiační a chemická situace, dále rozsáhlá pásma zničení, ohniskové zamoření, požárů a závalů. V těchto podmínkách, zejména v prostorech úderů strategických jaderných prostředků, pásmo obrany divize může být značně širší a systém obrany bude mít ostře vyjádřený ohniskový charakter.

V současné době nemůžeme počítat s úspěchem v obraně bez nepřetržitosti a aktivního boje s prostředky vzdušného napadení nepřítele, který zahrnuje nové úkoly, zejména: odrazení náletů letounů, bezpilotních prostředků, boj se vzdušnými výsadky a aeromobilními silami nepřítele. V souladu s tím se zvyšuje úloha sladěné činnosti všech prostředků při ničení jak pozemních, tak i vzdušných cílů; v řadě

případů bude účelné vytvářet speciální protivýsadkové zálohy.

Nejdůležitějším úkolem teorie taktiky v soudobých podmínkách je hledání způsobů dalšího zvyšování odolnosti obrany a v první řadě jejího základu — proti-

vzdušné obrany. Velký význam má dovedné použití vrtulníků, vyzbrojených protitankovými prostředky, útvarů jednotek stíhačů tanků, protitankových řízených střel, ohňometných a zápalných prostředků.

Zahájení boje vševojskových svazků předchází přesuny, v tom i na velké vzdálenosti. Analýza možností současné bojové a speciální techniky ve výzbroji ukazuje, že motostřelecké a tankové svazky jsou schopny přesunovat se po vlastní ose na velké vzdálenosti se středním tempem asi 250—300 km za den, bez ztížení ztráty bojovosti k vedení útočné činnosti. Po zavedení nových vzorů bojové a speciální techniky do vševojskových svazků zvýší se tempo přesunu nejméně o 50—100 km za den. Při pochodu na nevelké vzdálenosti může být norma denního přesunu větší.

Plné využití možností svazků ke včasnému vyjití do prostorů bojového předurčení a k organizovanému zahájení boje vyžaduje na teorii taktiky vyřešit řadu neodkladných úkolů. Zejména je nutné všestranně hledat způsoby udržování vysoké bojové pohotovosti vševojskových svazků, které se přesunují kombinovaným způsobem, k organizovanému zahájení boje v případě zničení železničních tratí a stanic, zvláště při nepřátelských jaderných úderech a vzniku jaderných přehrad. Týká se to důsledného teoretického rozpracování a praktického přehodnocení metod práce velitelů a štábů v těchto podmínkách, dále kritérií zhodnocení bojovosti vojsk a všech druhů bojové a speciální techniky. Vzhledem k plánovaným perspektivám rozvoje dopravního letectva má velký význam rozpracování způsobů přepravy vševojskových svazků vzduchem.

Intenzivní rozvoj bojové a speciální techniky a její hromadné zavedení do výzbroje vojsk, možnost použití prostředků hromadného ničení a v důsledku toho rostoucí manévrovost, dynamičnost a různorodost bojové činnosti podstatně ovlivňují metody a obsah velení vojskům na taktickém stupni.

Příprava a organizace boje se nyní uskutečňuje ve velmi krátkých lhůtách, v podmínkách rychle a podstatně se měnící situace. Proto velení vojskům je cha-

Vytvářejí-li svazky při přesunu na velké vzdálenosti ve vlastním týlu pochodové sestavy s cílem dosáhnout co nejvyšších rychlostí přesunu, maximálně uchovat síly, udržovat neustálou pohotovost k odražení nepřítelů a k boji s jeho vzdušnými výsadbami, pak s vyjitím k prostoru bojového předurčení vytvářejí uskupení sil a prostředků v souladu se zámyslem nastávající bojové činnosti. Zkušenosti bojové přípravy ukazují, zvláště výsledky větších cvičení posledních let, že současné teoretické zásady zabezpečují v hlavních rysech organizované rozvíjení svazků a zahájení boje. Přesto celá řada otázek vyžaduje v podstatě nové řešení.

Především vznikla nutnost zkrátit lhůty rozvíjení k zahájení boje. Hlavním způsobem řešení tohoto úkolu je zvýšení středních rychlostí přesunů jednotek (v tom i smíšených proudů) a zkrácení vzdáleností mezi jednotkami a útvary. Při zmenšení vzdáleností mezi prapory do 3 km a mezi pluky do 5 km je možné zkrátit celkový čas na rozvíjení svazků do bojové sestavy asi dvakrát.

Velmi aktuální je rovněž úkol zvýšit rychlosti přesunu jednotek a útvarů přímo na bojišti s cílem uskutečnit obchvat, obejít, manévr z jednoho směru na druhý k narůstání úsilí nebo vyjití do nového prostoru. Protože základ soudobých vševojskových svazků tvoří početná bojová a speciální technika, největší význam má správné řešení otázek technického, materiálního a jiných druhů zabezpečení.

Charakterizováno výjimečnou operativností všech jeho procesů, velením útvarům a svazkům na velkém prostoru, maximálním projevem iniciativy všech velitelů v rámci zámyslu nadřízeného velitele a plněního úkolu, nutností vědeckého předvídání průběhu bojové činnosti. V soudobém boji nabyla na větším významu tvrdost, nepřetržitost a pružnost velení vojskům.

Složitost bojové situace značně zvyšuje úlohu osobního velení vojskům ze strany velitele a vyžaduje na něm výjimečnou

iniciativu, všestranné profesionální znalosti, dovednost hluboce analyzovat situaci, správně určovat způsoby dosažení vítězství a přijímat zdůvodněná rozhodnutí. Reakce velitele na všechny změny situace musí být velmi rychlá a počítat se na vteřiny a minuty. Jak ukazují zkušenosti cvičení, získání nutných údajů situace v průběhu bojové činnosti, přijetí rozhodnutí a vydání úkolů na vševojskovém svazku trvá 30—40 min., v útvorech 15—20 min. Ve spojitosti s tím bude řešit teorie taktiky velmi důležitý úkol při rozpracování požadavků na strukturální schémata velení, prostředky vybavení štábů a na tomto základě vyvodit nové metody práce velitelů a štábů k velení. Přitom je nyní velmi důležité rychle odstranit zaostávání prostředků velení a na nich založených metod velení. Jsou v rozporu s bojovými možnostmi útvarů a svazků.

Vztah metod velení k bojovým možnostem vojsk může se podstatně zlepšit v důsledku

- zavedení spolehlivě pracujících rádiové aparatury a automatickým utajováním rozhovorů v podmínkách rádiového rušení,

- rozpracování a praktického osvojení si systému získávání a zpracování informací podle jejich důležitosti,

- určení racionálnějších forem bojových dokumentů,

- zavedení nových prostředků průzkumu.

Přitom perspektivní prostředky musí v maximální míře přispět k vysvobození velitele a důstojníků štábu od „informační práce“ a umožnit jim více času na analýze situace, přijetí zdůvodněných rozhodnutí a velení bojové činnosti vojsk.

Upraveno ze sovětského tisku

Bojové použití RVD při obraně velkých měst

Sovětský vojenský tisk uveřejnil v poslední době zajímavé články o bojové činnosti ve městech. Uvádí se v nich, že v mnohých zemích vyrůstají velmi rychle nová města a dosavadní se mimořádně rozrůstají. Podle některých názorů bude na světě v příštích 30 letech žít asi 70 až 90 % obyvatel ve městech (z pravděpodobných 6 miliard lidí asi 4 až 5,5 miliardy).

Z vojenského hlediska je při tom zvlášť významné, že

- plochy mnoha měst se zvětší 2—3× i vícekrát,
- vzniknou nová velkoměsta a velké osady,
- velkoměsta budou obklopena sídlišti a městy, závislými na nich hospodářsky, dopravně a kulturně a poněkud s nimi nevyhnutelně splynou v jeden obrovský masív.

Odborníci počítají s tím, že řada měst např. v oblasti Brusel-Kolín-Amsterdam vytvoří již v nejbližší budoucnosti uzavřený městský masív s celkovým počtem asi 45 milionů obyvatel.

Obranné a útočné boje a operace uvnitř takových rozsáhlých, hustě zastavěných území, která se mohou táhnout až na stovky kilometrů, jsou přirozeně v operačním umění nová. I při boji ve velkých městech zůstává taktika rozhodujícím prvkem, poněvadž boje ve městě budou mít tak jako dosud ohniskový charakter.

Je pravděpodobné, že v příští možné válce budou boje o města a průmyslové oblasti častější než ve 2. světové válce, poněvadž obcházet taková rozsáhlá území bude prakticky nemožné. Kdybychom je chtěli zničit jadernými zbraněmi, mohl by se tím ztížit postup vojsk a také z poli-

tických nebo ekonomických důvodů by to nebylo vždy žádoucí. Je však nutné řešit s tím spojenou problematiku, poněvadž vojska budou muset být stále lépe připravena k bojové činnosti ve městech a průmyslových oblastech.

Úkoly raketových vojsk a dělostřelectva

Jaderné zbraně jsou také při obraně měst hlavním prostředkem ke zničení nepřítele. K zabránění nebo zeslabení nepřátelského útoku jsou nejdůležitější tato opatření:

- neustálý boj s prostředky jaderného napadení nepřítele,
- protipříprava.

Jak boj s prostředky jaderného napadení nepřítele tak i protipřípravu organizujeme podle známých a platných zásad. Ze zásad použití u nepřítele vyplývají pro protipřípravu dokonce ještě větší možnosti, přinejmenší pro raketová vojska a letectvo.

Raketová vojska napadají nepřítele jadernými a chemickými údery na předním okraji mimo město, při jeho přípravě k útoku, na pochodu, za přibližování a při rozvíjení. Kromě toho musí brát zřetel i na to, že je nutné vést jaderné údery i na nepřítele, který by chtěl město obejít.

Použití jaderných zbraní převážně na okraj města vyplývá již z toho, že tam budou nejdůležitější nepřátelské cíle, zvláště prostředky jaderného napadení. Kromě toho to vyplývá i z nutnosti dodržovat požadovanou, poměrně značnou bezpečnostní vzdálenost, poněvadž je možné, že vlastní vojska budou také mimo úkryty. Může ovšem také nastat případ, že obránci podle konkrétní situace ve městě a je-

ho rozlohy nebude moci jaderné zbraně vůbec použít, poněvadž údery bezprostředně před přední okraj jsou ve městě možné jen v případě, že osoby jsou ukryty v zejména zesílených sklepních objektech.

Při použití jaderných zbraní na okraj města působí se současně na cíle, které jsou tam umístěny a vytváří se dostatečně velké pásmo ničení, které podstatně ztěžuje nebo znemožňuje další útok.

Jaderné zbraně při použití v bojích o města jsou částečně dokonce ještě účinnější než v otevřeném terénu, poněvadž nepřesnosti při určování souřadnic cílů mají mnohem menší vliv. Půjde při tom převážně o malou sílu výbuchů a o vzdušné výbuchy taktických raket, poněvadž půjde především o plnění taktických úkolů.

Úkoly dělostřelectva

Poněvadž jaderné zbraně jakož i letecko mohou být použity v bojích o město jen v omezené míře, je dělostřelectvo hlavní palebný prostředek k podpoře bojové činnosti motorizované pěchoty a tanků. Působí na nepřítel před okrajem města, resp. před předním okrajem obrany. Hlavním úkolem dělostřelectva zůstává v každém případě boj s prostředky jaderného napadení nepřítel. Tento úkol dělostřelectva nabývá dokonce na významu, protože nepřítel má taktické jaderné zbraně (o malé jaderné náloži), které při použití ve městě jsou efektivnější než v otevřeném terénu a v důsledku toho jsou pro vlastní jednotky velmi nebezpečné. V důsledku toho musí dělostřelectvo ze zakrytých palebných postavení

- vést boj s dělostřeleckými a minometnými bateriemi nepřítel,
- odrážet jeho útoky na okraj a uvnitř města, působit na druhé sledy a zálohy a nepřipustit jejich manévry,
- zajišťovat palbou překážky a záтары,
- podporovat vlastní protiútoky,
- izolovat nepřítel od dobytých objektů, příp. prostorů, zabránit jejich obsazení apod.

Důležitou úlohu má činnost a vedení palby děl pro přímou střelbu, neboť často bude velmi obtížné nalézt ve městě prostory pro zakrytá palebná postavení. Kromě toho je dělostřelecká palba ze zakrytých palebných postavení na cíle ve městě málo efektivní.

Děla pro přímou střelbu umísťujeme do četných nebo rotních opěrných bodů, popř. praporečnických rájů obrany. Působí z hloubky obrany osady podél komunikací a mezerami mezi domy, ale také již daleko před osadu na vzdálenost přímého vý-

střelu. Na významu získaly také minomety, které mohou zaujmout palebná postavení ve vnitřních dvorech a vést palbu v důsledku strmé dráhy letu na všechny vzdálenosti střelby v rámci jejich dostřelu.

Při boji ve velkých městech a průmyslových oblastech jsou výhled, výstřel a manévry mimořádně omezeny. Velmi častý bude boj malých jednotek. To všechno vyžaduje obzvláště pečlivou součinnost dělostřelectva s motostřeleckými jednotkami.

Uskupení dělostřelectva a možné posílení vševojskového svazku a útvaru

Vycházíme-li z podmínek při obraně města, měla by být převážná většina dělostřelectva (zpravidla organické dělostřelectvo svazku a útvaru, kromě reaktivního dělostřelectva) přidělena útvarům a praporům, kde působí přímou střelbou v opěrných bodech čet a rot. Má-li opěrný bod rot více objektů, pak uvnitř musí působit jedna dělostřelecká baterie.

Vzniká nyní otázka, zda se mohou při bojové činnosti ve městě vytvářet v útvaru nebo divizi dělostřelecké skupiny pro přímou střelbu? To záleží v první řadě na počtu dělostřeleckých jednotek, které jsou k dispozici a na možnostech sestavy uvnitř města. Bezpodmínečně je ale žádoucí, aby velitel dělostřelectva divize si podržel dělostřelecké jednotky v ruce. Nejlépe se k tomu hodí kanóny nebo reaktivní dělostřelectvo, které zaujímá palebná postavení ve slabě osídlených čtvrtích města, v parcích, na sportovních hřištích a v podobných prostorech.

Je-li před městem zabezpečovací pásmo, je nutné, aby uvnitř bojující jednotky byly podporovány určeným dělostřelectvem, které plní tytéž úkoly jako při boji v zabezpečovacím pásmu. Je-li vytvořena divizní dělostřelecká skupina, má tyto nejdůležitější úkoly:

- ničit nepřátelské prostředky jaderného napadení,
- ničit nebo umlčovat nepřátelské dělostřelecké baterie,
- působit na zálohy a uskupení nepřítel.

Je také možné vytvářet armádní dělostřeleckou skupinu nebo armádní dělostřelecké podskupiny, které se pak používají hlavně do mezilehlých prostorů (méně osídlených oblastí).

Předpokládá-li se při obraně velkých měst a průmyslových oblastí protipřiprava, pak je takové uskupení nutné.

Pro jeden pluk (mzp) prvního sledu, působící na směru hlavního úsilí divize, předpokládá se jako posilové dělostřelectvo 1–2 dělostřelecké oddíly. Znovu je

třeba zdůraznit, že pro každý rotní opěrný bod je žádoucí jedna dělostřelecká baterie. K vytvoření šesti až devíti rotních opěrných bodů je třeba stejný počet dělostřeleckých baterií.

Jeden pluk (msp) má k dispozici hodnotu asi 4 organických baterií (baterie 85mm, 6 kusů 57 mm K, 6 kusů Bzk). Proto potřebuje tedy ještě další 2—5 baterií.

U divize (msd) vycházíme z toho, že sama má k dispozici hodnotu asi 7 baterií (baterie 100 mm K není započtena). Měly by jí být přiděleny 2—3 dělostřelecké oddíly, neboť

— velitel dělostřelectva msd ponechá si v ruce nejméně jeden dělostřelecký oddíl,

— v 1. sledu divize bojují 2—3 pluky, z toho 2 na směr hlavního úsilí divize (4—10 baterií.)

Divize potřebuje tedy k posílení další 1—7 dělostřeleckých baterií.

Bojové použití raketových vojsk a dělostřelectva

Palebný systém dělostřelectva zůstává také při obraně měst a průmyslových oblastí jádrem celkového palebného systému. Při plánování paleb dělostřelectva před okraj města je nutné plánovat hromadnou soustředěnou a přehradnou palbu, abychom zabránili, že nepřítel město obejde nebo že využije nezastavěné mezilehlé prostory.

Pro případ, že by se nepříteli podařil částečný vlom do města je nutné předvídat

— soustředěnou a hromadnou palbu ve směrech důležitých objektů a na takové objekty, k jejichž dobytí může být soustředěno hlavní úsilí nepřítelů,

— soustředěnou a hromadnou palbu k podpoře vlastních protiútoků,

— přehradné palby na porostlé prostory, náměstí, parky a mosty na směrech možných útoků nepřátelských tanků a pěchoty.

Také při boji v městech musí tedy být možné soustředit palbu všeho druhu v krátké době a na každý ohrožený směr. Vynikajícím způsobem používala taková soustředění palby sovětská armáda ve 2. světové válce. Např. při obraně Stalingradu mohly být masovou palbou dělostřelectva zmařeny nebo odraženy silné nepřátelské útoky.

K úspěšnému splnění uvedených úkolů jsou nutná některá podstatná opatření. Mimořádně důležitý je např. průzkum. Musí být organizován tak, aby mohly být podchyceny nejdůležitější prostory města v celé hloubce k vedení dělostřelecké pal-

by. Budovy ve městě jsou však různé vysoké, kromě toho nejsou tam žádné otevřené prostory, což omezuje a ztěžuje pozorování jak do hloubky tak i podél fronty. To znamená, že možnosti všeho druhu dělostřeleckého průzkumu jsou zmenšeny. Často bude žádoucí použít vrtulníky a průzkumné letouny k získání průzkumných údajů o cílech z hloubky. Všichni velitelé dělostřelectva a jejich štáby musí plánovat bojovou činnost velmi důkladně a pečlivě. Bezpodmínečně musí brát zřetel také na velký počet staveb ze železa (mosty, elektrické stožáry, koleje elektr. drah), které způsobují velké poruchy a omezují možnosti rádiového a radiotechnického průzkumu. Radiolokátory typu SNAR mohou být použity jen podél přímých komunikací.

V neposlední řadě je nutné také počítat s tím, že vertikální překážky ve městě snižují přesnost údajů, které zjišťuje zvukoměrný průzkum. Proto se naslouchatelny umísťují v horních poschodích domů a na střechách vysokých budov v bezprostřední blízkosti předního okraje obrany.

Je také bezpodmínečně nutné vytvářet širokou síť pomocných pozorovatelů a včas volit a připravovat záměnné pozorovatelné. Jako pozorovatelné jsou vhodné nejlépe vysoké budovy a stavby (komíny, věže apod.). Nepřehlednost bojiště jakož i podzemní chodby a objekty vyžadují používat průzkumné skupiny v části města, obsazené nepřitelem, k průzkumu a opravování palby dělostřelectva.

Průzkumné síly a prostředky velitelské baterie náčelníka RVD divize a oddělení průzkumu používají se decentralizovaně. Postavení raketového oddílu divize mají být volena mimo město a osady. Neměly to v důsledku rozsáhlosti města možné, umísťují se ve vlastních prostorech uvnitř města. Neměly ani zde žádný souvislý prostor postavení, bude někdy nutné rozdělit oddíl po bateriích. K přemístění dochází po bateriích, při čemž první záměnný prostor bude zpravidla ležet právě na okraji města nebo mimo město.

Při volbě a budování hlavního palebného postavení raketového oddílu a palebných postavení dělostřelectva je nutné neustále brát v úvahu možné nepřátelské útoky jadernými zbraněmi (možné zamoření terénu, závaly, požáry apod.). V blízkosti postavení nesmí být žádné snadno zápalné objekty nebo předměty. Výhodná jsou travnatá sportovní hřiště, parky, velké dvory apod. Obsluhy budou obyčejně využívat sklepy pevných budov, které mají nouzové východy.

K rychlému odstranění možných zátarů během manévru, musí mít raketové

a dělostřelecké jednotky k dispozici trhaviny. Palebná postavení dělostřelectva mají být volena — je-li to možné — také mimo město nebo alespoň na jeho okraji. Budou-li uvnitř města, pak rozloha prostoru palebných postavení pro jeden dělostřelecký oddíl bude větší než při normálních podmínkách. To je v podstatě závislé na zvláštnostech města. Na druhé straně mohou se tyto prostory v důsledku zvláštností města zmenšit a jedno palebné postavení mohou zaujmout společně i dvě baterie.

Často bude obtížné umístit baterii do palebného postavení uvnitř města, proto nebude žádnou vzácností její rozmístění po četách. Palebná postavení volíme tak, aby v sektorech palby byly otevřené plochy nebo s nízkými budovami, které nebudou bránit boji s protivníkem na malou vzdálenost. Přemísťování se uskutečňuje po bateriích nebo po oddílech.

Charakter zastavení ve městech nutí tedy při volbě palebných postavení k variabilní činnosti. Průzkumu palebných postavení připadá mimořádný význam.

Při boji s nepřítelem před okrajem města (před předním okrajem obrany) je řízení palby centralizováno. Je-li vybudováno zabezpečovací pásmo nebo předsunuté postavení nebo předpokládá-li se protipříprava, může dělostřelectvo plnit úkoly při zahájení boje z dočasných palebných postavení, která mohou být také před okrajem města. K této době působí největší část dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení. S přenesením boje do vnitřního města se řízení palby decentralizuje a větší část dělostřelectva použije se k přímé střelbě, poněvadž zvláště v oblastech s hustým zastavením je přímá střelba velmi účinná při racionální spotřebě munice a často jedinou možností k podpoře bojové činnosti pěchoty a tanků. To platí také podle zkušeností z obranných bojů ve městech i pro podporu protiútoků. V průběhu boje musí často i dělostřelectvo, které zůstalo v ruce veliteli dělostřelectva, jakož i dělostřelectvo velké ráže, působit přímou střelbou. Z Velké vlastenecké války jsou známé příklady, kdy také reaktivní dělostřelectvo bylo velmi úspěšně použito k přímé střelbě. V závislosti na zvláštnostech, hustotě a druhu zastavenosti může být při boji v městě 40—80 % z celkového počtu dělostřelectva použito k přímé střelbě. Změny palebných stanovišť tohoto dělostřelectva, které se často přemísťují pomocí obsluhy, jakož i přechod dělostřelectva k přímé střelbě a naopak, je nutné plánovat a připravovat velmi pečlivě.

Organizace protitankové obrany

Také při obraně měst je jedním z hlavních úkolů dělostřelectva ničit nepřátelské tanky. Do systému protitankové obrany patří jako při obraně v polních podmínkách:

- rotní opěrné body s PT zbraněmi,
- tanky druhého sledu a zálohy,
- PT zálohy a jejich připravené palebné čáry,
- dělostřelectvo, které působí na tankových směrech,
- protitankové zátarasy.

Organizace PTO ve městech a průmyslových oblastech je o to jednodušší, čím je hustější zastavenost. Tím se mohou podstatně snáze vytvářet PT zátarasy, tankové léčky a používat PT prostředky k boji z blízka. Protitankové prostředky se používají decentralizovaně jako v normálních podmínkách, většina prostředků pluku a praporu bude působit v opěrných bodech. Značná část dělostřelectva, působícího přímou střelbou, zesiluje kromě toho ještě PTO v praporech rájonech obrany a rotních opěrných bodech.

Závěrem několik poznámek k PT zálohám. Také při obraně měst a průmyslových oblastí mohou být od pluku výše vytvářeny PT zálohy. Budou však zpravidla slabší než při použití v normálních podmínkách, poněvadž nepřítel může použít tanky jen v malých skupinách. Jejich síla bude v podstatě záviset na podmínkách města (četa až baterie pro pluk). V divizi mohou být vytvářeny 1 až 2 PT zálohy, každá o 1—2 bateriích. Jedna baterie může obsáhnout palebnou čáru od 1—2 km, dvě baterie palebnou čáru o šířce 2,5 až 3,5 km.

V armádě budou vytvářeny podle situace a terénu 1—2 PT zálohy, neboť také při obraně větší průmyslové oblasti budou v pásmu armády tankové prostory, přinejmenším v hloubce obrany.

Podle toho je žádoucí toto posílení PT děl. prostředky:

- pro pluk: 1—2 baterie PT děl (samochoďných)
- pro divizi: až do 1 oddílu PT děl (samochoďných)
- pro armádu: oddíl až pluk PT děl (samochoďných).

Uvnitř města budou PT zálohy obvykle skrytě rozmístěny v blízkosti křižovatek, aby byl usnadněn jejich manévry na včas zvolenou a připravenou palebnou čáru. K tomu musí být prozkoumány cesty a průchody v zátarasech a překážkách musí být tak označeny, aby je bylo možno snadno nalézt i v noci.

Upraveno z tisku NDR.

K přípravě služby raketového dělostřeleckého vyzbrojování

V posledních letech přichází do výzbroje bratrských armád nejnovejší bojová technika, která v hlavních takticko-technických ukazatelích se plně vyrovná výzbroji armád pravděpodobného nepřítele a v některých ukazatelích ji dokonce předstihuje. Pozemní vojska armád států — účastníků Varšavské smlouvy v současné době svým složením, organizací, výzbrojí a bojovou technikou jsou na úrovni současných požadavků. Mají již ve výzbroji operačně taktické a taktické raketové komplexy, protitankové řízené střely, nové typy polního dělostřelectva, bojových vozidel, radiolokační a elektronickou techniku a prvotřídní střeleckou výzbroj. U útvarů a svazků nesrovnatelně vzrostlo množství i nomenklatura výzbroje, což podstatně ovlivnilo již tak všestrannou činnost služby raketového dělostřeleckého vyzbrojování.

V souvislosti s vybavováním pozemních vojsk novou raketovou, dělostřeleckou a radiolokační technikou a složitostí její exploatace vzrostl v posledních letech prudce objem činnosti a úkolů služby raketového dělostřeleckého vyzbrojování. Má ve své podřízenosti základny a sklady výzbroje a střeliva, opravny, raketové technické útvary, zabezpečující přípravu a přísun raket raketovým útvarům pozemních vojsk.

Před službou raketového dělostřeleckého vyzbrojování stojí takové zodpovědné úkoly, jako vytvoření zásob raketové dělostřelecké výzbroje, raket, střeliva, jejich sledování, přísun a uložení.

Jedním z hlavních úkolů služby je udržovat ve stálé bojové pohotovosti raketovou a dělostřeleckou techniku. Nezbytnou podmínkou splnění tohoto úkolu

je výtečná znalost materiálního stavu jednotek a útvarů, zásad exploatace, udržování a ošetřování raketové a dělostřelecké výzbroje. S tímto cílem také organizuje služba raketového dělostřeleckého vyzbrojování u vojsk odborná zaměstnání, zaměřená k ovládnutí nové techniky. Důstojníci služby raketového dělostřeleckého vyzbrojování musí dokonale znát tuto techniku i její bojové použití. A právě velmi důležitou složkou ve zdokonalování jejich odborných znalostí je operační a odborná příprava.

Pojednáme krátce o některých otázkách organizace operační a odborné přípravy služby raketového dělostřeleckého vyzbrojování (v dalším jen RDV).

V roce 1970 byla podle plánu společných opatření spojených ozbrojených sil uskutečněna shromáždění řídicích orgánů služby RDV armád států — účastníků Varšavské smlouvy, na nichž se kromě otázek zvýšení bojové pohotovosti raketových technických útvarů, zlepšení metod udržování raketové a dělostřelecké techniky a střeliva u vojsk, projednávaly i otázky zdokonalování operační a odborné přípravy služby RDV a při nichž došlo k široké výměně názorů a zkušeností. Na základě vystoupení představitelů delegací jednotlivých armád byly projednány některé nové názory a návrhy k organizaci operační a odborné přípravy.

Hlavní cíl operační a odborné přípravy generálů a důstojníků služby RDV je zdokonalování jejich operačně taktických i vojensko-technických znalostí a zvyšování jejich služební kvalifikace.

Hlavní náplň operačně taktické přípravy je organizace a vedení soudobých operací a boje, organizace operačního tý-

lu, organizace svazků a útvarů vlastních vojsk, jejich bojové možnosti, způsoby bojového použití, zvládnutí výzbroje a organizační struktury útvarů a svazků pravděpodobného nepřítele.

Při zaměstnáních v odborné a technické přípravě je nutné zaměřit hlavní pozornost na zvládnutí nových druhů výzbroje a bojové techniky, která přichází do vojsk, způsobů jejich bojového použití, exploatace a ošetřování u jednotek, jakož i zdokonalování důstojníků v praktických návycích v souladu s jejich funkčními povinnostmi.

Zdokonalování znalostí generálů a důstojníků v operační a taktické přípravě uskutečňuje se těmito formami:

- shromáždění (velitelská i odborná),
- plánovaná zaměstnání v rámci velitelské přípravy v průběhu výcvikového roku,
- účast na válečných hrách, nácvicích a taktických cvičeních,
- odborné nácviky, taktická a takticko-týlová cvičení s útvary a ústavy, přímo podřízenými službám RDV,
- krátkodobé kursy při vysokých vojenských školách,
- samostatná příprava generálů a důstojníků.

V souladu s úkoly, stanovenými v rozkazu ministra národní obrany a směrnic náčelníka GŠ pro operačně taktickou přípravu štábů a bojovou pohotovost vojsk a s ohledem na tematický plán, zpracovává se plán těchto opatření na každý výcvikový rok.

Pro generály a důstojníky služby RDV je možno usměrnit operačně taktickou přípravu a odbornou v tomto rozsahu:

1. U nejvyššího (centrálního) orgánu:

Hlavním způsobem přípravy generálů a důstojníků centrálních orgánů jsou plánovaná zaměstnání v rámci velitelské přípravy, účast na operačních a vojenských cvičeních a válečných hrách, zvládnutí nové výzbroje a bojové techniky, samostatné studium.

Plánovaná zaměstnání v rámci velitelské přípravy uskutečňují se formou lekcí, skupinových cvičení, praktických zaměstnání, nácviků, letůček apod. Účast důstojníků služby RDV na cvičeních a hrách je nejlepší způsob přípravy jejich k činnosti za války.

Zvládnutí nové výzbroje a bojové techniky důstojníky služby RDV, které je jedním z hlavních úkolů odborné a technické přípravy, je účelné plánovat na 1,5 až

2 roky od zavedení do vojsk. Toto se týká především důstojníků služby RDV centrálních orgánů, svazů a svazků. V nutných případech k zvládnutí nové techniky, přicházející do výzbroje útvarů, organizují se odborná krátkodobá zaměstnání, jejichž doba trvání bude záviset na složitosti nové techniky. Taková zaměstnání je možno organizovat i po okruzích (armádách). K dokonalému zvládnutí nové výzbroje organizují se pro důstojníky služby RDV přeškolovací kursy, zpravidla při vysokých vojenských školách. Jejich délka může být 2–10 měsíců, což závisí na počtu školených a na odbornosti. Program kursů je zaměřen ke zvládnutí konstrukce, zásad exploatace, udržování a ošetřování nové výzbroje u vojsk, zásad bojového použití a také ke zvládnutí otázek operačně týlové přípravy a hospodárnosti provozu.

V kursech vytvářejí se obvykle skupiny podle těchto odborností:

- důstojníci služby RDV orgánů ústředního řízení, vojenských okruhů a armád,
- důstojníci služby RDV svazků a útvarů,
- důstojníci ústředních, okruhových a armádních základů, skladů a opravoven.

V samostatné přípravě studují generálové a důstojníci nejaktuálnější vojensko-teoretické otázky. Při tom se osvědčilo zadávat individuální úkoly k přípravě jednotlivých informací, lekcí, návrhů pro vojska apod.

K řízení raketového dělostřeleckého vyzbrojování v operační a odborné přípravě možno doporučit program v rozsahu 90–100 hodin na rok, z čehož připadá 15–20 % na operačně taktickou přípravu a 80–85 % na odbornou a technickou přípravu.

Zaměstnání s důstojníky služby RDV v operačně taktické přípravě uskutečňuje se podle jednoho plánu v rozsahu štábu nebo správy a v odborné a technické přípravě v rozsahu správy nebo oddělení.

Náčelník služby raketového dělostřeleckého vyzbrojování MNO organizuje každoročně shromáždění náčelníků služby RDV okruhů a armád v trvání 6–10 dnů. V některých bratrských armádách organizují tato shromáždění dvakrát ročně po 6 dnech v letním a zimním výcvikovém období. Na těchto shromážděních zdokonaluje se operačně taktická příprava účastníků, jejich znalosti nové výzbroje a techniky, projednávají se prvořadé úkoly služby RDV, závěry exploatace výzbroje za uplynulé období, nejnovější způsoby oprav výzbroje, naznačují se cesty dalšího rozvoje a zdokonalování služby RDV a účastníci si vyměňují navzájem zkušenosti.

Shromáždění ve výrobních závodech probíhají zpravidla odděleně vzhledem k jejich specifické činnosti.

S cílem vštípit důstojníkům služby RDV praktické návyky v otázkách plánování zabezpečení raketovou dělostřeleckou výzbrojí a municí, evidence a vedení dokumentů v poli, zdokonalování jejich znalostí a praxe při této činnosti, je účelné organizovat nácviky, k nimž se přibírají všechny složky služby RDV: aparát náčelníka služby RDV MNO, náčelníků služeb RDV vojenských okruhů, armád, svazků a útvarů, ústřední, okružové a armádní orgány (raketové technické útvary, základny, sklady a některé opravny). Na těchto nácvicích na podkladě operačního úkolu plánuje se zabezpečení raketovou dělostřeleckou výzbrojí, raketami a střelivem, procvičuje se vedení nařízené dokumentace, používání hovorových tabulek se skutečným doručováním zpráv pomocí všech zúčastněných prostředků utajeného i otevřeného spojení. Na závěr takových nácviků upřesňuje a zlepšuje se systém spojení, vedení dokumentů (lhůty předkládání, dodržování forem, jejich technická forma zpracování apod.) a součinnost mezi všemi orgány služby RDV všech velitelských stupňů.

2. U vojsk

Velitelská příprava důstojníků služby RDV okruhu, armády a vojsk uskutečňuje se na učebně metodických shromážděních, velitelských zaměstnáních a zdokonaluje se při cvičeních se štáby i s vojsky. V této přípravě uplatňuje se plně zásada „Každý velitel školí své podřízené“.

Učebně metodické shromáždění u okruhu (armády) řídí náčelník služby RDV okruhu (armády), trvá 5–6 dnů buď jednou nebo dvakrát ročně (po 3 dnech v zimním a letním období). Účastní se náčelníci služeb RDV svazků a útvarů, velitelé raketových technických útvarů, okružových a armádních základen, skladů a opraven okruhu a armád. Doba trvání může být i delší. Na těchto shromážděních se probírají tyto otázky:

- zdokonalování operačně taktické přípravy, při níž se zpracovávají jednotlivé úkoly a letůvky na mapách (úkoly se mohou účastníkům shromáždění zadávat předem),

- zvládnutí metodiky taktických, technických a odborných zaměstnání,

- zvládnutí nové výzbroje a bojové techniky,

- zdokonalování znalostí systematizované výzbroje, předpisů a zásad exploatace, ošetřování techniky a jiné otázky.

Náčelníci služeb RDV svazků a útvarů mohou organizovat 2 třídní shromáždění (jedno v zimním, jedno v letním cvikovém období), na nichž se seznamují účastníci s novou výzbrojí, procvičují se způsoby její exploatace, oprav apod. Těchto shromáždění se zúčastňují všichni důstojníci služby RDV útvarů.

Na zaměstnání ve velitelské přípravě s důstojníky služby RDV je žádoucí vyčlenit ve všech složkách po 2 dnech v měsíci. Kromě toho může být týdně dvouhodinová samostatná příprava ve služební době pro všechny důstojníky od okruhu (armády) až po pluk.

V systému velitelské přípravy důstojníků služby RDV okruhu vytváří se obvykle 2 skupiny:

1. skupina:

za řízení náčelníka služby RDV: do ní jsou zařazeni náčelníci oddělení a jejich zástupci. Skupina studuje tematiku v rámci operační přípravy okruhu.

2. skupina:

za řízení zástupce náčelníka služby RDV: do ní jsou zařazeni ostatní důstojníci služby. Skupina studuje tematiku v rámci taktické přípravy u okruhu.

U armády vytvoří se zpravidla jedna skupina za řízení náčelníka služby RDV, do níž se zařadí všichni důstojníci oddělení služby RDV.

U svazků a útvarů všichni důstojníci služby RDV se školí ve skupině náčelníků služeb svazku (útvaru). Náčelníci služeb RDV řídí velitelskou přípravu ve skupině velitele (svazku, útvaru). V průběhu roku plánují pro všechny důstojníky zápočty ze znalostí systematizované techniky, řádů a předpisů.

Ve všech složkách důstojníci služby RDV přibírají se na velitelsko-štábní cvičení, cvičení s vojsky a k nácvikům, které organizují velitelé svazků a útvarů.

Velitelsko-štábní cvičení, cvičení s vojsky a válečné hry jsou nejlepším způsobem prověrky a zdokonalování v operačně taktické přípravě důstojníků služby RDV, procvičují se na nich všechny fáze boje a operace s reálnými termíny a zpracováním požadovaných dokumentů.

U okruhu po ukončení takových cvičení provádí náčelník služby RDV okruhu (armády) dílčí rozbor, na kterém jsou přítomní důstojníci služby RDV okruhu (armády) a také velitelé raketových technických útvarů a náčelníci služeb RDV svazků, byli-li na cvičení zařazeni. Na tomto rozboru náčelník služby RDV hodnotí průběh cvičení, klady i nedostatky

v činnosti důstojníků služby RDV a vyvozuje patřičné závěry. Podle výsledků rozboru se pak na základě zjištěných nedostatků při zpracovávání dokumentů sestavuje plán nácviků pro příslušníky služby RDV.

Náčelník služby RDV okruhu (armády) musí věnovat neustálou pozornost bojové a odborné přípravě přímo podřízených jednotek. U raketových technických útvarů plánuje se zpravidla v průběhu roku jedno velitelsko-štábní cvičení za řízení náčelníka služby RDV okruhu (armády) a nejméně 1X v měsíci štábní nácvik za řízení velitelů raketových technických útvarů. Kromě toho je účelné uskutečnit nejméně 2 štábní nácviky v roce společně se štáby raketových útvarů.

V taktické přípravě plánují se taktická cvičení s raketovými technickými útvary — nejméně jedno cvičení v zimním a jedno cvičení v letním výcvikovém období —

při čemž jedno ze cvičení se musí uskutečnit společně s raketovými útvary. Řídícím těchto taktických cvičení je náčelník služby RDV okruhu (armády).

S okruhovými (armádami) základnami, sklady a opravny plánují se nácviky a ukázková zaměstnání, zpravidla nejméně dvakrát v roce (jednou v zimním a jednou v letním období), při nichž se procvičuje příjem a výdej výzbroje a střeliva v libovolnou denní a noční dobu, nakládání a vyložení střeliva z vagonů v noci, způsoby odvážení zásob z prostorů soustředění apod.

Při sestavování ročního plánu operativní a odborné přípravy je nutné počítat s přibíráním základů a skladů na týlová cvičení, kde se prakticky prověřují otázky zabezpečení vojsk výzbrojí a střelivem.

Upraveno ze Sborníku štábu spojených ozbroj. sil

z kapitalistických armád

BRANDTOVY VLÁDY POLITIKA

ILUZE A SKUTEČNOSTI

Podplukovník
PhDr. Stanislav Pánek, CSc.

Mezinárodní porada komunistických a dělnických stran, která se konala v polovině roku 1969 v Moskvě, označila Severoatlantický pakt za hlavní nástroj imperialistické agrese. „Jeho osu“, hovoří základní dokument o úkolech boje proti imperialismu, „tvoří spojenectví Washingtonu a Bonnu... Za pomoci NATO byl především vzkříšen a posílen západoněmecký imperialismus — hlavní ohnisko válečného nebezpečí v centru Evropy. Imperialistické vládnoucí kruhy Německé spolkové republiky, v níž sílí neonacismus a militarismus, vystupují s revanšistickým programem revize výsledků druhé světové války a změny hranic řady evropských států. Tato politika... ohrožuje bezpečnost všech evropských národů a mír vůbec.“

Zdálo se, že další vývoj v Německé spolkové republice dává za pravdu „odborníkům“, kteří zejména po lednu roku 1968 proklamovali nutnost přehodnocení spojeneckých svazků i celé zahraniční politiky našeho státu a ruku v ruce s tím i jeho vojenské politiky. W. Brandt, tehdy ještě ministr zahraničních věcí bonnské vlády, by byl podle jejich názoru mužem, který otočí kormidlem západoněmecké politiky a poskytne tak konkrétní důkazy oprávněnosti jejich požadavků. Koncem roku 1969 se stal W. Brandt západoněmeckým kancléřem. V této funkci podepsal známé smlouvy se Sovětským svazem a Polskou lidovou republikou, setkal se dvakrát s předsedou vlády Německé demokratické republiky a dal pokyn k zahájení sondážních rozhovorů o možnosti navázání diplomatických styků s naší republikou. Na podzim minulého roku mu byla udělena Nobelova cena míru.

Letos kancléř W. Brandt v dosavadním svém zahraničně politickém kursu pokračoval. Na jaře proběhlo poslední kolo tzv. ratifikačního procesu v podmínkách, kdy se vládní většina v západoněmeckém spolkovém sněmu nakonec ztenčila na pouhý jediný hlas. Postupně se však ukazovalo stále zřetelněji, že i představitelé ostatních hlavních mocností Severoatlantického paktu nepovažují za žádoucí příliš drastické přerušování probíhající normalizace vztahů mezi Východem a Západem. Když se klerikální opozici nepodařilo ani

oddálit termín ratifikace známými manévry kolem rozpočtových otázek, vyhnula se většina jejich členů jednoznačně zápornému stanovisku a tzv. východní smlouvy nakonec v západoněmeckém spolkovém sněmu prošly.

Nemůžeme se domnívat, že nyní půjde již všechno hladce a že za prvními pozitivními kroky Bonnu budou hned následovat další a stále významnější. Např. hlasy, které se již koncem května ozvaly na stuttgartském sjezdu sudetoněmeckého „landsmanšaftu“, názorně dokazují, že dramatickost střetávání bonnských vlády s klerikální opozicí dále poroste. Nám by ovšem mělo být jasné, že nejedno silné slovo, které ještě v jejich dialogu padne, má jediný hlavní účel: posílit staré a vyvolat nové iluze, že politika Brandtovy vlády je skutečnou alternativou politiky, kterou předtím po dvě desetiletí provozovaly klerikální strany. Měli bychom proto zejména zvlášť bedlivě sledovat, co se za kouřovou clonou politického boje v Německé spolkové republice děje doopravdy.

Z tohoto hlediska může leccos napovědět „Bílá kniha 1971/1972 o obraně Německé spolkové republiky a výstavbě Bundeswehru“, kterou vydala bonnská vláda koncem minulého roku. Podstatu v ní obsažené vojenské politiky pro nadcházející období charakterizoval ministr obrany H. Schmidt těmito vojácky strohými slovy: „Do Bundeswehru bude přicházet více zbraněschopných mužů; jejich služba bude kratší a výcvik utužen. Jako záložníci budou stát k dispozici kratší dobu, avšak s větší intenzitou.“ Podle litery „Bílá kniha 1971/1972“ budou západoněmečtí branci sloužit místo dosavadních osmnácti měsíců pouze patnáct. Tři měsíce po odchodu z aktivní služby budou zařazeni před převedením do normální zálohy v nově zavedené „dispoziční pohotovosti“.

O skutečném účelu této reformy se v „Bílé knize 1971/1972“ mnoho nedočteme. H. Schmidt v jejím úvodu podtrhuje zejména spravedlivější rozdělení břemene vojenské služby na početnější část mladé mužské generace. Jistě i to bylo smyslem nové úpravy. Nejen pochyb, že i ve specifickém západoněmeckém prostředí měli odvedení branci nemalou důvodů dívat se nepřívětivě na mnohé své vrstevníky, jejichž služeb velení Bundeswehru nepotřebovalo. Nová úprava je skutečně spravedlivější. Místo dřívějších 60 % pojme dnes Bundeswehr při nezměněných celkových počtech kolem 80 % zbraněschopných branců z každého odvodního kontingentu. Právě tato čísla jsou rozhodující. Jejich osvětlení však musíme hledat hlouběji v minulosti, kdy západoněmečtí publicisté,

odchováni érou „studené války“, byli ještě zvyklí hovořit o mnohých věcech bez přílišných diplomatických ohledů.

Jako příklad uvedu v této souvislosti úvodník, který uveřejnil dne 8. května 1961 — snad jen náhodou ve výroční den bezpodmínečné kapitulace hitlerovského Německa — velkoburžoazní časopis „Frankfurter Allgemeine Zeitung“. Autor úvodníku A. Weinstein v něm poučoval své čtenáře, že nadále již nebude nutné v mírovém období budovat příliš početné kádrové divize. „Neustále narůstá množství vycvičených záloh“, uzavíral svou úvahu, „a při nejmenším značný počet (západoněmeckých brigád) by bylo možné s přihlédnutím k prostoru jejich zasazení přeměnit v rámcové jednotky, jestliže by mohly být — zčásti i během hodin — doplněny zálohami... Naše (rozuměj: západoněmecká) ozbrojená moc by tak získala... z politického hlediska podstatně na významu.“

Autor úvodníku vycházel z věcně správného předpokladu, že po dosažení určitého stadia výstavby „konvenčního“ vojenského potenciálu nejsou již rozhodující pouze počty skutečně postavených jednotek, nýbrž i další mobilizační kapacita — zejména pak v oblastech jejich předpokládaného rozvinutí. Po dokončení počátečního stadia remilitarizace Německé spolkové republiky se proto další zvětšování tohoto druhu vojenského potenciálu Severoatlantického paktu ve střední Evropě stávalo v rostoucí míře záležitostí organizační. V kalkulacích poměru sil a jeho dalšího vývoje v tomto mimořádně důležitém strategickém prostoru Německá spolková republika nadále nefigurovala již jen svými dvanácti kádrovými divizemi, nýbrž i svou rostoucí schopností pohotově postavit z vycvičených záloh jednotky další, dokonale obeznámené s prostorem své předpokládané činnosti.

Tento přístup k další fázi militarizace Německé spolkové republiky v podstatě odpovídal i požadavkům rodící se americké strategie pružné reakce. V konkrétních podmínkách počátku šedesátých let se však tato západoněmecká ochota k dalšímu stupňování agresivních příprav vůči socialistickým zemím plně nekryla s novou politickou strategií Spojených států. Jejich představitelé ještě v roce 1952 na lisabonském zasedání Rady Severoatlantického paktu požadovali zformování celé stovky divizí. Později, v rámci plánu MC-70 z roku 1958, hodlali se natrvalo spokojit s pouhou třetinou původního počtu za předpokladu, že kvantitu nahradí taktické jaderné zbraně. Stále zřejmější změna ve skladbě poměru vojenských sil

a s ní spojený neúspěch politiky „z pozice síly“ je však donutily orientovat se pro nadcházející budoucnost také více na nenásilné prostředky a metodiky politiky. Tak se zrodila ve Spojených státech amerických, kromě strategií reakce, přibližně ve stejnou dobu i známá koncepce „budování mostů“ mezi Západem a Východem, která měla otupit dosavadní ostrážitost socialistických zemí a podminovat jejich jednotu zevnitř.

Dosavadní otevřené úsilí západoněmeckých vládnoucích kruhů zrevidovat výsledky druhé světové války hrozbou nebo i přímým použitím vojenské síly se proto dostalo dočasně do protikladu s americkou snahou vytvořit zdání uvolněnější atmosféry ve vztazích mezi Západem a Východem. Zejména to platilo o vojenské politice západoněmeckých vládnoucích kruhů. V jejich honbě za jadernými zbraněmi byl oprávněně spatřován koncentrovaný výraz jejich revanšistických snah a oprávněně podezření vzbuzovala i jejich orientace na urychlené vybudování konvenční složky vojenského potenciálu Německé spolkové republiky.

V Německé spolkové republice pochopili nejdříve nové potřeby evropské politiky Spojených států amerických sociální demokraté, kteří k nim také pohotově přihlíželi při formulaci dalšího programu své strany. Americký státní departement proto již od poloviny šedesátých let důvěrně radil prezidentu Johnsonovi, aby se perspektivně orientoval více na Brandta a jeho společníky. Tato doporučení sehrála nepochybně důležitou roli při vzniku vlády „velké koalice“ a zejména později, na podzim roku 1969, při vytváření velmi labilní vlády sociálních a svobodných demokratů. V této souvislosti dostávají pravý smysl i nejednou opakovaná prohlášení představitelů Bonnu, že jejich východní politika není ve skutečnosti východní politikou Německé spolkové republiky, nýbrž společnou východní politikou celé západní aliance.

Uskutečňování této více méně americké „nové východní politiky“ Brandtovou vládou však již probíhalo za jiných předpokladů, než za kterých byla koncipována. Republikáni, kteří se mezitím dostali ve Spojených státech amerických k moci, byli nuceni přikročit k postupnému vyhodnocení skutečného postavení Spojených států v současném světě. V polovině roku 1970 došlo i na analýzu jejich vztahů k Evropě. Státní departement dospěl při této příležitosti k závěru, že zahájená dvoustranná jednání se socialistickými zeměmi fakticky oslabují jednotný postup

západoevropských států, snižují jejich ochotu podřizovat se americké hegemonii a celkově tak znesnadňují prosazování globálních zájmů Spojených států amerických. V duchu těchto závěrů se Nixonova vláda začala postupně vracet k politice „z pozice síly“, třebaže při svém nástupu k moci vyhlášovala předsevzetí přejít od dosavadní konfrontace k éře vyjednávání.

Dnes je zřejmé, že Nixonova vláda uplatňuje tento „staronový“ kurs v celosvětovém měřítku. V latinské Americe doporučila známá Rockefellerova mise za hlavní prostředek řešení hlubokých sociálně ekonomických neduhů tamní společnosti další posilování represivního aparátu místních režimů proti údajné komunistické subverzi. Na Dálném východě se pod americkou patronací postupně přeměňuje v nástroj imperialistické agrese japonská „síla sebeobrany“. Americká politika se tu pokouší přeměnit v reálnou mezenskou sílu antikomunismus současného maoistického vedení. Pokračuje rozšiřování indochínského konfliktu, jemuž se mělo dostat správných rozměrů vystupňováním nedávné bengálské krize. Na středním Východě Spojené státy americké i nadále pokračují v jednoznačné podpoře Izraele a se zvýšeným úsilím se pokoušejí v „Černé Africe“ dokončit vytvoření fronty „studené války“ v týlu arabských zemí.

V Evropě se americkým představitelům dařilo v posledních dvou letech oddalovat multilateralizaci příprav na zahájení evropské bezpečnostní konference a nutit západoevropské země k dalšímu zvyšování vojenských příprav. Významnou součástí těchto příprav je i plán další výstavby západoněmeckého vojenského potenciálu, jak jej předvídá „Bílá kniha 1971/1972“. Dokazuje mimo jiné též skutečnost, že předcházející vojenskopolitická opatření Brandtovy vlády nebyla jen pouhým projevem mechanické setrvačnosti programů, které byly zahájeny jejími klerikálními předchůdci. Je svědectvím, že Brandt a jeho společníci pochopili stejně pohotově jako v polovině šedesátých let, co od nich dnes představitelé amerického imperialismu požadují a že jim stejně pohotově dovedou i vyhovět.

Mělo by nám být rovněž jasné, že nikoli klerikální opozice, nýbrž především sama Brandtova vláda zejména svou vojenskou politikou fakticky neguje pozitivní přínos některých realističtějších postojů ve své zahraniční politice předcházejících dvou let. Na tomto hodnocení pravděpodobně mnoho nezmění ani případné dovršení procesu normalizace vztahů Německé spolkové republiky s ostatními so-

cialistickými zeměmi. Z výroků samotného kancléře Brandta totiž vyplývá, že i jeho politika si klade za cíl sjednotit všechny Němce v rámci jednoho státu a nepřipustit výslovnou či tichou „legalizaci“ jejich odsunu z „východních“ území v letech 1945–1946. Od stanoviska klerikální opozice se v tomto směru dnes odlišuje v podstatě již jen názorem, že řešení těchto otázek není v současné době „na denním pořádku praktické politiky“, což by ostatně tak či onak museli uznat i klerikálové, kdyby byli v Německé spolkové republice momentálně u moci. Také oni by nemohli učinit víc pro změnu dnešního poměru vojenských sil ve středoevropském prostoru, který v poslední instanci rozhoduje o tom, že řešení uvedených otázek až dosud zůstávalo jen v oblasti teoretických úvah a volebních projevů.

Nová vojenskoorganizační opatření Brandtovy vlády, která jdou fakticky ještě nad rámec představ západoněmeckých reванšistů z počátku šedesátých let, nejsou však pouze v protikladu s její východní politikou. Jejich plně uplatnění rovněž zhoršuje předpoklady pro přípravu seriózní jednání o snížení početních stavů vojsk Severoatlantického paktu a Varšavské smlouvy v Evropě. Nově zřízenou instituci „dispoziční pohotovosti“ získává vedení Bundeswehru rozsáhlé pravomoci nad několika desítkami tisíc občanů Německé spolkové republiky, které může kdykoli znovu skrytě povolát do aktivní služby. Tutéž možnost obsahuje i záměr „Bílé knihy 1971/1972“ přistoupit k intenzivnějšímu využití záloh. Tím se Bundeswehru dává do rukou faktická možnost obejít bez vyjádření zákonodárných sborů i případnou mezinárodní dohodu o značném snížení počtu aktivních ozbrojených sil. Protože jednotky pozemních vojsk Bundeswehru tvoří asi polovinu všech sil západní aliance mezi Alpami a Severním a Baltským mořem, značně se tak posunuje i hranice mezi skutečným a symbolickým významem případné redukce počtů vojsk na tomto hlavním evropském válčišti. Bonnská vláda tím předem vychází vstříc přáním představitelů Spojených států amerických, aby se jednalo pouze o takové variantě oboustranného omezení počtů vojsk, která by západní alianci i zde plně uchovala

možnost dalšího uplatňování strategie pružné reakce a koncepce přední obrany. K těmto cílům směřuje i jejich požadavek, aby případné snížení počtů obou koalic přilhlíželo k tzv. geografické asymetrii, tj. k různým vzdálenostem mobilizačních center Spojených států amerických a Sovětského svazu od středoevropské čáry dotyku. Důraz na takto „vyvážené“ snížení počtů vojsk najdeme i v „Bílé knize 1971/1972“. Jednota názorů mezi Washingtonem a Bonnem panuje tedy také v tomto bodě.

Pohled na politiku Brandtovy vlády a její širší „alianční“ vazby vcelku přesvědčivě dokazuje, že nástup sociálních demokratů k moci v Německé spolkové republice neznamenal žádný zásadní obrát. Svědčí o tom, že některé její pozitivní kroky v uplynulém období byly motivovány převážně jen snahou v souladu se záměry amerických vládnoucích kruhů všestranněji a účinněji využívat všech složek potenciálu Německé spolkové republiky. Slovní uznání statu quo v Evropě podpisem smluv se Sovětským svazem a Polskou lidovou republikou v roce 1970 proto ještě zdaleka neznamená ochotu Bonnu vyvodit z existujících realit konkrétní a trvalé důsledky.

Tato politika bonnské vlády je zároveň názorným dokladem toho, že praktická činnost západních sociálně demokratických stran vstupuje do kvalitativně nového stadia. Pro oportunismus předáků někdejší II. internacionály byl charakteristický nacionalismus, který je v dobách mezinárodních konfliktů přiváděl do jedné fronty s buržoazií jejich vlastních zemí. Brandt a jeho společníci tento rámec společného „národního“ zájmu zjevně překročili. Svou zahraniční a zejména svou vojenskou politikou dnes objektivně nahrávají přímo americkému imperialismu, který v roli samozvaného patrona tzv. svobodného světa požaduje od svých spojenců, aby svoje vlastní zájmy více a koordinovaněji podřizovali jeho globálním cílům. Sama skutečnost, že W. Brandt je dnes kancléřem Německé spolkové republiky, je důkazem, že je v této zemi schopen plnit tyto americké požadavky lépe a obratněji než příliš nacionalističtí extrémisté Straussova typu.

СОДЕРЖАНИЕ

Кандидат военных наук, доцент, генерал-майор Вацлав Матичка

К вопросу повышения качества подготовки кадровых военнослужащих 3

Автор исходя из решений XIV съезда КПЧ решит основы новой системы политической и специальной подготовленности командного состава ЧНА в качестве решающей предпосылки выполнения всех сложных задач.

Кандидат общественных наук – подполковник Ян Михалек

Патриотический и интернациональный характер сотрудничества социалистических стран в борьбе за мир 13

Автор анализирует вопросы сотрудничества социалистических стран с точки зрения единств интернационализма и патриотизма в деле защиты социалистической родины, их военной подготовленности и борьбы за предотвращение новой мировой войны. Основываясь на принципах марксизма-ленинизма автор объясняет значение военно-политических договоров и специфику современных военно-политических блоков, обращая внимание на различие между Варшавским договором и пактом НАТО.

Подполковник Либор Балцар

Принципы воспитания и обучения в социалистической армии 20

Автор обосновывает необходимость соблюдения ленинских принципов строительства армий всех социалистических стран. Приведенные принципы он разделяет на три группы и подробно анализирует основы обучения и воспитания с точки зрения социалистической военной педагогики. Чтобы подчеркнуть отдельные основы, автор использует мысли XIV съезда КПЧ.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Полковник Зданек Шик

Объем потерь в качестве показателя степени боеспособности 27

Автор на основе опыта Великой Отечественной Войны анализирует проблемы боеспособности соединений в зависимости от потерь возникших вследствие нанесения ядерных ударов. Приводит также нормы оценки потерь и боеспособности соединения, которые находятся в согласии с современной оценкой воздействий ударов оружия массового поражения.

Подполковник Мирослав Курка

Укрепление боевой готовности 31

Автор приводит некоторый опыт методической разработки Директивы по приведению войск в боевую готовность в звене соединения.

Полковник Франтишек Вавржик

Сбор информации о состоянии боевой и политической подготовки 35

Автор, исходя из своей статьи, опубликованной в № 5/1972, приводит примеры оценки боевой и политической подготовки в низших звеньях управления (батальон – рота). Приводит также возможности машинной обработки оценки и подробно анализирует ее отдельные критерии с целью избежания субъективных взглядов.

Кандидат военных наук – подполковник Владимир Брадач

Подготовка кадров для рационализации управления 50

В статье подчеркивается, что постоянная подготовка командного состава в области рационализации управления является одним из решающих факторов эффективного внедрения механизации и автоматизации управления в систему управления ЧНА. В дальнейшем в ней анализируются требования, предъявляемые к подготовке в Военной Академии им. Антонина Запогоцкого в указанной области.

Кандидат военных наук – полковник Богуслав Ржига	
Участие ракетных войск и артиллерии в борьбе с радиоэлектронными средствами противника	54
Автор приводит некоторые взгляды относительно борьбы с радиоэлектронными средствами противника. Обращает внимание на ракетные войска и артиллерию, характеризует способы подавления и уничтожения этих средств, разделяет известные радиоэлектронные средства на группы и приводит их данные, необходимые для их уничтожения средствами ракетных войск и артиллерии.	

Подполковник Борживой Маречек	
К вопросу оценки соединений и частей с помощью вычислительной техники	60
Речь идет об оценке соединений и частей ПВОС с помощью вычислительной техники. В статье подробно анализируются отдельные критерии оценки. Автор обосновывает свои предложения приобретенным опытом и приводит практические примеры в качестве аргументов.	

Подполковник Карел Лизбл	
Преодоление взрывных заграждений в наступательном бою	66
Автор анализирует методы заграждения, применяемые в армиях государств – участников НАТО, отдельные системы заграждений и также применение ядерных мин. Приводит возможные способы их преодоления, создания специальных групп, их возможную организацию и деятельность.	

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Генерал армии профессор С. Иванов	
Начальный период войны	77
Перевод статьи, опубликованной на страницах советской военной печати.	

Теория тактики и некоторые ее проблемы	85
Статья обоснована на результатах интенсивного развития боевой и специальной техники и ее массового внедрения на вооружение войск и содержит итоги включительно требования, чтобы в области теории тактики решился ряд новых проблем, касающихся повышения боеспособности а также методов организации и способов ведения боевых действий.	

Боевое применение РВА в обороне крупных городов и промышленных областей	93
В статье характеризуются задачи ракетных войск и артиллерии, анализируются способы создания возможной группировки и усиления общевойсковых соединений и частей в бою за овладение городом. В заключении приводятся также принципы противотанковой обороны в городе.	

К вопросу подготовки службы ракетно-артиллерийского вооружения	97
В статье содержатся некоторые вопросы организации и специальной подготовки офицерского состава службы ракетно-артиллерийского вооружения, анализируются цель, содержание и основные формы указанной подготовки в высших органах управления и в войсках. В заключении предлагается возможное количество дней (часов) для некоторых форм этой подготовки в отдельных звеньях управления.	

ИНФОРМАЦИЯ

Кандидат военных наук – подполковник Станислав Панек	
Политика правительства Брандта – иллюзия и действительность	101
Автор приводит доказательство, свидетельствующие о том, что политика правительства Брандта, несмотря на некоторые положительные черты, является полностью империалистической и выполняет роль основной опоры при реализации военно-политических намерений США в Европе. Это вытекает из развития внешней политики Западной Германии.	

Vydává ministerstvo národní obrany ve vydavatelství MAGNET, n. p.,
Praha 1, Vladislavova 26.

Vychází v Redakci vojenských odborných časopisů, šéfredaktor plukovník ing. Branislav RAPOŠ, tel. 2191/2293, zástupce plukovník ing. Jindřich MALINA, tel. 2191/2611.

Administrace Praha 1, Vladislavova 26, tel. 261551—7, 260651—

Vychází 10× ročně.

Je rozesílána podle zvláštního rozdělovníku.

Tiskne Naše vojsko, závod 01 Praha.

Redakce (tel. 2191/2611; 261551—7 l. 380). Plukovník ing. Jindřich Malina (vedoucí redaktor), podplukovník ing. Vladimír Grubner, podplukovník Josef Hekl, Soňa Štorkánová (technická redaktorka).

Redakční rada: podplukovník ing. Ladislav ČECH, podplukovník ing. Miloš DOLEŽAL, plukovník gšt. ing. Zdeněk HAVALA, plukovník ing. Bohuslav HAVLÍČEK, generálmajor ing. Jaromír JASEK, podplukovník ing. Jaromír LANG, CSc., generálmajor doc. ing. Václav MATIČKA, CSc., podplukovník PhDr. Alois MICHŇÁK, CSc., generálmajor ing. Jiří NECAS, podplukovník ing. Jan PAPÍK, plukovník doc. PhDr. Zdeněk PROCHÁZKA, CSc., plukovník PhDr. ing. Václav SMETANA, plukovník ing. Václav VĚBR, plukovník ing. Otakar VLACH, plukovník ing. Jaroslav VOLEK, CSc., plukovník ing. Jaromír VYHNANOVSKÝ, plukovník ing. Jiří ZELENKA

Ročník XXII. Toto číslo vyšlo v září 1972.